

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI

MILADIKA

DRVZINSKI LIST S PODOBAMI
19 LETO 32
XIII

VIII AVGUST PESMI: Spominu prijatelja † Stanka Vurnika (Gustav Strniša) / Darovanje duhovnika (Ksaver Meško) / Zadnja luč (Lozje Uršič) / Poletje (Ladko Truhlař) / Poldan v Barju (Likovič Joža) / Na razpotju (Draga Krajnc) / Slovenske gorice (Lado Jerše) / Ceste (Janko Samec) — LEPOSLOVNI SPISI: Veliki Tomaž (France Bevk) / Vročina (Mara Hus) / Pismouk (Ksaver Meško) / Ko so hrasti šumeli (Minclov-Vdovič) — POLJUDNI SPISI: V prepadih (Pavel Kunaver) / Samoizpoved (Bogdan Kazak) / Mesojede, rastlinojede (dr. Janez Plečnik) — PISANO POLJE: Kako Lenka Prešernova svojega brata popisuje (Tomo Zupan) / Nove knjige / Po Tuneziji — DRUŽINA: Kdo naj vzgaja (Krista Hafner) / Vrtnice tekmujejo / Kdor ima vrt / Nekaj o majonezi (S. H.) / Kuharica (M. R.) — ZA KRATEK ČAS: Osat (Miha Gorjanc) / Smešnice / Uganke — SLIKE: Božidar Jakac: Ob saharskem studencu; Mesto Gabes ob zalivu Mala Sirta v Tuneziji; Mala Beduinka; Berber; Saharski puščavnik; Dvorišče mošeje v Kairouanu; Ulica v Tunisu; K studencu; Fosfatsko gorovje v Sahari; Na kartaginskih razvalinah / Prof. France Kralj: Novomašniški križ / Fotografije: Najdba losa v jami Liniji; Pavletova jama nad Travnikom pri Loškem potoku; Brezno Linija pri Glažuti; Izprane plasti v jami Liniji pri Glažuti.

MLADIKA izhaja v Celju prvega dne vsakega meseca. Naročnina za Mladiko je letno Din 84.—, s krojno prilogo vred Din 100.—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42.—) in četrtletno (Din 21.—).

V inozemstvu stane Din 100.—, s krojno prilogo Din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: **Uprava Mladike v Celju.** — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: **F. S. Finžgar**, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Pleteršnikova 50, ali: **Mladika**, Ljubljana, poštni predal 357; telefon 3095.

Ugankarsko gradivo sprejema višji šolski nadzornik **Josip Novak** v št. Vidu nad Ljubljano. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

G O R N J E M E S T O

Ta živa povest, zajeta iz sodobnega zagrebškega življenja, nam odkriva trpljenje, borbe in ponižanja, pa tudi zablode mladih ljudi, tragiko slovenske služkinje sredi brezsrdnega sedanjega sveta. Povest išče tiste večne božje luči, ki gori na dnu src; čeprav so vsa bedna, z grehi obložena, vendar iščejo resnice, lepote in dobrote, ki je Bog sam. Pisatelj Bogomir Magajna nam je s to svojo najobširnejšo povestjo odkril nov svet. Veliko zanimanje za to delo opravičuje natis v knjigi. Gornje mesto je dotiskano in se dobi po vseh knjigarnah v platno vezano za Din 52.—, broš. Din 36.—. (272 strani.) Člani Družbe sv. Mohorja dobijo knjigo, ako jo naročijo pri Družbi v Celju, za 25 % ceneje.

V O C E N O S M O P R E J E L I T E L E K N J I G E

Knjige Mladinske Matice: Kresnice, V. Francé B e v k: Lukec išče očeta, Edo Držaj: Življenje hudobne kavke Katke, Hafner Kristina: Botra z griča. V Ljubljani, 1952.
Odmevi slovanskega sveta, literarno-kulturna revija, Leto II. Knjiga 2. V Ljubljani, 1952.

Med padarji in zdravniki. Janko Kač. Ljubljana, 1952.
Ivan Tavčar: Zbrani spisi. I. zv. Izdala in založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1952.
Slomšek. Alojzij M e r h a r. Spominski spevi. 1952.

Ženske povesti. Ivan Pregelj. VII. Luči ob cesti. Ludvik Mrzel. Črtice. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1952.
Tri modrosti starega Wanga. Henri Ghéon. Kitajska igra v štirih slikah. Poslovenil Niko Kuret. Misijska tiskarna v Grobljah.

Naročniki! Prosimo vas, pokažite Mladiko tudi prijateljskim družinam. Če sodite, da bi katere naročile Mladiko, blagovolite sporočiti naslove na dopisnici: **Upravi Mladike, Celje.** — Od prejšnjih letnikov Mladike se še dobijo letniki 1924, 1925 in 1926 broširani po 90 Din, vezani po 150 Din, letniki 1927, 1928, 1929, 1930 in 1931 broširani po 110 Din, vezani po 150 Din; z odpravnino stane letnik 10 Din več. Vezava Mladike stane z izvirnimi platnicami v platnu 40 Din, napol v platnu 30 Din; lahko pa se naročajo izvirne platnice tudi same ter stanejo v platnu 50 Din, napol v platnu 20 Din.

Tiska Mohorjeva tiskarna, r.z.z.o.z., v Celju (Fran Milavec, Celje). — Izdaja Družba sv. Mohorja v Celju (Jožef Zeichen, Celje). Za uredništvo: Fran Milavec, Celje.

MILIKO 1932 VIII

VELIKI TOMAŽ

Povest / Spisal France Bevk

21.

Štefanu ni nikoli prihajalo veselje tako iz srca kot tistikrat. Četudi se je bil že priučil doline in dela, se je vendar vsak dan spomnil na Ravnico. Vpraševal se je: »Ali bom vedno hlapec in gostač?« To ni bilo vse. Delo pri cesti je šlo h koncu, skladanice hlodov so kopnele, žaga ni več pela vse dni in noči. Lužarjev Ivan je pisal, da se bo kmalu vrnil od vojakov in se bo oženil. Oba, Gabrijelo in Štefana, je mučila težka misel, da bosta kmalu odveč pri hiši, dasi si tega nista omenila. Treba bo iskati stanovanja in dela. Lužarica mu je že pripravljala pot: začela ga je ujedati. Štefan je stiskal zobe in molčal.

Čutil je, da bo nekega dne izbruhnilo. Tedaj je prišlo odrešenje. Z odhodom ni odlašal. Še istega večera je stopil s Tinco v Ravnico. Očeta ni našel doma. To ga je nekoliko zadelo, da je obstal in zamišljen zastrmel predse. Toda tu ni bilo ničesar več pomišljati. Dom ga je klical na vseh koncih in krajih. Dà, treba je bilo hiteti, si krepko pljuniti v roke.

Iz Potoka v Ravnico ni bilo vozne poti. Potočani so Štefanovo in Gabrijelino imetje naložili na hrbte, da jo ponesejo na Veliko njivo. Pili so, peli in vriskali, kot da nosijo nevesti balo.

Slovo od Lužarjevih je bilo težje, kot si je Štefan mislil. Privadil se je bil hiše, a tudi domači so bili prirasli nanj. Lužar je hodil zadnji dan nekam zmeden okoli žage, ne besede ne smeha ni imel. Lužarici je bilo prav, da se je tako končalo, a vendar se je delala, kot da je užaljena:

»Ali se vama res tako mudi? Kar zviška? No, da, pri nas ni bilo bogve kako dobro.«

»Mati, nikar!« je Gabrijela skrivala solze.

Sončnega popoldne, ko so se žarki ko zlato prelivali skozi krone gozdnih dreves, je oživila

steza, ki vodi iz Potoka v Ravnico. Omare, postelje, miza, stoli — vse je plavalo visoko na hrbtih nosačev. Na nekaterih mestih so morali sekati nizko ležeče veje, da so mogli skozi. Noge so jim šumele v odpadajočem listju, tipale čez spolzke korenine. Vso pot jih je spremljalo veselo, upehano govorjenje; na počivalih so vriskali.

Štefan je pomagal Gabrijeli nositi otroka. Polde se je tih, nekoliko preplašen oziral po drevju, po skalah, po veverici, ki je skakala iz vrha v vrh, izginila v goščavi. Na starem drevesu je visela žolna, njeni nagli, gosti udarci so se razlegali v gluho tišino.

Dà, Tomaž je bil poklical sina, a ni ga maral videti ne govoriti z njim. Sedel je v krčmi in z bridkostjo, tiho jezo in sramovanjem razmišljal. Zdaj pa zdaj si je segel z roko v lase.

»Seli se, a ljudje se mi smejejo. No, če bi Polona vedela...« Edino to ga je tolažilo.

Vrnil se je na Veliko njivo in se začudil, ker je našel hišo prazno. Velika kamra je kazala gole stene, šipe so bile umite, pod pomit. Tinca je imela visoko pričesko, bel predpasnik, vse se je smejalo na njej. V velikem loncu na ognjišču se je kuhala svinjska krača.

»Kje je Štefan?« jo je vprašal.

»Danes pridejo.«

Postal je in za hip pomislil. Hotel je znova oditi, a je spotoma stopil v hlev... Ko se je vrnil pred hišo, je zagledal Štefana, ki je prihajal čez vrt. Za njim je šla Gabrijela. Bila je močna, zagorela, ko Polona zvestih oči. Tomažu je ugajala na prvi pogled, vendar ni mogel zatreti nekega odpora do nje. »Gospodka je,« je zamrmral v brke. Za njima je šla taka procesija nosačev, kot da so naložili cel Potok in ga za šalo prenesli v Ravnico.

Tomaž je bil v zadregi. Da bi bil sinu obrnil hrbet vpričo ljudi, ni imel poguma. Štefan mu je šel smejé se naproti. Tudi Tomaž se kljub temu ni mogel ubraniti nekega ugodja, ki se mu je izražalo celó na obrazu.

»Oče, zdaj sem pa prišel.«

Segla sta si v roke. Tomaž ni vedel, kaj naj reče, kam naj pogleda. Polde je iztegnil ročico proti njemu. Ta ga je samo srepo pogledal, a otrok je preplašen položil glavico na očetovo ramo.

»Dober dan, oče!« je živo pozdravila Gabrijela.

Tomaž je samo zamrmral. Pa kako krepko mu je stisnila roko! To je dolinska navada. Ravničani so si redko podajali roke, stiskali so si jih le medlo. No, saj je vedel, da je gosposka. Še nosi se tako kot župnikova kuharica.

»Mislil sem že, da te ne bo,« je Tomaž izpregovoril le zato, da bi se njegovo molčanje ljudem ne zdelo čudno. »Gospodarita, kakor vesta in znata. Jaz se ne bom ničesar doteknil.«

Od bridke tesnobe, ki jo je tedaj občutil, se mu je zavozlalo grlo.

»Le počivajte!« je rekla Gabrijela. Tomaž jo je nalašč preslišal, gledal je v Štefana.

»Zakotje imam. Hrano mi bosta dajala, kot se spodobi, ne kot psu.«

V Štefanu so se pretakala mešana čuvstva. Vsaka beseda ga je rahlo zbodla, hkrati se je tresel od ganotja.

»Ne bo se vam treba pritoževati.«

Morda bi Tomaž naslednjih besed nikoli ne bil govoril. A v tistem trenutku je bil neznan zrasel sam v sebi. Komaj se je zavedel, da stavi zahteve. Da ne bodo mislili, da se je kar tako podal.

»Vsako nedeljo mi boš navrgel goldinar.«

»Ne bojte se, ne bom vas pustil brez cvenka.«

»Petdeset smrek, ki si jih bom sam izbral, je mojih.«

Štefan se ni upiral. V tistem trenutku bi mu bil obljubil pol posestva. Tomaž je umolknil.

Nosači so bili medtem prišli do hiše. Odložili so bremena in si brisali znojna čela. S klanca so prihitele ženske, stale gledale, si šepetale in kimalo. Tomaž se je ozrl po njih. Ker se mu Štefan ni upiral, je bil kar srečen in zadovoljen. Srce se mu je odtajalo, star ponos in mogočnost sta mu zagorela na obrazu.

»Vse to je vajino?« se je nalašč začudil.

Naj ljudje zijajo! Velika njiva poravna sama svoje račune. Odšel je s trdimi, tehtnimi koraki in prinesel žganja, ki ga je nalival nosačem.

»Tako sem se bala,« je pošepnila Gabrijela možu.

Ta se je nasmehnil in skomizgnil z rameni. Nosači so zapeli.

Štefan si je na dan selitve domišljjal, da bo življenje na Veliki njivi lažje, kot je bilo v resnici. V dolini je delal od jutra do večera, a gospodarili so drugi. Na Veliki njivi pa je bilo treba zgrabiti delo ne samo z rokami, napeti je moral tudi vse duševne sile. Misliti, misliti, kako bo speljal zavoženo gospodarstvo na pravi tir, poleg tega še to in ono izboljšal. Bili so brez drv in brez stelje, a zima se je bližala. Še dobro, da je sneg dolgo odlašal.

Poldek se je bil kmalu privadil hiše. Tinca ga je razvajala, a s Tinkom sta si postala dobra prijatelja. Najteže se je privadila Gabrijela. Kmetkega dela ni znala, pri Lužarju so imeli zemlje komaj za kakega bajtarja. Poprosila je Tinco, naj ji pokaže, kako je to in ono treba. Veselo, zgovorno dekle ji je rado postreglo. Spočetka je Gabrijela vsak večer smrtno utrujena legala v posteljo, a ni odnehala. Čez nekaj mesecev se ji skoraj ni poznalo, da ni zrasla na kmetih.

Tomažu je stregla, kar je najbolje vedela in znala. Opazila je, kako po strani škili nanjo, dasi ji očitno ni gledal na roke. Ali zna delati ta gosposčina? Morda ga je na tihem dražilo, ker se je bil zmotil v svoji sodbi. Priboljške je molče jemal. Da bi jo hvalil? Tega ni znal.

Za denar je šla trda, vendar je Tomaž vsako nedeljo dobil svoj goldinar. Tomaž je toliko časa posedal v krčmi, dokler ga ni zapil. Včasih je prijel za kako delo, tudi se ni sramoval iti na dnino. Upi, ki so se bili v Štefanu porodili prvega dne, niso bili izpolnjeni. Očetova prijaznost je bila le trenutna, radi ljudi. Do njega je bil tak kot nekdanj. Zdaj pa zdaj se je pogreznil v molk, v mračno nejevoljo. Gledal je mrko in godrnjal. Ali so ga podpihovali melinški priskledniki? Natihem ga je jezila celó čistota, ki je bila prišla z Gabrijelo v hišo.

Nekega dne je Štefan prinesel časopis in ga razgrnil pred seboj.

»Kaj pa je to?« je vprašal Tomaž.

»Časnik sem naročil,« je odgovoril sin ves v zadregi.

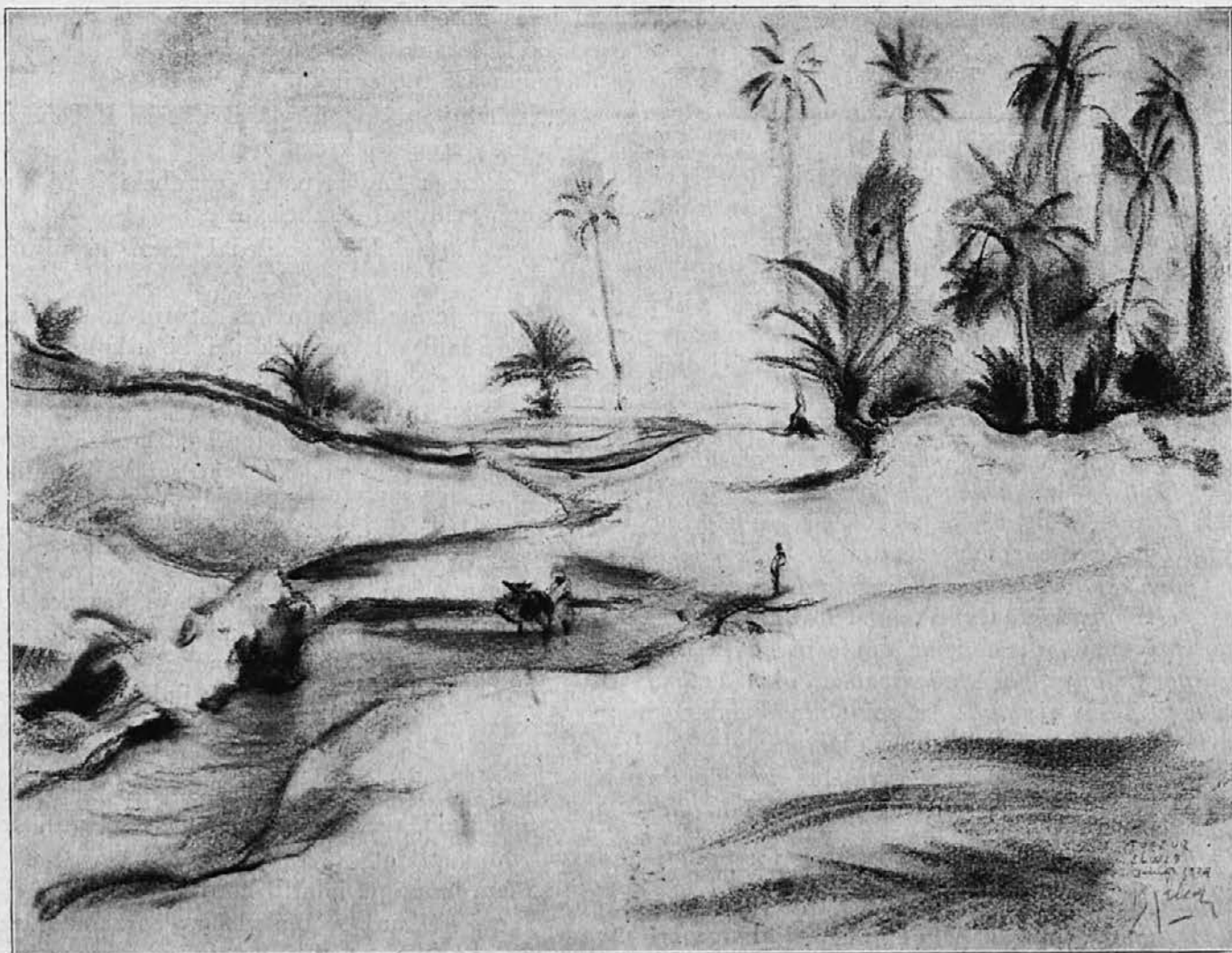
Bilo je prvič, da je zašla tiskana beseda na Veliko njivo.

»A? Zakaj pa ti bo to? Kdo bo bral?«

»Gabrijela zna brati, jaz tudi...«

Tomaž je tako čudno pogledal, da je sina kar zazebló.

»Včasih takih čenč ni bilo pri hiši, a smo vendar izhajali. Denar boš potreboval za druge reči.«

Božidar Jakac: Ob saharskem studencu.

»Včasih?« je Štefan zmedeno jecljal. »Včasih ste svetili s treskami, a zdaj imamo petrolejko. Tudi stroj za rezanico bom kupil.«

Oče je strmel. V prsih se mu je nabiralo, a je molčal. Čutil je, kakor da mu nekaj groznega rase čez glavo in ga zasiplje.

»Še kako leto, pa bomo tudi mlatili s strojem,« je pristavil sin.

Če bi bil Štefan rekel, da bo zažgal hišo, bi se Tomaž ne bil tako grozno zavzel. Mrzlo ga je spreletelo, pest je položil na mizo.

»To ni za nas,« je rekel zamolklo. »Če se kmet ukvarja z igračami, bo kmalu še ob nedeljah hodil s strganimi hlačami.«

»Glejte,« je Štefan razgrnil časnik. »Tu je naslikana mlatilnica. Zobe ima, ki luščijo klasje.«

Tomaž je gledal nekaj trenutkov, nato se je zarežal in brsnil časnik od sebe.

»To zdrobi slamo. Kam bomo šli po škopo za streho? Kmet naj bo kmet, ne dohtar.«

Vse se je upiralo v njem, srd mu je silil v besedo. Morda ga je na tihem bolelo, da bo sin dokazal pri gospodarstvu večjo zmožnost kot on. Načemerjen je odšel skozi vrata.

Štefan je bil tega razgovora vesel. Z očetom že dolgo nista govorila toliko besed. Pripravil ga je, da se pozneje ne bo toliko usajal. Saj je vedel, da oče z nezaupanjem gleda vse novosti. Doživel bo in se bo čudil. Velika njiva bo kmalu najnaprednejša kmetija. Sedaj pa je na skednju še vedno počivalo neomlačeno žito.

Na očeta pa je vplival ta razgovor kot strup. Mislil je na sina, pri tem se je zlobno smehljal med brki. »Otrok, ki so mu dali žveplenke. Vse bo zavozil!« Zgrabila ga je strastna želja, da bi spet sam gospodaril in ukazoval.

»Jutri bo treba iti v gozd, da napravimo drv, dokler ni snega,« je zinil nekega večera.

»Tudi stelje nimamo. Za drva je čas tudi v snegu.«

»Tudi snope imaš še na skednju.«

»Ali sem kriv mar jaz, če je vse delo zaostalo?« je zagorelo v Štefanu. Gabrijela je prošeče pogledala moža. Toda oče in sin sta se do dobra sprla, nobeden ni hotel odnehati. Od tistega dne Tomaž ni več prijel za delo.

November je že tekel h koncu, ko je Gabrijela začela mučiti skrivnost, ki je bila prebridka za njeno srce. Tomaž je na skrivaj odnašal blago in ga prodajal... V pozni jeseni in pozimi je bilo le malo blaga za prodaj. Posebno na Veliki njivi, kjer je bilo vse zanemarjeno in so se s težavo prerili čez poletje. Les je bil pod ceno. Nekaj krajcarjev je vrglo le maslo, jajca in kaka kokoš. To je imela Gabrijela za vsakdanje potrebe, nekaj drobiža je tuintam odrinila možu za tobak. Goldinar na teden, ki so ga dajali očetu, je bil težek davek. Odleteti je moral od Gabrijeline dote, ki je čakala novih volov.

Gabrijeli je bila vsa kri pomrznila po žilah, ko ji je bilo prvič izginilo maslo. Kdo? Tomaž je pogosto posedal v krčmi, na dnino ni hodil. Bilo je jasno. Če pove možu, bo nastal prepir. Očetova tiha mržnja do nje se bo še poglobila. Vendar je vedela, da dolgo ne bo mogla skrivati.

Prišlo je nenadoma. Nekega dne je vstopila Kraševka, ki je kupovala maslo po hišah. Gabrijela ji je rekla, da to pot nič nima zanjo.

»Kako nič?« se je Štefan zavzel. »Ali nisi pila pred dvema dnevoma?«

»Porabila sem za zabelo,« je Gabrijeli vsa kri planila v lica. Pomignila je možu, naj molči.

Ko sta bila samá, mu je povedala.

»Ali mi obljubiš, da boš molčal?« ga je prosila. »Bojim se pekla v hiši.« Štefana je pogrelo. Težko mu je bilo uslišati ženo. Sam si je večkrat očital, da z radodarnostjo zavaja očeta v pijančevanje.

»Ali mu ni dovolj in še preveč goldinar na teden? Bomo pa zaklepali.«

Gabrijeli ni dalo srce, da bi kaj zaklepala pred očetom. Štefan je molčal, a ni pozabil. Čakal je, da nanese prilika.

Morile so ga druge skrbi. Snope v skednju so razjedale miši. Jesen se je pomeknila v december, snega še ni bilo. Štefan se je napotil k bogatemu kmetu v dolino blizu trga.

»Ali bi mi posodili mlatilnico?« je zaprosil.

Rdečeličen, širok kmet ga je meril od nog do glave. Dà, on že verjame, da bo pazil in plačal. Takih reči in tako daleč se ne posoja. Ali je že kdaj videl mlatilnico drugje, ne samo na sliki? Dà, še mlatiti je poizkusil, ko sta bila z Lužarjem šla po opravkih nekam v bližino mesta. No, dobro. Dve slamoreznici ima, eno proda. Če jo kupi, mu

za letos posodi tudi mlatilnico. Saj za denar bo počakal, če takoj ne more. Pa je vozna pot v Ravnico? Dà, po ovinku, čez Meline.

Naslednjega dne je planil Ferjan k Tomažu, ki je pil v njegovi krčmi.

»Kakšnega hudiča pa si je nabavil tvoj sin? Neko motovilo pelje skozi vas.«

Tomaž je debelo pogledal, nato je pljunil v kot.

Zvečer je Štefan zaprl oba stroja na skedenj. Zarana je bilo pol vasi pokonci. Še nikoli ni bilo tako lahko dobiti delavcev, iz radovednosti je vsakdo hotel priti. V Štefanu se je vse smejalo. Dal je navodila, nato je stopil za mizico, Tina mu je podajala snope. Na vratih je bilo toliko ljudi, da se je delala tema.

Štefan se je pozneje z radostjo spominjal tistega trenutka. Dvignil je roko, stroj je zabrněl. Prvi snop je pogledal v žrelo, zrnje je pelo, kot bi pesek z vso silo padal na kovinasto streho. Eh, kako je ta »žival« požirala snope! Drhtenje in brnenje stroja je prehajalo v ljudi, občutili so mrščavico, celó neko grozo. Roke so se naglo gibale.

»Snope, hitro!« je vpil Štefan. Stroj ni čakal.

»Gabrijela, vrzi cepce na ogenj,« so vpili delavci.

»S čim bomo pa mlatili bob? Za bob to ni.«

»V eni uri bo vse omlačeno,« so si nekateri šepetali z rahlo zavistjo. Lovili so slamo, pregledovali, če dobro mlati. Vraga, kot da bi zrnje z roko izluščil... Nekateri so odhajali, prihajali so drugi.

Proti poldnevu je prišel Tomaž. Oddaleč je slišal brneči šum s skednja, spreletelo ga je od glave do pete. Hotel je stopiti naravnost v zakotje, a so pred hišo stali kmetje in ga radovedno pogledovali, kot da bi mu vrtali v dušo.

»Pojdi pogledat, kako Štefan mlati,« so mu rekli.

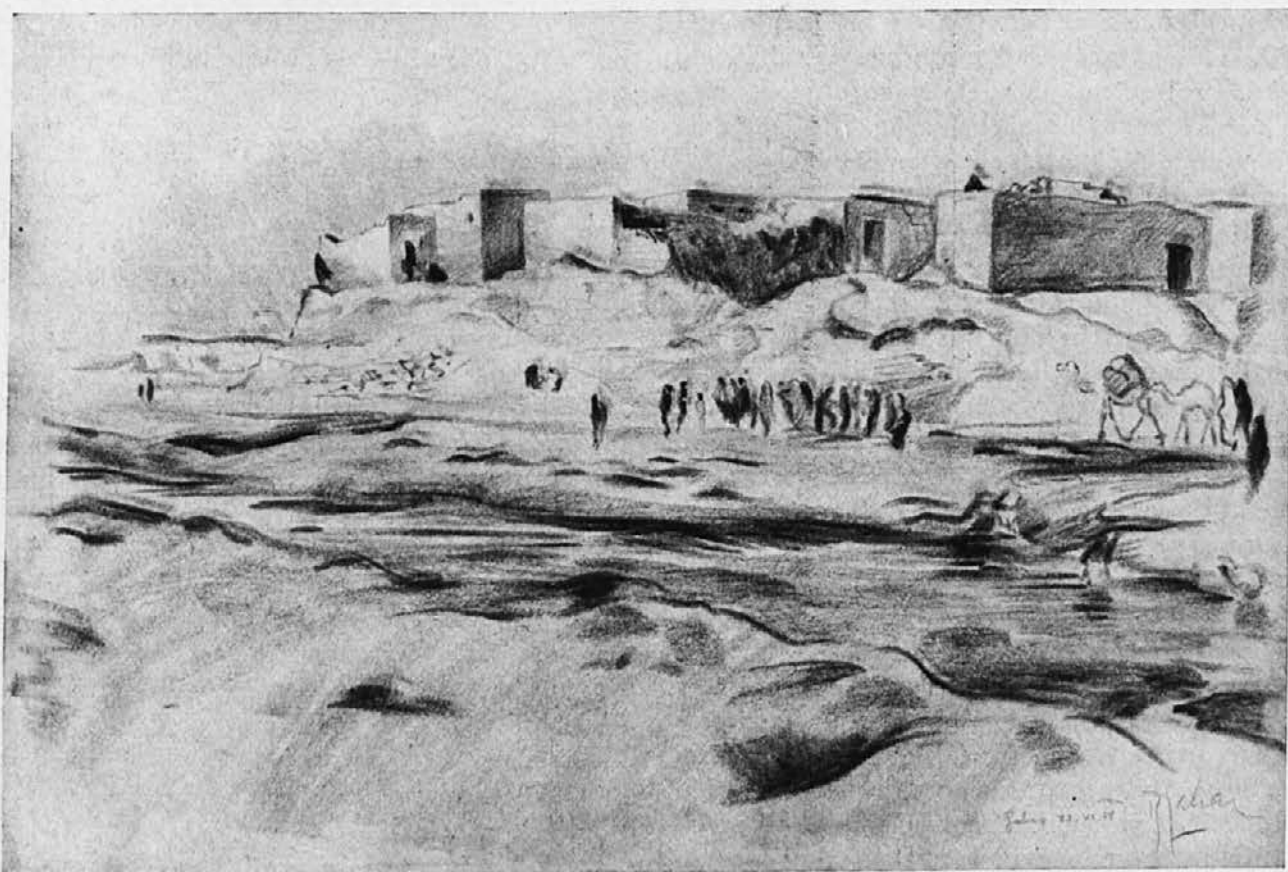
Tomaž je nekaj zagodrnjal in zamahnil z roko. Vendar ga je premagalo, da je stopil na skedenj.

Sin je med delom s koncem očesa opazil visoko očetovo postavo na pragu. Ozrl sé je in videl, kako molče strmi in mu vedno gostejši mrak lega v oči. Nato je dal znamenje z roko, mlatilnica se je ustavila.

»Oče, ali ste videli?«

Tomaž je samo zahrkal.

»Mlatilnico sem si izposodil, a slamoreznico sem kupil,« je razlagal Štefan. »Stara je, pa je še dobra.«

Božidar Jakac: Mesto Gabes ob zalivu Mala Sirta v Tuneziji.

Peljal ga je v parno, vrgel v tružico slame in zagnal veliko, železno kolo. Dvoje svetlih nožev je hreščalo, rezanica je letela na tla.

»Mi stari smo kar za v grob,« se je Tomaž s hripavim glasom okrenil do Hribarja. Nato se je z divjim pogledom ozrl po ostalih ljudeh. Bil je premagan, v dno duše užaljen.

Štefan je opazil očetovo potrnost, a v njem se je pretakalo veselje zmage. Ali bo zdaj priznal njegovo premoč? Prišel je trenotek, ko je lahko govoril z njim odkrito, o vsem. Stopil je v zakotje.

»Oče, odslej bomo tako mlatili. Naša hiša bo prva daleč naokoli. Le pomagati moramo drug drugemu.«

Tomaž je sedel ob mizi, mračno gledal in molčal.

»Vsak krajcar moramo prav obrniti,« je nadaljeval Štefan. »Tisto, kar prejmemo za maslo, je komaj za vsakdanje potrebe.«

Spet molk.

»Goldinar, ki ga dobite na teden, menda zadostuje?«

Oče je razumel. Vsa kri mu je planila v obraz.

»Govori naravnost,« je zarenčal. »Kradem!«

»Tega nisem dejal,« je sin za hip omahnil, a se je znova zbral. »Sile vam ni, da bi jemali, to hočem reči. Petdeset smrek imate za potrebo.«

Sin je hotel govoriti mirno, a ga je premagalo, da je zašel v jezo. Tomaž je poskočil, kot da ga je pičil modras. Nastal je krik. Beseda sem, beseda tja, oče in sin sta izpljuvala vse, kar sta nosila v dušah.

23.

Dnevi so potekali ko tiha, globoka, deroča voda. Oče in sin sta odslej hodila vsak svojo pot, nista spregovorila, skoraj še pogledala se nista. Med njima je zijal tak prepad kot še nikoli. Občutje ko v talih pomladnih dneh, ko se oči ozirajo proti vrhu hriba, kdaj se bo zdrl plaz. Večno pričakovanje nečesa hudega je delalo duše mračne. Tiste dni bi na Veliki njivi zaman pričakovali pristrčnega smeha. Še Joštu je bilo široko, bebasto režanje izginilo z obraza.

Pa Jošt je komaj čutil mračno vzdušje v družini. Njegova resnoba je imela drugačne vzroke. Če se je bebec z vso dušo navezal na kako stvar, si je ni dal več iztrgati. Prav tako ni pozabil Tinca. Kljub temu, da ga je bila natepla ko psa. Spomin na udarce je bil izbrisan že ob prvi pri-

jazni besedi dekleta. Le vtisa, ki mu ga je bila naredila Tinčina nezvestoba, mu nič več ni moglo izbrisati. Prej se mu je zdelo nagnjenje do tega dekleta le ko nekake blažene sanje. Zdaj je prvič začutil v srcu drobno, skelečo bolečino.

In se je nekam ves spremenil. Na lica se mu je vrezala ostra poteza tihe bolesti, nekaj mračnega mu je leglo še v oči. »Saj te vzamem,« se mu je Tinca rogala. »O svetem nikoli.« Ali je bila mar spoznala, da trpi radi nje? Jošt pa je molčal in se trpko nasmihal. Gledal jo je, kako je utrgala najlepši nagelj in ga z roženkravtom povijala v šopek. Merila ga je z nagajivim pogledom. »To bo za mojega fanta,« mu je govorila. »Kaj, Jošt?« Dà, bila je kruta, a Jošt se je grizel v duši. Planil bi bil do nje, ji iztrgal šopek in ga poteptal v blato. Ná, ná, tu imaš!

Poslej je nekatero noč ležal na senu, a ni mogel spati. Prebujalo ga je vriskanje in petje fantov in ga je ko z noži rezalo v srce. »Le dajte!« je stiskal zobe. Oči je upiral pod streho, v mraku so se mu prikazovale žive slike. Pod Tinčinim oknom stoji Andrejč, držita se za roke in si šepetata. In četudi je zamižal, da bi odgnal te predstave, jih je še vedno videl. Pregarjale so ga še v sanjah.

Neke zimske noči, ko so bili fantje že davnaj odpeli in odvriskali čez gmajno, so bile te predstave tako žive in boleče, da ni mogel več prestajati. Dvignil se je z ležišča, se dotikal do vrat in stopil ven. Mesečine ni bilo, nad zemljo je ležal mrak, iz katerega so se odražala drevesa ko velike, črne tenje. Po sadovnjaku okrog hiše je bilo še za ped snega, a on se ni zmenil za to, bos in tresoč se po telesu je stopical po mrzli odeji. Pes mu je sledil tik za petami. »Tiho, tiho!« mu je šepetal in ga trepljal po glavi. In pes je molčal, ko da ga razume.

Priplazila sta se okoli vogala, Jošt je zastrmel v Tinčino okno. Nikogar ni bilo, le železni križi so ga ko velika pajčevina prepregali čez in čez. In vseokrog je vladala smrtna tišina zimske noči, še veje niso škrtnile v sapi. Jošt je nekaj časa gledal, položil roko na srce, vzdih olajšanja se mu je izvil iz prsi.

Že se je hotel na tihem vrniti, ko se je pes nad nečim zdrznil, a se ni upal zalajati. Jošt se je ozrl in zagledal človeka, ki se je tiho pomikal med drevjem. Bila je prav za prav le senca, a tako razločna, da je bila izključena vsaka pomota. Hlapčka je obšla težka slutnja, nova teža mu je legla na srce. Bal se je, a je bilo ljubosumje tako močno, da je zagrnilo vse drugo. Samo da vidi, kdo je, nato pobegne.

Noge so mu klecale, ko se je plazil za senco, a psa je trepljal: »Tiho, tiho!« In ni se upal dihati, da bi se ne izdal. Postal je in zastrmel v senco, ki se je bila ustavila ob mogočnem, z drevjem poraslem groblju sredi vrta. Pred senco se je dvigal star, preperel jesen z dupljo, ki je segala od korenin do vrha.

Jošta je obšla mrščavica. Pograbil je psa, da bi mu ne ušel, in se stisnil k deblu hruške. Njegovo začudenje je raslo od hipa do hipa. Človeka ob jesenu je spoznal po postavi, bil je Tomaž. Pobegnil bi bil, a tedaj je gospodar že potegnil iz dupla nekaj — kakor palico — in je nameril korake naravnost proti njemu. Pes je bevsknil.

Ta glas je tako ostro presekalo tišino, kakor da je zavpila tuja, neznana zver. Jošt je zajechal; občutil je bolečino, kot da se mu je pretrgalo srce. Starec se je zdrznil in za nekaj trenutkov obstal ko prikovan. Oči so mu begaje prebirale sence na vrtu. Zagledal je Jošta in z dolgimi koraki stopil do njega. V mraku so se Tomažu grozeče bliskale oči.

»Mislil sem ... da je bil kdo drugi,« je Jošt s težavo izjecljal.

»Kdo drugi?« je revsnil Tomaž.

»I ... kdo ... ki hodi k Tinci ... pod okno ...«

Glas se mu je tresel in mu drobil besede. Otroške, preplašene oči so mu obupno begale s Tomaževega obraza na puško, ki jo je starec tiščal v rokah. Tomaž je ujel pogled in puško skrnil za hrbet. Od zagonetnega strahu pred tem pritlikavcem, od razburjenja in jeze so se mu tresle noge. Nenadoma se mu je dvignila roka in neusmiljeno zgrabila za grm Joštovih las. Stresal ga je ko hruško, da je bebec žalostno zacvilil in hotel pasti na kolena.

»Saj ne bom več,« je stokal. »Gospodar, saj ne bom več ...«

»Če poveš komu, da si me videl s puško, te pretrgam, te ...«

Umolknil je. Ni vedel, s katero grožnjo bi ga najhuje oplašil. Roka mu je z nezmanjšano krčovitostjo grabila v Joštove lase.

»Saj ne bom, saj ne bom.«

»Če boš kaj izbleknil, ti ubijem psa. Si razumel?«

»Da, da ...«

»In te zapodim od hiše!«

Sikaje, pritišano je grmadil grožnjo na grožnjo. Ena je bila hujša od druge. Najrajši bi ga bil zdobil v rokah ko skorjo kruha.

Jošt bi bil v tistem trenutku vse obljubil. Bil je tako zmeden, tako nesrečen, da se je komaj

Božidar Jakac: Mala Beduinka Aiuša.

zavedel, kaj se z njim godi. Le cvilil je tako otožno ko tepen pes, vedno glasneje. Žival se je stisnila k njemu, zacvijukala, a nato je zalajala v Tomaža. Ta se je zbal, da bi ti glasovi ne privabili kako nepotrebno pričo. Izpustil je torej hlapčiča, ki je padel na kolena v sneg, objel z obema rokama psa, ki mu je začel lizati obraz. A nato se je pognal kvišku in zbežal na hlev, ko da gori za njim.

Vrgel se je z obrazom v seno, zaril roke v plastí, ko da nekoga objema, in jokal. Ko se je pomiril, je sredi neizmerne teme in tišine zaman razmišljal, kaj naj vse to pomeni. Občutil je veliko, storjeno mu krivico, ki se mu je ko trn zasadila v dušo. Vedel je samo, da nečesa ne sme izdati. In to mu je bilo težko, težko. V dneh, ko je bila zavest krivice že pobledele, teže kot prvo noč. Pa je molčal radi psa... Izrazu bolesti in mračnosti njegovega obraza se je pridružila plahost.

(Dalje prihodnjič.)

SPOMINU PRIJATELJA † STANKA VURNIKA

Tiho je mrak razpel črno perot...
Raglje posmrtnice so ropotale,
toda zvonovi otožno molčali,
Tebe so črni konjiči peljali,
šli smo za krsto in se poslavljali.

Oče je sključen taval, ihtel,
stresalo mu telo je drhtenje,
truden obraz mu ko sneg je bil bel,
zánj že umrla je vsaka pomlad,
trla ga zima brez sonca, brez nad.

Grob je pred nami mrk zazijal:
vdova Te klicala je, ni pustila,
da bi Te prst pred njo zagrnila.

Deca je plašno v jamo strmela,
težke izgube še ni razumela.

V grobu počivaš, srce bol pali:
kot bi grobarji mi ga kamenjali.

Tiho je mrak razpel črno perot...

Gustav Strniša.

DAROVANJE DUHOVNIKA

Položil sem pred Te se kot kadilo,
ki Aron Ti ga na oltar je trosil.
Da duš trpljenje bi se name zlilo,
kot kozel grehe vse je Judov nosil!

In kot so duše bile teže proste,
ko ljudstvo je v puščavo ga nagnalo,
tako gredó naj srečni k Tebi v goste,
ki pade z njih trpljenja težko tnalo.
Trpim, o Bog, samó naj jaz, naj jaz!

Le Ti obračaj k meni svoj obraz
in vsa mi tiha, mirna bode duša,
ko kadar dete mamin spev poslušā.

Gospod Ti moj, kaj mogel bi Ti dati
iz rok dlaní in iz srca globin?

Ljubezen kot jo daje kmetska mati,
ko gre v tujinó njen edini sin?

Trpljenje kakor prvi mučeniki,
ki so pevāje levom v žrelo šli?

Molitev kot v podzemske rove skriti
molili verniki so prvih dni?

Vse lepo, kar iz plodne zemlje rase,
kar na poljanah in v logéh cveti?

Vse rad — v stoteri meri — vzel bi nase,
položil vse pred Te bi na oltar,
in vendar — Tebi boren boren dar!

Ksaver Meško.

V R O Č I N A

Mara Hus — Bitolj

Vlak se je ustavil. Iz razbeljenih vozov ozko-
tirne železnice so skakali vsi zaripeli in prezno-
jeni potniki.

Skupina arnavtskih delavcev je oblegla stu-
denček ob poti ter lovila v dlani mlačno vodo, ki
je dišala po močvirskem blatu. Poželjivo so se
praznile široke rjave dlani, da se je voda v curkih
razlivala po golih prsih.

»Vročina, strašna vročina!« je vzdihnila ble-
da, majhna ženska poleg visokega, suhega moža.

»Potrpi, samo še zdaj potrpi! Jutri bova že
gosposka. Ali ni to imenitna misel? Poslušaj! V
mestu je najmanj šest tisoč vojakov. Če vsak
plača po tri dinarje vstopnine, sva dobra za vse
leto. Gospodje častniki bodo dali več — seveda,
ker se tako spodobi,« je navdušeno govoril mož
svoji spremljevalki.

Hoja mu je bila nemirna in kretnje mahe-
drave. Na črnkastem obrazu so mu trepetale vse
brazde. Oči, nenavadno žive, so se zasanjale v
deveto deželo.

»Ali kako bo, ko pa sva sama?« je vprašala
boječe žena.

»Nič se ne boj!« je oblastno zakrilil po zraku
mož s svojim lahkim kovčegom. »Nekaj prizorov,
kjer jaz lahko igram dva, a ti pomagaš; še kakšna
deklamacija po vrhu; pa je spored gotov.«

»Bog ve kaj ne bo.«

»Kako da ne? Zadosti je za tri dinarje,« Je
trdo rekel mož in odločno stisnil njeno roko v
svoji.

Izmučeni obraz so oživile velike plave oči.
Nov plamen se je vžgal v njih.

»Velik človek si,« je rekla veselo.

»Umetnik, si hotela reči!«

»Da, tudi umetnik,« je dodala in nežno po-
božala njegovo koščeno roko.

»Vidiš, tako bova obšla nekaj zaplankanih
mest tu okoli in potem odletiva v inozemstvo. Uh,
ali nama bodo zavidali tovariši!«

»Prekrasno!« je vzkliknila žena. Oči so ji za-
žarele.

Zavila sta v majhno krčmo in najela sobo. Po
pičlem kosilu je rekel mož ženi:

»Ti se odpočij! Medtem si bom sposodil ob-
leke od tukajšnjega odra. Potem se vrnem pote,
da pojdeva skupaj na vrhovno poveljstvo. Bodi
pripravljena!« In že je izginil v vijugasti ulici.

Ona je odšla po ozkih, strmih stopnicah, ki so
nevarno škripale pod vsako stopinjo. Na vrhu jo

je pričakoval majhen in debel krčmar z mastnim
predpasnikom. Spoštljivo ji je odprl nizka, vsa
črviva vrata njune sobice.

Neprijetno presenečena je za hip obstala. »To
je najlepša soba, kar jih imamo! Verjemite mi,
spoštovana gospa!« je hitel zagotavljati krčmar,
ko je videl njeno zadrego.

»Naj bo. Saj tako ne ostaneva dolgo tukaj,«
se je vdala.

Edino okno nizke sobice je bilo široko odprto.
Strašna soparica gorečega dne je lila vanjo.

S tresočimi se in potnimi rokami je odprla
kovčeg, ki ga je prinesla s seboj. Dve svileni,
obledele obleki sta ležali na dnu.

»Ali gospa še kaj želi?« se je spet oglasil go-
spodar pred vrati.

»Nič, hvala!« je odgovorila raztreseno in za-
prla vrata. Sklonila se je h kovčegu, vzela obleke
iz njega in jih skrbno razprostrla po postelji.

»Rdeča se je začela trgati,« je z žalostjo opa-
zila mlada žena. Ali takoj nato je veselo pomislila.
»Jutri jih bom lahko kupila več. — Oh, moj Stane
je velik človek! Naj le govorijo njegovi nevošč-
ljivi tovariši, da ni umetnik, da je škoda časa in
truda, ki ga zastonj trosi. Iz gole zavisti mu niso
nikdar privoščili večje vloge. Zdaj jim pokaževa,
kaj sva in kaj zmoreva.«

Začela se je oblačiti. Sonce se je spuščalo k
zatonu. Skozi vreli zrak se je prebil prijeten veter.
Stopnice so zaškripale pod odločnimi koraki.

»Si že nazaj!?«

»Da; tu so pa obleke.« Vrgel je zavitek na
posteljo s tako prešernostjo, da se je razvil in je
planil iz njega oblak zatohlega prahu.

»Imenitno, kaj?«

»Ah!« in srečna mlada zakonca sta se burno
objela.

»Obleko velikega vojvode sem prinesel. Zdaj
boš videla, kaj je tvoj Stane!«

»Saj imava še časa. Lahko ponoviš tisti slavni
samogovor, kar preobleci se!« je hitela vsa ne-
strpna Stana.

»Prav praviš.«

Hitro je bil gotov. Srednjeveška obleka je
lepo pristojala njegovi sloki postavi. Pod širokim
klobukom z veličastno perjanico je bil njegov
obraz z ostrimi potezami in otroškimi očmi lep
in dostojanstven.

Stopil je za korak nazaj, levo nogo postavil
predse, levo roko dvignil, desnico pritisnil na srce.

»Poglej me, Stana!«

»Ooh, veličasten si, Stane!«

»Da! In jaz sem jim prinesel žive, čiste umet-
nosti. Široko bom odprl dlani! Nate! Uživajte!

Ali ni tudi veliki Anglež nosil svoje umetnosti po sejnih?»

»Res je, res je!« je vzklikala Stana, čeprav ni vedela, na koga prav za prav misli njen mož.

»Oh, Stana, na rokah te bom nosil skozi življenje; po samih rožah boš hodila!«

Stana ga je pobožno gledala.

»Zdaj pa ti ponovi svojo vlogo: Smrt gorske vile.«

Stana se je globoko poklonila stari omari in začela.

»Oh, ne s tako drobnim glasom. Glasneje! — Ne krili z rokami ko mlin na veter! — Tako — tako. Zdaj pa nežno misli, da si vila... Tak, ne briši se vsak hip! Saj se ne boš stopila!«

»Grozno je vroče, Stane. Ne morem več,« je potožila in sedla na posteljo. »Vsa sem strta od potovanja.«

»No, bova pa zvečer nadaljevala. Ali zapomni si, da je umetnikova pot trnjevala!«

»Vem, vem!« je utrujeno šepetala ona.

»Strma je, foda gre soncu naproti!« je dodal.

»Strašno je sonce, Stane.«

»Pojdiva, zunaj ni tako vroče.«

*

Velika mrka hiša; pred njo vojaška straža. V njej vse vre kot v mravljišču. Vendar je povsod strog red. Podčastniki in vojaki prihajajo in odhajajo: Tišino motijo pisalni stroji, suhi ukazi in šumenje papirja. Vsi obrazi so rosi in žaré od vročine. Vsa vrata in okna so na stežaj odprta.

»Stoj!« je preprečila straža pot mlademu paru.

»Kdo sta in kaj hočeta?« vpraša mlad podčastnik. Ko je bil prejel obvestila, je izginil po dolgem hodniku.

Trdo so udarile okovane pete pred mizo gospoda polkovnika.

»Kaj pa je?«

»Nekakšni igravci želé govoriti z vami!«

»Igraaaavci... Sto hudičev!...«

»Pohajači,« zarenči star častnik ob sosedni mizi in hiti popravljat odpeti ovratnik, ki mu je jahal na zatilniku.

»V tej pasji vročini ti pridejo in te nadlegujejo s svojimi neumnostmi. Joj, mi pa imamo toliko dela. Recite, da me ni! Recite, kar hočete; da jih le odpravite, kakor veste!«

»Sta rekla, da hočeta govoriti tudi z gospodom generalom.«

Sivolasi polkovnik, ki je že stegal roko po kapi, da bi ušel, obupno vzdihne in sede nazaj.

»Le dovolite jima, gospod polkovnik! Se bomo vsaj malo nasmejali,« reče modrooki kapetan svojemu starešini.

»Seveda, vam je zmeraj samo do smeha. Najprideta,« reče kislo.

Močneje jima je zaigralo srce, ko ju je vojak povabil za seboj.

»Prosim,« je s kretnjo pokazal na vrata in izginil.

Znašla sta se v veliki delovni sobi. Modrooki kapetan jima je ljubeznivo primeknil stolici. Stana je sedla. Njen mož je stal.

»Kaj želita?« je padlo hladno vprašanje.

»Igravca sva. Odpravila sva se na majhno krožno potovanje in misliva prirediti nekaj predstava za vojaštvo. Na sporedu so deklamacije in prizori iz rodoljubnih gledaliških iger. Na misel mi je prišlo, da je treba dati umetnost najširšim slojem. To je odlično vzgojno sredstvo...«

»Ah!« je na glas vzdihnil poveljnik.

»Gospod polkovnik, to je velika misel!« ga je poučil presenečeni Stane.

»Ne rečem, da ni!«

Božidar Jakac: Berber.

»Vstopnina je nizka. Po tri dinarje od vsakega moža. Predstava naj bi se vršila na prostem, tako, da bi jo ves polk gledal!«

»Ves polk? Kako to mislite, gospod?«

»Tako...« in Stanetu se jezik zatekne. Njegovi ženi se je od zadrege orosilo čelo. Častniki so se spogledali med seboj in hudomušen smeh jim zakroži krog ust.

»Tako... torej... sem hotel reči, da vi ali gospod general... namreč, da zapoveste, ukažete, da bo navzoč ves polk,« je Stane s težavo izdaval svojo misel.

»Mislite tudi vozarje s konji vred in četo strojnic z mulami?« je vprašal častnik, ki ga je davil ovratnik. Glasen smeh je zadonel v pred-sobi. Tam so drugi pustili delo in vlekli na ušesa.

Stana se je igrala s svojimi cenenimi koral-dami in jih tako krčevito zapletala okoli vratu, da jo je zbolelo.

»To je nemogoče, gospod!«

»Kako...?«

»Pravim, da ne bo nič iz tega,« je trdo po-novil polkovnik. »Ne moremo prisiliti moštva, da bi šlo gledat predstavo in da plača. Nedelja je; edini dan skromnega počitka. Vaša misel je ne-izvedljiva.«

Zdaj se je Stanetu orosilo čelo. Prebledel je. Zazdelo se mu je, da se zemlja izmiče izpod nje-govih nog. Obupno je grabila njegova misel za poslednjim upanjem.

»Govoril bi rad z gospodom generalom.«

»Naznanil sem vas že. Ali prej morate vedeti, kako je s to rečjo. V naših vojašnicah so pre-majhna dvorišča. In kakor sem vam že rekel, ne moremo nobenemu ukazati, da naj gre gledat. Ali ne bi bilo bolje, da častniki zberemo med seboj malo popotnico, pa da brez truda in težav odpo-tujeta drugam,« je mehko svetoval polkovnik.

Sloko igravčevo telo je vztrepetalo kakor pod udarcem biča.

»Gospod polkovnik, jaz sem umetnik! Ne pro-sim vbogajme!«

»Oh, Bog pomagaj, kdo pa je kaj takega mislil. Počakajte, da govorim s starešino,« je dejal in odšel iz sobe.

Starejši častnik se je nakašljaj in poškilil čez mizo na plavookega tovariša. Stane ju je ošinil z mračnim pogledom, da sta se na glas zasmejala. V prednji sobi je nekdo kihal, kakor da s silo duši smeh.

Kot po nedolžnem tepena žival je Stana uprla obupni pogled v modrookega kapetana. Ujel je njen pogled in se v hipu zresnil. Mehka blagost se je razlila krog njegovih lepih ust.

»Slab čas sta izbrala,« je dejal kakor v opravičilo.

»Mislila sva, da je zdaj najprimernejši.«

»Zmotila sta se,« je rekel sočutno drugi in si obrisal široko plešo. V prednji sobi je utihnilo hahlanje.

»Kaj pravite?... Igravci!... Bog se vas usmili!« je stisnil glavo v dlani general.

»Jaz se ju ne morem odkrižati.«

»Kaj jima niste ponudili nekaj drobiža, pa da gresta v božjem imenu.«

»Ponudil sem; toda odklonil ga je z dostojan-stvom užaljenega umetnika.«

»Usmilite se me! Kaj ne vidite, koliko je dela?«

»Ali naj ju zapodim?«

»Naredite, kar hočete! Samo mene pustite pri miru!«

»Privoščite jima to veselje! Razglasite v vo-jašnicah, da bo predstava. Če kdo hoče, naj pride, če ne, kakor jim Bog dá,« je mirno rekel višji častnik izza grmade aktov in načrtov.

Polkovnik in general sta se spogledala. »Saj res, tako naj bo,« sta potrdila.

»Ali naj ju pustim k vam?«

»Ne, ne, le tega ne! Še tako ne vem, kje se me glava drži,« se je branil starešina.

»Dobro,« je dejal veseleje polkovnik in odšel.

»Torej, dovoljuje se vam predstava. Razglasili bomo. Kdor hoče, naj pride. Glejte, da ne bo pre-dolgo trajalo. Po osmih je že vročina. Za oder preskrbite sami. Za pomoč vam dodelim nekaj mož. Več ne moremo storiti.«

Telefoni so zabrnili in javljali vojašnicam jutrišnjo predstavo.

Stane in Stana sta hitela iz vojašnice, ko da jima gori za petami. Njega je davil srd in po-nižanje.

»Kdaj pa je škorenj vedel, kaj je umetnost,« je buhnilo iz njega.

»Ne jezi se! Nekaj je bolje ko nič. Če ne bo vsega polka, bo pa polovica. Tudi za to se je vredno potruditi,« ga je tolažila žena in se mehko pritisnila obenj.

Že navsezgodaj so vojaki na dvorišču zbijali oder in znašali klopi. Že pred osmo je bilo vse gotovo. Oblačilnico sta tvorili dve vojaški plahti, trhel kol in stara vrata. Prišla je tudi Stana, noseč pod pazduho zavitek oblek in lasulj.

»Ali bo kmalu gotovo?« je vprašal modrooki kapetan, ko je prišel v spremstvu mlajših čast-nikov pogledat delo.

»Končano je. Lahko začnemo,« je odgovoril Stane in zginil z ženo v oblačilnico.

Skozi široka vrata so se vsuli na dvorišče vojaki ter pod vodstvom mladega častnika posedli dolge klopi.

Tisti, ki so pomagali pri delu, so zasedli prve klopi. Pred njimi na krajši, s plahto pokriti klopi so sedeli častniki. Vsega skupaj je bilo nekaj stotin oseb.

»O joj! Zvonec smo pozabili!« je zavpila Stana sredi oblačenja.

»Saj res!« in že je skočil Stane napol oblečen na oder in potožil častnikom: »Gospodje, zvonec smo pozabili!«

»Nič ne dé. Pokličite trobentača!« je velel kapetan.

»Kadar ti bom dal znak, boš zatrobil! Ali si razumel?«

»Razumem!« je bil mirni odgovor trobentača.

»Zakaj pa ne pripeljete vseh vojakov?« se okrene spet Stane proti prvi klopi.

»Saj so vsi tukaj!«

»Vsi?...« Stane je začel čudno mežikati, kakor da ne vidi prav dobro.

»Saj je dvorišče skoraj prazno!«

»Kar se jih je priglasilo.«

»Aaa...«

»Da!«

Mračna senca je šla čez igravčev obraz.

»Začnite, čas je!« je rekel kapetan in vteknil uro v žep. Stane je molče izginil v oblačilnico.

Stana je bila pripravljena in se zadovoljno ogledovala v majhnem ogledalu.

»Kaj pa ti je?« se je ustrašila, ko ga je zagledala mračnega pred seboj.

»Kaj da je? Prazno dvorišče je! To, vidiš, je,« je momljal med zobmi, ko se je hitel oblačiti.

»Da nisi pozabila tretjega stavka?«

»Nisem, Stane; prav gladko ga znam.«

»Rožica moja.« Ljubeznivo jo je pobožal.

»Sedaj nastopiš, pojdi!« Skozi špranjo je pocukal trobentača. »Dečko, zatrobi!« Oster kovinski glas je preletel zrak. Vojaki so umolknil; na deskah se je prikazala Stana.

Njeno vitko telo je ovijala tenčica kakor obleček meglice nad cvetočimi travniki. Črni, gosti lasje so ji padali globoko pod pas. V njih so se lesketale drobne, zlate zvezde. Velike, modre oči so gorele, polne čudnega ognja. Njena bela roka je zakrtila po zraku.

»Oooh...« je šlo skozi vojaške vrste, kakor vzdih vetra. Tisti, ki so bili zadaj, so vstali, da bi jo bolje videli.

Začela je svojo pesem. Prijeten glas je božal ušesa, kakor ljuba, že napol pozabljena domača pesem.

V težki opremi je nastopil junak. Vse oči so se široko odprle. Tišina je bila tako popolna, da se je slišalo tiho letanje mušic nad glavami.

Prvi del je bil končan. Zaglušno ploskanje je zagrmelo na dvorišču. Stana in Stane sta se držala trdno za roke in se vsa srečna klanjala. Spored je srečno potekal. Zadnja točka: Sloviti samogovor nesrečnega vojvode.

Trdo so padale težke besede žalostne pesmi. Sivolasi vojvoda je tožil svoje gorje zemlji in nebesom. In ko je bila njegova bolečina najvišja, se je pod močnim udarcem pete zlomila trhla deska.

Stane je zakrtil z rokami in padel na obraz. Pobral se je naglo, da bi nadaljeval. Takrat je planil iz vojaških vrst divji krohot. Vojvoda je pri padcu zgubil klobuk. Častitljivi lasje in del brade so se odluščili od glave.

Častniki so mirili. Trobentač je neprestano sviral s tresočimi se ustnicami, da se je trobenta krohotala kot živa, pobesnena zver. Smeh je bil vse hujši, vojakom so stopale solze v oči.

V povaljani obleki je stal sredi odra kakor zgubljen. Brada in ustnice so se mu krčevito tresle. Njegova duša je bila smrtno zadeta.

Božidar Jakac: Saharski puščavnik.

Zadonelo je rezko povelje. Krohot je utihnil. Vojaki so v redu izginjali skozi široka vrata vojašnice.

Izza oblačilnice je gledala Stana z očmi, polnimi groze.

»Stane!« je zatrepetal njen zlomljen glas. On se je opotekel v njeno naročje.

Vojaki so pospravljali dvorišče. Oblačilnica je bila že razdrta.

»Toliko je bilo vojakov. Tu imate denar.«

»Hvala!« je rekel mrko igravec. Hitro so se poslovili. Vsem je bilo tesno pri srcu.

Stana ga je čakala pred vrati. Povesila je glavo in iz oči so ji neprestano polzele neme solze. Molče jo je prijel za roko in odvedel.

Visoko je priplulo sonce. Vrelo, motno nebo je pritisnilo na razpokano zemljo. Strašni ognjeni zublji so sipali gorečo smrt na sivo zelenje. Jata vran z odprtimi kljuni in povešenimi perotmi se je leno prestopala pod redko senco skoraj golih dreves.

Z A D N J A L U Č

Na steni ura šteje svoj korak,
poslednja luč na svečniku gori.
Je moje hrepenenje sen grenak
kot rože, ki umiraje še živi.

Tik - tak - tik - tak
tik - tak - tik - tak
odzvanja v dalji že korak,
tenko, medlò že luč brli.

In ko umirajoče luči zadnji sij
na tlak temotni se razpne,
srce ko kaplja v soncu izgori,
zboji se senc, umre.

Lojze Uršič.

P O L E T J E

Vonji rdečih kelihov pod oknom
v ognjeni vročini blódiijo.
Na razbeljeni cesti kričeči otroci
nemega slepca vodijo.

Pôtni skeleti konj
ob vodnjaku trudno klonejo.
Odnekod vzdihni bolnikov
v težko soparo tonejo.

Tih in bled med žitom grem.
Klasi drhtijo in plakajo,
ko da pogrebci z belo krsto
nemo čez polje korakajo.

Ladko Truhlař.

V P R E P A D I H

Spisal Pavel Kunaver

Zopet na Veliki gori. Evropski los!

Mesec avgust se je že nagibal h koncu. Na gorah smo se medtem večkrat razveselili in naužili velike prirode in na Krasu smo iztikali za vodnimi skrivnostmi. Velika gorá pa nam je bila prirasla k srcu in končno se je izpolnila vroča želja, da smo znova pohiteli v njene gozde in polezli v jame. Naša družba se je izdatno pomnožila. Posebno smo se veselili, da sta se nam pridružila gospoda geolog dr. Hinterlechner in višji stavbni svetnik Hilbert.

Veseli, a ne hrupni, in vsi hrepeneči po užitku v lepi prirodi smo odšli dopoldne iz Ribnice in se napotili težko obloženi pod pekočim soncem proti Novi Štifti pod Veliko goro. Naš prvi cilj je bil Travnik v Loškem potoku. Po silno strmi stezi, »Štriki« imenovani, smo se v najhujši vročini vzpenjali proti robu planote in dospeli do nje na njenem severnem delu v višini 923 m. Tu je posestvo »Pri Lenčku«, kjer smo se v hladni senci oddehnili od precejšnjega truda. Nam, ki smo nosili lestvice, je kar lilo po obrazu in telesu.

Po trudu je prišlo plačilo na dolgem potu preko planote. Pot se je vila začetkoma skozi same gozde. Ker smo se razkropili, smo uživali gozdni mir in tihoto. Pot je bila večkrat založena z drevjem in hodili smo včasih čez drn in strn. Tudi v neko 26 m globoko jamo smo splezali, a našli nismo nič posebnega. Za Kaličjim vrhom se je naša pot vzpela na najvišjo točko (1053 m). Kmalu smo dospeli do prvih širnih travnikov, po katerih so stala v skupinah še nekatera drevesa. V daljavo proti jugu pa se je razgrinjal razgled kakor mogočna pesem. V večerno nebo kipi nad tiho pokrajino lepi Snežnik. Pod njim se širijo po valovitih planotah velikanski gozdi. Modra barva prevladuje v sliki. Kot val za valom se dvigajo gorski hrbti, a odprte doline ni med njimi. Vsa voda, vsi potoki izginjajo po kratkem teku pod to čudovito kamenito valovje.

Pred nami in pod nami se je končno razprostrla dolina Loški potok, v katero pada zapadni rob naše planote jako strmo. V Travniku smo dobili počitek čez noč. Drugo jutro smo barvali potok, nato pa takoj odrinili nazaj na planoto. Cilj je bil zopet Jelenov žleb.

Med potjo sta nas čakali dve jami. Prva je bila Čudovka pri Beli vodi. Globoka je le 24 m. Nastala je v razpoki, ki se vleče skozi skoraj vodoravne skalne plasti proti severu. Prav do tal pa niti nismo mogli. Do šest metrov na debelo so

nametali doli lesa in le silno težko smo se zgnatli med tramovi in razpoko še nekaj metrov niže, potem pa smo se morali vrniti.

V vasi Beli vodi smo se sešli z drugimi člani družbe. Ob krasnem vremenu smo nato nadaljevali pot proti Jelenovemu žlebu. Kmalu smo prišli v velikansko travnato dolino, globoko 150 m. Že sama na sebi je ta silna kotlina lepa. Njena zgornja severna in vzhodna pobočja prehajajo polagoma v kamenito površje, na katerem se vedno gosteje pojavlja drevje. Krasen pogled!

Deževnica in spomladi snežnica se deloma odtekata proti dnu doline. Tam smo tudi našli med rušami požiralnike, ki vodijo vodo v globino. V razpokah, ki jih je v apnenčevih skladih vedno dosti, si je voda razširila pot in tako je nastala tu doli tudi »Pavletova jama.«

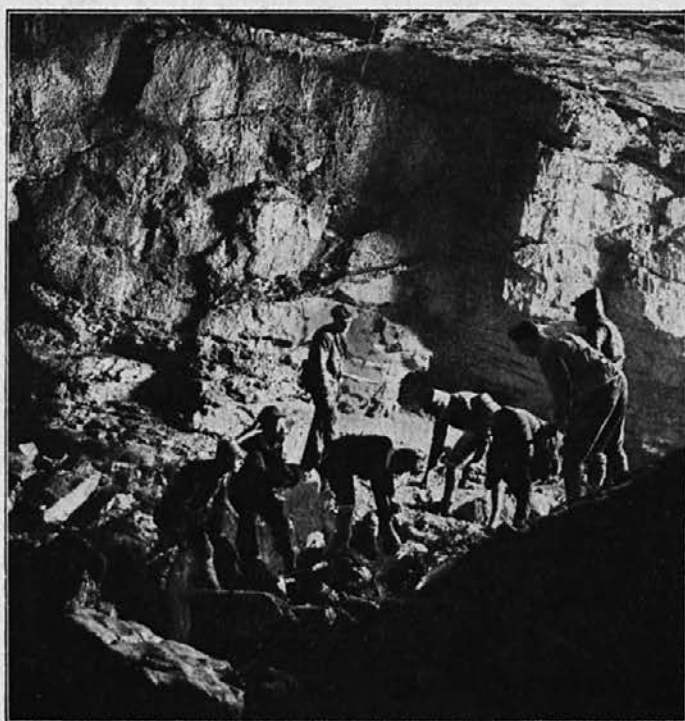
Pripovedka pravi, da je v davnih časih v to brezdanjo globino vrgel pastir Pavle neko pastirico. Jama je znana daleč na okrog in domačini so nam pravili, da je nekoč prišel k njej žolnir, ki je meril jamo in ugotovil, da je globoka nič manj ko 500 m. Če je tako globoka, bi pač prišli že na drugi svet kakor kadunčjar!

Jama se pričinja takoj navpično, a sedaj ne deluje njen zgornji del nič več kot požiralnik, ker je okoli žrela dosti majhnih, a dobrih požiralnikov. Po njih razjeda voda skalovje, ki se bo nekoč okoli Pavletove jame zrušilo v globino. Ne samo v živalskem in rastlinskem življenju je večno presnavljanje in spreminjanje, ampak tudi navidezno mrtvo skalovje živi svoje počasno življenje in se v teku vekov prenavlja in preoblikuje.

Poleg vhoda v prepad ni bilo nobenega drevesa, da bi bili nanje pritrdili lestvice. Po vsej sreči so v bližini kosili in kmetje so nam dali svoj težki voz na voljo. Obrnili smo ga povprek in privezali lestvice na drogove voza, potem pa smo pričeli s pohodom v zemeljsko globino.

Po 37 m globokem, strašno raztreskanem predoru smo dospeli na dno, katerega divjost si je težko predstavljati. Razjedene skalnate plasti ni pokrivala siga, ki drugod omiljuje in olepšuje podzemeljske jame. Tu so režale v nas same gole, ostre, mokre čeri; dno pa ni boljše, ker ga pokrivajo udrtne skale, tramovje in trhlo vejevje. Jasno pa je, da je dala tudi tu prvotna razpoka, ki se vleče od severovzhoda proti jugozahodu, vodi priliko, da je ob njej glodala stene in odtekala v neznane globine.

Na severovzhodni strani se je odprla pred nami visoka, a le tri četrti metra široka soteska. Po njej smo se prerivali še 7 m globoko in 10 m daleč, a z vsakim metrom je postajala ožja. Njene

Najdba losa v jami Liniji.

stene so tu na debelo pokrite s sigo, ki pa je jako umazana. Lahko smo skleпали iz vseh znamenj, da se tu doli ne odteka več vsa množina vode, ki se ob deževju zbira v dolini, ampak da si išče poti v sosednih razpokah.

Ožina je postala končno tako neprijetna, da smo se plazili le še z glavo naprej, a še te kmalu ni bilo mogoče obrniti. Michler, ki je bil prvi in najožji, je poskušal z ostrim kladivom razbiti sigo. Siromak se je trudil in trudil in mi smo čakali kakor duše v vicah, a zaman. V ožini ni mogel uspešno zamahniti.

Ko smo že obupavali in vsi trudni počivali v ožini, se je posrečilo Michlerju, zavaliti kamen po ožini. Po dveh metrih je kamen izginil v globini in — bum, je zagrmelo zamolklo iz neznanega prostora. Bog ve, kam drži oni prepad, a mi smo morali obupani nazaj, ne da bi bili mogli prodreti do skrajnih mej.

Končno se nam je primerila še nezgoda. Od truda je eden izmed nas omagal in ni mogel po lestvici nazaj. Privezali smo ga na močne vrvi in vlekli navzgor, Michler pa je plezal tik za njim, da je utrujeni tovariš lahko vsak trenotek počival na njegovi glavi. Prenapeta vrv nam je ruvala iz stene kamenje. Uverjeni smo bili zato, da ne prineseta cele glave iz jame. Ko pa sta se končno prikazala opraskana na vrhu, je bilo naše veselje veliko.

Šele proti večeru smo odšli v Jelenov žleb. Koče so bile za našo družbo pretesne. Zato smo

zakurili velik ogenj in pod migljajočimi zvezdami uživali prav krasen večer. V tako veseli družbi srce ne more biti mirno. Zato so vrele pesmi iz grl, da je odmevalo od gozdov. Kaj so si pač mislili medvedi o tem nemiru, ki je tako nenavaden v njih gozdih?

Naslednjega dne smo nadaljevali pohod proti Glažuti. Gozda kar ni hotelo biti konec in duša nam je bila srečna sredi tega mogočnega zelenja.

Komaj pet minut pred Glažuto pa smo opazili na desni vhod v jamo. Ena stran vhoda je bila strma, mahovita stena, po drugi strani pa smo malone stekli doli v dno, nasuto s skalami in tramovjem. Pod skalo se nam je odprla luknja v notranjščino. Hitro smo privezali vrv, da bi nam bila v oporo, in smuknili po strmem stožcu prsti in gruščiča navzdol. Klic veselja in čuda se nam je izvil iz prsi, zakaj odprla se nam je 16 m dolga in 4 m visoka dvorana, v kateri smo našli nekaj lepih kapnikov. Strop tvori velika, skoraj gladka plošča, ki jo voda še ni mnogo razjedla. Tla so pokrita z gruščem. Prav težko je dognati nastanek te jame. Samo voda je ni naredila. Najbrž so se tudi tla nekoliko pogreznila.

Žrelo Pavletove jame nad Travnikom pri Loškem potoku.

Vesel krik enega izmed tovarišev nas je privabil v bližino vhoda. Tam je bilo na tleh precej gruščiča in skal. Med njimi je našel tovariš del širokega losovega roga. Navalili smo se na skalovje in odmetali vstran prvo plast udrtin. Pokazale so se prve kosti, a uvideli smo, da nismo za tako delo, ki potrebuje mnogo časa in strokovne izkušnosti. Rog smo vzeli s seboj in ga naslednjega dne oddali muzejskemu ravnatelju v Ljubljani, ki je takoj poslal svojega zoologa in preparatorja doli. Ta dva sta s pomočjo naših tovarišev spravila iz jame — okostje evropskega losa! Danes stoji velikan, ki mu sega odrasel človek komaj do gobca, v našem ljubljanskem muzeju. Za njim stoji jamski medved, seveda le njegovo golo okostje, in oba strmita v sedanji čudni svet. Časi, ko je živel los v naših gozdih, so minili že v pradavnini. V jamo je prišel siromak tudi le slučajno. Morda so ga gonili medvedi ali volkovi in je na begu padel vanjo. Vhod v dvorano pa je moral biti še velik in ne tako zasut, kakor je danes, da je mogla taka silna žival doli. Poginil je v temni ječi in udirajoče skale so ga zasule. Zanimivo pa je, da so ležale zraven le še nekatere kosti drugega losa. Toda težko je pojasniti, kam so izginile druge kosti.

Naše jame hranijo gotovo še mnogo zanimivosti. Tujci so jih že toliko odnesli in le velike tuje muzeje moraš posetiti, da vidiš, kako se blesté imena naših krajev. Če zremo z jezo na tujce, ki so nam odnesli že toliko stvari iz domovine, moramo že z večjim srdom zreti na domače bogataše, ki ne žrtvujejo beliča za znanost niti sedaj, kakor ga niso prej. Zopet pridejo tujci in nam odnesó še to, kar nam je ostalo skritega v naši čudoviti prirodi.

V Glažuti smo se le malo oddehnili od dela; nato pa smo po lepem gozdu Turjačanov hodili za gozdarjem, ki nas je vodil do »Široke jame«.

Sredi mogočnega drevja nam je zazijal naproti 15 m širok prepad. Iskali smo primerne kraja, da bi bili pritrčili lestvice, a vedno smo se preplašeni umeknili. Stene niso bile popolnoma navpične in zaradi tega je viselo na njih toliko skalovja in tramovja, da je bilo groza. Kjer smo spustili lestvico le nekoliko navzdol, je že grmel plaz kamenja in lesa v globino. Ko se nam je končno posrečilo, da smo našli izmed slabih najboljši kraj, smo trije splezali doli, a vsak posameznik je prožil take množine kamenja, da smo dvomili o ugodnem uspehu. Bil sem zadnji in po 22 metrih sem našel tovariša dobro skrita za skalami.

Dno je bilo strmo in skalovje se je izpod naših nog kotalilo skozi temno žrelo v črn prepad. Po mnogih mukah so nam spustili od zgoraj še kos lestvic, ki pa jih nismo mogli nikamor pritrditi na razpadlem skalovju. Končno smo jih pripeli na konec doli viseče lestvice.

Jama pa nam je napravila obilo veselja. Vhod v spodnji prepad je posebno lep. V steni nad prvim strmim dnom je namreč lep predor, podoben širokim gotičnim vratom. Stali smo na ozki polici in opazovali nenavadne oblike jame. Luč, ki je padala od zgoraj, je slabotno razsvetljevala majhen del notranjega prostora. Kako tenka je vmesna stena! In kako čudno je voda izjedla in oblikuje vse drugo skalovje in lok vhoda! Od vseh strani molé kratki, a silno ostri robovi iz sten; mokri so in se svetlikajo v slabotni luči, ki prihaja iz višave. Pod nami so izginila tla v črni temi in stropa tudi nismo videli. Na desni in levi za temi čudovitimi skalami se prostor navidezno izgublja v neskončnost. Še 15 m smo nato splezali doli in čudno lepa priroda je bila okoli nas. Nad nami so se svetila visoka naša vrata in nad njimi kljub vsemu naporu nismo mogli ugledati stropa. Le toliko smo opazili, da se silovito razjedene stene polagoma približujejo in da ima ves lep prostor podobo veličastne, temne gotične cerkve.

Ves ta čudni prostor je 28 m dolg, a le do 7 m širok ter je na južni strani popolnoma ozek. Po ožini smo plezarili gori in doli, ker so stene nasekane in izprane, kakršnih še nikoli nisem videl, vendar je skala še prav trdna.

Kapniških tvorb pa nismo našli prav nobenih. Vse tudi kaže, da se razpoka zaradi izpiranja še vedno močno širi in da pada od zgoraj mnogo kamenja na gruščasta tla. Kdo ve, koliko še mine časa, da od zgoraj posveti nebo v to temo!

Do prvega dna smo se vrnili hitro in varno; na gozdno površje pa smo dospeli po mučnem plezanju med prasketajočim kamenjem. Ko sem prišel na vrh, sem se počestno oddehnil, da sem odnesel celo kožo iz te kamenite toče.

Misliti smo morali na vrnitev. Ribnica je bila še daleč in nekaj tovarišev je odšlo tja nazaj čez Veliko goro. Mi izmučeni plezavci pa smo sedli na voz, ki je odropotal po vegasti poti v dolino. Minile so ure vožnje po zelenem gozdu. Pred duhom so vstajale zopet vse jame, vsi samotni jamski prostori, naši doživki med življenjem in smrtjo. Gozd se je začel poslavljaliti od nas, in ko je voz pripeljal na polje pred Ribnico, je bilo slovo od modre Velike gore in njenih skrivnosti težko, težko...

(Dalje prihodnjič.)

P O L D A N V B A R J U

Po grabnih voda pari se zelena,
močad pokriva mastna, žolta pena,
mušičji roji migotajo leno...

Bledična senca rdi v prigrevici poldneva,
pred nama lastovka skaklja in koder greva
oglaša se sladkobni »žgi« in prepelica.

Ko si krasila si lase z žarečim makom,
oplela srajčke Jezusove z modrim trakom,
so se ti razgorela lica.

Leščevje je potreseno z dišečim prahom,
plavica koprneče gre za divjim slakom,
skrbeče zre na nju Marijin las.

Med bleskom ruš zelenih tone barska pot,
za brezami se boči moder svod;
Marijin glas varuje naju in poldanski čas...

Likovič Joža.

N A R A Z P O T J U

Sama, čisto sama na razpotju stojim,
z očmi zasolženimi v daljo strmim.
Polno srebrnih cest! Polno drobnih poti!
A do sreče záme ne poti ne ceste ni.

Draga Krajnc.

Brezno Linija pri Glažuti.

S A M O I Z P O V E D

Kot prekesen predgovor in prezgoden zagovor priobčil
Bogdan Kazak

Puščoba je morala vladati tiste dni v mestu, da se je zaletel k meni, ki bivam ob prehodu gosposkega mesta v kmetsko okolje, mlad in zal gospod v zlikani obleki in svežem perilu s čedno torbico v orokavičeni roki. Poklicali so me z vrta, kjer sem opleval svoje cepljence in potaknjence. Gospod je nekoliko osupnil ob moji ne posebno negovani zunanjščini, a gladko obriti obraz se mu je brž prijazno razlezel, skozi velike naočnike se je usipala name sama naklonjenost.

Na posetnici sem bral neznano mi ime. Povabil sem gospoda v svojo delavnico, ponudil mu sedež in vprašal, s čim bi mu mogel poslužiti.

»Velik ljubitelj in pospeševatelj prosvete, slovstva in umetnosti ste, kajne?« je rekel nekako pokroviteljsko in začel odpirati svojo torbico.

Zazeblo me je po hrbtu. Zbal sem se, da mi bo začel ponujati morda pravkar iz tiskarne prevzete izvode najnovejšega svojega dela ali umotvora, zato sem pohlevno pripomnil: »V zmoti ste, gospod! Skromen težak sem, dninar, ki ima malo umevanja in še manj denarja za tiste lepe stvari.«

Debelo me je pogledal in rekel: »Ne umejem vas, menda tudi vi ne mene. Prišel sem z namenom, da vas razkrijem in naši javnosti pokažem kot prosvetnega delavca, ki dela nov laz kar na skrivaj in ga zasaja kar po svoje. Meni se ni treba skrivati!«

Oddehnil sem se in mislil: »Samo da noče denarja, drugo bo že kako!« Na glas pa sem odgovoril, da mi izkazuje preveč časti, ker da se ne čutim ne vrednega ne sposobnega pa tudi ne željnega, da bi me prištevali tako izbrani družbi. Sem in ostanem čisto navaden in vsakdanji garač, ki se mora pehati za kruhom tudi v tretji tretjini svojega življenja.

On pa se ni dal ugnati, položil je na koleno novo zapisnico, odvil nalivno pero in z očetovskim glasom opomnil: »Meni se ne izmuznete, poznamo tudi to vrsto, dasi je bolj redka. Kar začniva! Gotovo imate pri svojem delu kakšne vzorce ali vzore, ki vam lebdé pred očmi kakor zvezde vodnice?«

Odkrito sem mu priznal, da na svojem duševnem obzorju nisem še opazil takih privlačnosti in da uravnavam svoje prizadevanje po splošnih smernicah navadnega zemljana.

Ni bil zadovoljen. »Saj vendar mnogo pišete in priobčujete, kar ne more biti brez pobude in razlogov! Nekaj je in mora biti, kar vas k temu

javnemu delu izpodbujajo! Priznajte brez ovinkov, da vas je spravil k takemu udejstvovanju kakšen vzornik, Nemeč, Francoz, Italijan ali kateri drugi?«

Težko je priznati, česar se človek ne zaveda. Odvrnil sem, da sem po malem prebiral to in ono, kar mi je pač prišlo v roko, a nič me ni tako prevzelo, da bi me mikalo kot vzor.

»Aha, zdaj vas pa imam!« je vzkliknil samozavestno. »Niso bili zunanji nagibi, ki so vas pripravili do pisanja, marveč notranji. Poklicno delo samo vas ne zadovoljuje; morda vam snov ni po duši zavoljo svoje gmotnosti, morda vam je izvrševanje nadležno; vi hočete ven, v drug svet, ki se vam zdi lepši od poklicnega! Beg iz suhoparne stvarnosti v kraljestvo domišljije!«

Nisem mu mogel pritrditi ne glede poklica ne glede vede. »Poklic se mi zdi kakor začarani krog, ki sem vanj stopil prostovoljno in ki ne maram več iz njega, saj če bi prišel še enkrat na svet in s tem svojim poznanjem življenja izbiral poklic, bi volil samo med meništvo in zdravništvom. Z zdravniško vedo ali medicino je nekaj posebnega in čudovitega: od daleč je kakor mikavna, prijazno vabeča in otroško prostosrčna vila, a ko se ji približaš, ti izgine kakor večča v nevidne globine ali meglene daljine, pa se ti vnovič prikaže v večji razdalji z novimi čari. V mlajših letih sem menil, da si z lahkoto osvojim to izvoljenko in nad njo zagospodarim, dandanes sem srečen, če mi ta čarodejka kdaj prijazno mežikne od daleč kakor ponosna gospodarica nevrednemu hlapcu. Ne torej naveličanje ali razočaranje, marveč rastoče spoštovanje in stalno se ponavljajoče presenečenje znači moje razmerje do te vede.«

Nekoliko je pohrkal in malce nestrpno pripomnil: »Neverjetna zaverovanost!«

»Recite naravnost zatelebanost!« sem ga podražil. »Kako naj zateleban človek sili kam proč od svojega čarila?«

Bil je nekako v zadregi, čečkal po svojem zapisniku in rekel: »Zdi se torej, da hočete predočati tisto veliko nasprotje med vzvišeno vedo in dejanskim življenjem, prastaro zagonetko med teorijo in prakso in da iščete poti, kako razvozlati dejanska in izmišljena vprašanja svoje stroke?«

»Nisem toliko učen in tudi ne domišljav, da bi se spuščal v taka globokoumna razglabljanja! Preprost človek sem, ki ga vsak dan zagrinja z novim delom in s starimi skrbmi, da ne utegnem loviti učenjakarskih muh.«

»Vedno se mi izmikate,« je potožil moj obiskovavec z očitno nejevoljo. »Morda pa si prizadevate kot zvest sin svojega naroda, da dvigujete njegovo splošno omiko s poljudno-znanstvenimi

spisi svoje stroke in tako stvarjate podlago za kasnejše znanstveno obravnavanje.«

»Tudi takemu presojanju oporekam,« sem se branil, »ker je resnično samo v manjšem delu. Sicer imam o poljudnem znanstvu svoje mnenje, nekoliko različno od običajnega, ki uvršča nezrele poskuse in plitke otročarije v to skupino slovstva. Po mojem pojmovanju je delo najboljše po umski temeljitosti in jezikovni izrazitosti komaj še dobro za preprosti narod. Spričo takega gledanja imam do poljudnega znanstva posebno spoštovanje in visoko čislam prosvetne delavce takega kova. Žal, žal, da ne morem v njihove vrste!«

»Kaj se izvijate in v nič devate!« se je razhudil. »V vaši pretirani skromnosti se slabo skriva kakor v capah starogrškega modreca — napuh!«

Takrat me je razjezilo. »Morda je res v meni napuh, v vas pa je gotovo več ko običajne drznosti!«

Obvladal se je in prisiljeno nasmehnil, rekoč: »Čemu se razburjava brez potrebe? Moj poklic je tak, da zasledujem, osvetljujem in ocenjujem pojave našega prosvetnega prizadevanja in kot novinar želim javnosti služiti ne toliko s poročanjem o dovršenih delih, kolikor jo presenečati z novostmi, s stvarmi, ki šele nastajajo. Iz tega razloga me povsod radi sprejemajo in mi zaupajo celó tajnosti, dobro vedoč, da odpiram pot do javnega poznanja in umevanja, do priznanja in uspeha in to vsem vprek, leposlovcem, pisateljem in umetnikom raznih strok! Doslej sem bil povsod dobrodošel, le vi se zapenjate pred menoj!«

»Komu je všeč, da mu kdo brska po drobju in tiplje po mestih, ki jih sam pušča v miru?«

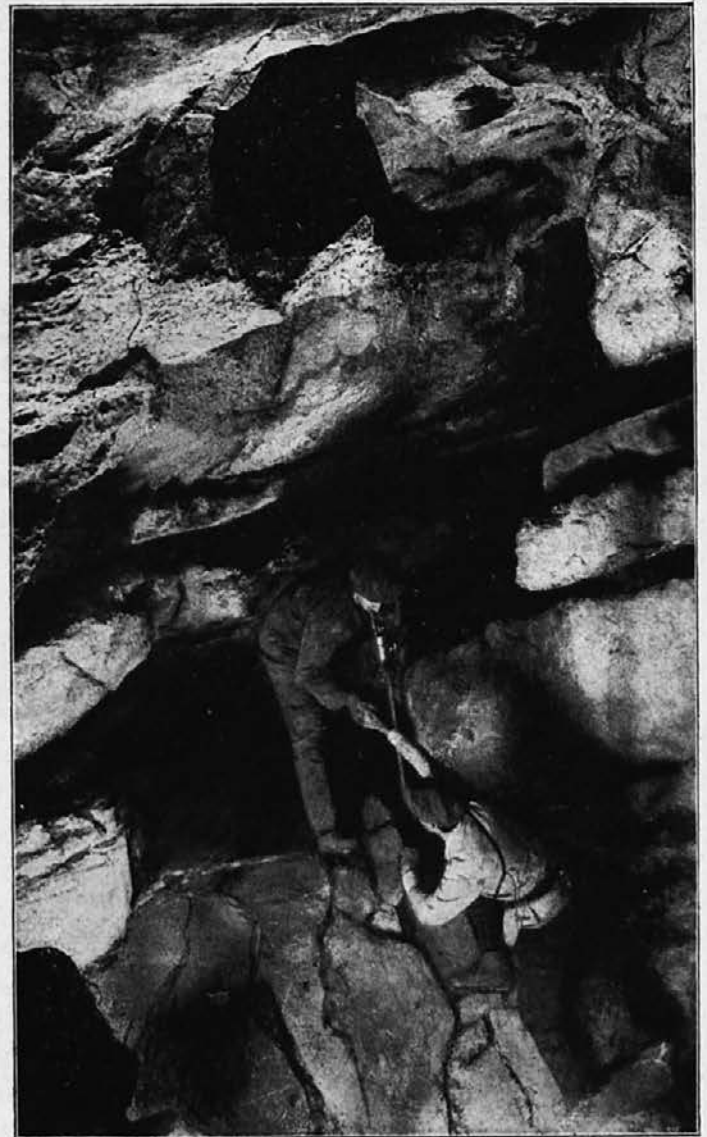
»Tako pretiravanje z nežnočutjem se najmanj spodobi vam, ki ste že po svojem poklicu vajeni mrcvariti ljudi po drobju in stikati jim po dušnih globinah! Le ne toliko svetohlinja!«

»Le ne toliko srboritosti!« sem ga odšvrknil na njegovo predrznost. »Če jaz koga dregam ali mu brskam po notranjosti, delam to po njegovi želji in zahtevi in le v toliko, kolikor je njemu v prid, zlasti se varujem in načelno ne dotikam vrtnih ograd, ki jih ima vsakdo v sebi in goji v njih kakšno srčno skrivnost. Jaz nimam v tem pogledu ničesar prikrivati ne vam ne drugim, a tudi o drugih stvareh se le nerad razgovarjam z ljudmi, ki to, kar zvedó, po svoje obdelajo in pretvorijo, da izgleda stvar bolj zanimiva, a je čisto drugačna, kakor je bila prvotno povedana.«

»Torej potvarjanja me sumničite?« se je razhudil obiskovavec. »Kdaj sem še kaj zagrešil proti resnicoljubnosti? Komu sem že popačil obraz?«

Tolažil sem ga z opombo, da moje mnenje ni imelo osebne osti, pač pa je izraz mojega stvar-

nega prepričanja, da ljudje njegovega kova in poklica vse, kar vidijo ali slišijo, po svoje doznajo, po svoje doumevajo, po svoje predelujejo in naposled prikazujejo stvar ali dogodek po svojih vidikih in svojih namenih, kar imenujejo sami znanstveno ali umetnostno presojo. Za zgled sem mu povedal značilen pripetljaj, ki sem mu bil priča pred nekaj tedni. V velikih gručah so ljudje opazovali pravkar odkrito zbirko upodobljenih glasbenikov in jo glasno ocenjevali. Pred podobo še živega in vsem znanega odličnjaka je v gruči prevladalo mnenje, da sta si mož in njegova podoba malo podobna ali nič. Tedaj se je zadril nad najbolj glasnim zabavljačem gosposki človek kakor zviška: Molči, topoglavče! Kaj meniš, da je umetnina kakor obrtni izdelek? Obrtnik kopira — posnema, umetnik portretira — ustvarja! Neugnani zabavljač pa mu je zabrusil: Takim ostvaram pravimo potvare. Med splošnim hehetanjem

Izprane plasti v jami Liniji pri Glažuti.

je izginil zagovornik visoke umetnosti, ki je navadni zemljani ne spoznavajo in zato ne priznavajo.

Odložil je pero in zapisnik na mizo in trpko pripomnil: »Torej mi ne zaupate, da bi verno in pravilno predočil vaše delo širši javnosti!«

»Zadeva se ne tiče toliko zaupanja ali nezaupanja kolikor nemanjanja z moje strani,« sem mu pojasnjeval. »Smešno se mi zdi in zoprno hkrati, da bi se take drobnarije razpihovale in raznašale. Pri nas doma so nas otročaje strogo navajali, da smo puščali ptičja gnezda čisto v miru, zakaj že samo ogledovanje, kako ptice znašajo gnezda, kako ležejo, kakšna so jajčeca, kakšni izlezli ptički, navadno povzroča, da se gnezdo skuja in da je tako ob ptičji zarod. Jaz zato ne stikam drugje, a tudi ne maram stikanja pri sebi. Kajpada so drugi ljudje drugega okusa, in komur se ljubi, naj le obeša svoje krparije in zaplate na plotove velikih cest!«

Med mojim govorjenjem je gospod spravil zapisnik in pero ter vstal kakor za odhod z mrko ugotovitvijo: »Čisto drugo gledanje, običajnemu nasprotno! Odhajam od vas razočaran in prazen, ko sem pričakoval toliko zanimivega iz vaše delavnice.«

Skoraj se mi je zasmilil in zazdelo se mi je grdo, da bi ga kar tako odslovil. Prosil sem ga, naj posesti še dva tri trenotke in mu rekel: »Preveč ste pričakovali, zato se je izteklo tako klavrno za vas in zame. Mi starejši letniki, zrasli v drugih razmerah, imamo svojo miselnost, ki se dejansko razlikuje od vaše miselnosti. Mladi in stari so si že od nekdanj in v vseh dobah navzkriž, saj že Vodnik piše: Jajce več ko puta ve! Že davno ni bilo to navzkrižje toliko, kakor je zdaj v povojni dobi, ko ni prehodnikov v sredi, kakor da jih je vse požrla svetovna vojna, zato je vrzel širša in razlika bolj občutna kakor kdaj prej. Naša miselnost je bila ustrojena bolj razumsko ali morda celo preveč razumarsko in tako nekako bolj v splošno in stvarno smer obrnjena, vaša duševnost je bolj čuvstveno usmerjena in v tem pravcu gojena, zato je bolj osebna in notranja. Časih se zdi, da hočemo isto, a že jezikovno se ne razumemo, zakaj z istim izrazom označujemo mi svoj pojem, vi svojega, ki je časih znatno različen od našega. Odtod toliko nesoglasij in neumevanja, kar pa je manj varno kakor se zdi na videz, šaj življenje samo stvarja vedno nove like, ki so vedno nekaj drugačnejši od prejšnjih. Prelepo bi bilo v našem prizadevanju, ako bi se družila izkušnost starejših s podjetnostjo in tvegavostjo mlajših, naš napredek bi bil prenegel in zato

morda nezdrav. Priroda gradi in ruši, rodi in mori, na ruševinah in mrtvecih klije novo življenje! Tako gledam v svet in se držim vodila našega velikega učitelja Janeza Evangelista: naj dajemo, pozvani ali nepozvani, od tega, kar imamo, svojemu narodu, saj mu samo vračamo, kar smo prejeli od naroda kot posojilo, ne kot dar.«

»Aha, družabno prosvetni vidiki!« je vzkliknil moj obiskovavec, potegnil zapisnik iz žepa, odvil pero in zadovoljno nadaljeval: »Kakor polž ste, ki se zakrkne v hišo, če ga kličeš, ali ko jenja trkanje, prileze sam iz nje. Le govorite naprej, kakor ste lepo začeli!«

»Kar spravite tiste stvari, saj ni vredno vašega pisanja, kar vam mislim še povedati. Oni dan sem se vračal z velesejma in odkril največjo zanimivost te prireditve pred vhodom. Tam je čepel pod košatim kostanjem sključen ribniški očanec. Na tleh, pogrnenih z grobo ponjavo, je imel razstavljen izdelke domače obrti: razkazoval mi je z vnemo in razlagal varčevalnike v obliki krogle ali trebušaste pujske ali koklje v gnezdu, konjičke in petelince, ki imajo na neimenovanem delu zaresne piščalke, kakor me je prepričal s piskanjem, ki mi je šlo skozi ušesa, nadalje zajčke z velikanskimi uhlji in zavaljene medvedke, pa tudi leve z groznimi očmi in košato grivo, slone z zavihanimi rilci in repi, dvogrbe kamele z jahajočimi opicami na hrbtu, kar mi je pričalo o naprednosti naših ljudi, ki si širijo obzorje preko ozkih mej domovine. Dolgo sem se razgovarjal s šegavim možakom, užival njegovo neskvarjeno govorico in ogledoval njegove izvirne umotvore. Domov gredoč sem imel v vročem poldanjem soncu privid, ki je vplival name kakor odrešilno odkritje. V ribniškem lončarju sem zagledal — sebe: tudi jaz gnetem glino in na kolo vratu oblikujem iz nje lonce in latvice in koze in sklede, časih po naročilu tudi posode za cvetice, vsa ta roba gre na semenj in mi daje kruha. Kadar mi pa ostane kaj časa in gline in sem od drugega dela truden ali naveličan, sedem na klop in se igram z glino kakor otrok. Pri tem igranju dobiva glina razne oblike, zdaj konjiča ali petelina ali koklje ali medveda, zdaj košarice ali posodice za cvetice. Kar se mi teh igračk kolikor toliko posreči, pomažem z loščem in vtaknem med drugo lončevino v peč. Kajpada se smejem sam tem svojim otročarijam, a vendar sem vesel, če vidim, da ima na teh igračkah količkaj veselja tudi kateri drugi otrok, velik ali majhen! Tako umejte vi in drugi mojo domačo obrt!«

Nato sva se poslovila. Jaz pa sem zapisal, da se ne bom več razgovarjal o teh stvareh.

P I S M O U K

Ksaver Meško

Kadar prebiram knjigo božjo, z največjimi skrivnostmi prenapolnjeno, Janeza evangelista Razodetje, zraste pred menoj iz pozabnosti, iz davnine, iz mojih mladih dni stari Kukovec, pismouk. In kadar z vročo in žejno dušo pijem iz globokih virov prerokov, katerih prividi, molitve, grožnje in tolažbe teko v dušo kakor opojno vino, se trudim, da bi si oživil pred dušo mogočne osebnosti teh z Duhom božjim napoljenih in oplojenih mislecev in pesnikov, teh neupogljivih svarivcev in klicarjev, ki so s svojo mogočno in zvonečo besedo kakor z jeklenim kladivom na srce izvoljenega ljudstva trkali, dostikrat s silno močjo in za Boga s plamtečo srditostjo na ta trdo zaprta in zaklenjena srca udarjali. In spet stoji pred menoj Kukovec, očak, modrec, bajavec in pesnik.

Velik, kosten, malo upognjen, kakršnega sem pač poznal tista zadnja leta, preden je odšel k vidcem in prerokom v večnost. Obraz suh, po navadi s sivimi kocinami obrasel: izsušeno, razorano polje. Oči povsem sive pod osivelimi obrvmi, tudi zenice so bile menda čisto sive, globoko udrte, zmerom nekam v daljavo, vonosvetnost, v brezbrežne skrivnosti večnosti obrnjene. Včasih jih je nepričakovano, naglo odprl, a z nekim plašnim, odsotnim izrazom, kakor bi bil mrlič spregledal. Na tenkih ustnicah nikoli smehljaja; kakor da je usehnil, ko mu je duša zavzeta gledala tiste strahote, ki jih je potem nam s tako zgovorno, v svoji pojoči enozvočnosti čudežno mamečo besedo podajal in slikal.

Sveto pismo je imel doma, največji zaklad v hiši. Ne vem, če ni bila Dalmatinova protestantska biblija. Videl te dragocenosti nikoli nisem — bil sem pač premajhen, starčku preneznaten, da bi mi bil toliko zaupal in mi jo kedaj pokazal. Kam je pozneje prišla, kje in kam izginila, ne vem še danes. Kakor zmaj zlati zaklad jo je starec čuval. Le sam je smel čitati v njej, niti drugi domačini

ne — edini sin je bil v hiši, sicer same ženske. Morda jim oče ni zaupal: ne razumeli bi knjige, strgali jo, jo kam zanesli. — Bi bila mogoča večja nesreča v hiši?

K nam je rad zahajal. Tako ob dolgih jesenskih in zimskih večerih, ko čas kakor ves starikav in utrujen tako leno polzi v noč in v večnost. In je sleherna duša nekako skrivnosti žejna, po grozljivih pripovedih hrepeneča.

In se je razgovoril. Vedel je, da ima pozorne poslušavce, ki njegove besede hrepeneče pijó, nas vse, ki smo okoli peči sedeli, bučnice ali koruzo luščili. In je pripovedoval zdaj to zdaj ono prečudežno zgodbo, posvetno kedaj, več krati pobožne in svete. Vedi Bog, ali res vse tako, kakor so bile v bukvah zapisane. Če ni marsikaj spesnil in pobarval kar iz svojega in po svojem.

Najrajši je pripovedoval iz Razodetja. Najživejše in najstrašnejše slike mu je nudila pač ta knjiga, z nadzemskimi skrivnostmi prenatrana.

Poslušal sem z drhtečo napetostjo. Ne trdil bi, da z največjim veseljem. Ne, bolj s strahom, z bolešno, skoraj odporno grozo. Upiral sem se večkrat siloma v mislih temu strašnemu, kar nam je bajal in slikal, z močjo se branil groze, ki je iz njegovih besed čezme pljuskala in me vsega zagrinjala kakor v morje potapljajočega se. A kakor bi se speči branil sanj, studenec se upiral vodi, ki mu na dnu izvira in ga polni in polni! Z verigami strahu in groze zvezan, napet kakor lok, ki ga nopenja močna roka, sem poslušal, sem moral poslušati. Tisto stra-

hotno slikanje božje jeze, uničenja sveta, sodnega dne. Kako pošlje Bog kobilice, velike kakor mlada teleta, z velikanskimi konjskimi glavami, z zobmi, strašnejšimi in nevarnejšimi, kot jih ima najmočnejši, najdivjejši žrebec — in teh sem se posebno bal; kopita okovana s težkimi jeklenimi podkvami, ki se ob vsakem gibu dolgih gibčnih nog strahotno zabliškajo.

Ko so padale skrivnostne besede pripovedovavčeve v brezglasno tišino čez sobo, razpeto ka-

Prof. France Kralj: Novomašniški križ
(za dr. Jan. Mikulo v Celovcu).

kor črna mreža, ki smo bili pod njo vsi ujeti in uklenjeni, mehko in zabrisano, kakor padajo jeseni zrele hruške v visoko travo sadovnjaka, sem videl skozi zastor noči, kako se usipajo nepregledni roji teh kobilic čez hrib ob naši dolini. Kako se zapodé v naše polje, to dobrotno mizo božjo, kamor nam Bog polaga svoje darove, naš ljubi vsakdanji kruh. Šumé njih krila, kakor bi bila iz medenine ali tenkega jekla. In slišimo, kako škrebetajo in škrtajo njih zobje, ko se za-grizejo v pšenico, da jo zmeljejo drobneje kakor kamen v mlinu pod vasjo. Drugikrat vidim, kako se potapljaajo v cvetoči lan na naši njivi. In mi je skoraj huje žal lanu ko pšenice, dasi od Boga tako zelo blagoslovljene, nam v praznično pogačo dane, za svete hostije izbrane in določene. Zakaj vsak cvet lanu je odblesk modrih oči Matere božje Marije, nas je učila naša stara pestunja, »križana Mica«; nikjer na svetu pa ni lepšega kakor so oči Matere božje. Joj, vse silje bodo pomandrale s svojimi neusmiljenimi, podkovanimi nogami, vse zmllele, vse uničile. In ne bom gledal nikoli več, kako plavajo ob lepih, sanjavih, skrivnostnih popoldneh nad njivami angelci božji v dolгих, ohlapnih haljah, s srebrom pretkanih, z zlatom obrob-ljenih. In se pšenica, rž, ječmen, lan in vse drugo silje ponižno pripogiba pod njih mehкими dotiki; valoví kakor ogromen prt, čez vse polje plahetajoč; in poje kakor tisočerostrune citre v rokah božjih.

In sem slišal in videl, kako se potem z uničenih golih polj zapodé na cesto. Slišim na vaški cesti peket in škrobot njih ókovanih nog. Gredó dalje, da uničijo še drugod. Vsa polja po širnem svetu so jim v oblast dana, izročena jim, da jih pomandrajajo, zgrizejo in zžro.

A ne, ne odhajajo vse. Nekatere, glej, zavijejo s ceste, se poženejo sem čez dvorišče, do hiše prihajajo. Pred okni obstojé, skozi okna buljijo s strašnimi, napol steklenimi, napol krvavimi očmi. V sobo ne morejo, zahvaljen Bog! Križ v kotu z razpetim Zveličarjem jim brani, vrček z žegnano vodo pri durih, na cvetno nedeljo blagoslovljeni les, za svete slike nad mizo zataknjen. Če bi teh ne bilo, kako bi se jim obranila slaba okna, tenko steklo! — A starec je predel dalje nit pripovedovanja, kot bi molil strahotno žalosten rožni venec.

In sem videl angela, ki trese iz ogromne prevrnjene posode ogenj, goreče žveplo na svet, na naše vaške gozdove. In gozdovi goré, drevje se lomi in drobi s prasketom in hruščem, kakor bi se razkrajala in drobila vsa zemlja.

Čutil sem, kako je mlajši brat ob meni drhtel. Plašno je iskal moje roke, da ga varujem in bra-

nim. Ah res, kam naj se obrne človek, ko sam Bog s srdito ного ob zemljo udarja, da se svet guga in drhti in se v kosce drobi, in ko poslanec njegove jeze ves svet požiga!

Drhtel sem tudi sam. In sem z bridkostjo obžaloval, da ne bom več hodil in posedal po prelepih naših gozdovih, ne gledal, kako polzijo med listjem na zeleni mah sončne kapljice, jagode z rožnega venca preblazene Device, kakor je trdila naša pobožna mati... Strahoten požar, vse v plamenih, ne samo gozdovi; hiše, vinogradi, zemlja in goré, vse nebo gori in plamti. Ves svet ena sama strašna peč. Nad njo pa Bog vsemogočni, ki plamene deli, jih z velikanskim nebeškim škropilnikom od dobrih, blagoslovljenih, zveličanih odganja. V krvi njegovega edinega Sina je škropilnik namočen. Kar krčijo in zvijajo se pod njo velikanski valovi svetovnega požara, beže pred njo kakor hudi duh pred kapljicami z močnimi blagoslovi požegnane vode. Blagor njim, ki jih ti valovi zajeli ne bodo, ki jih bo varovala in branila Rešnja kri Sina božjega!

Pripovedoval je. In videl sem visoko pod nebom angela, poslanca srda in maščevanja božjega, mnogo groznejšega od onega, ki v farni cerkvi satana v globino pekla peha. Ogromen kelih drži v roki. Kri kipi iz keliha kakor voda iz bruha-jočega studenča. Na vse strani brizga kar v valovih, kakor šumeča rdeča reka pada v dolino, se na vse strani razliva, vso dolino polni in preplavlja. Vsi travniki so že v krvi. A še kipi, se preliva, šumi, da vode pri največji povodnji, kar sem jih v dolini pomnil, ne tako. Prasketa kakor razbe-ljena zabela v ponvi, če kane mati žlico vode vanjo. Kipi, raste, vre. Vse hiše se pogrezajo vanjo kakor krtovinje v vodo ob nenadnem strašnem nalivu. Pljuska ob zidovih, grmi, bobni in liže ob oknih, kakor bi iskala, kje bi mogla v sobo udreti, kako bi mogla nas zajeti.

Stiskal sem se v kot, trepetal, užival in se strahot branil. Bolno in čudno prijetno me je spreletavalo, kakor bolnika, ki ga devajo v mlačno kopel. Zaklapljaj sem oči, a videl le še vse bolj od blizu, bolj živo, bolj goreče in strašno.

Pripovedoval je. In sem videl apokaliptiske jezdece, švigajoče s plahetajočimi plašči čez svet kakor švigne puščica s prenapete tetive in zašvistne v zrak, v modre daljave. Jezdec na belem konju-velikanu, da so tisti veliki cesarski žrebci gori pri cerkvi proti njemu prave mravlje; z lokom v roki. Jezdec na rdečem konju z mečem v roki. Da zanetita vojne in morije po širnem svetu. Jezdec na črnem konju s tehtnico v roki; tehtal bo ob dneh strašne lakote žito, ki ga nič ne bo. In

jezdec na bledorumenem konju, ki je smrt in pokončanje in pomor.

Pripovedoval je. In sem videl, kako se spusté z neba angeli, cele trume, in se zakadé v velikansko mesto Babilon, najgrešnejše vseh mest pod soncem božjim. In rušijo njegove palače in hiše, polne grehov in hudobij. In kraljico babilonsko, hotnico vseh hotnic, brez usmiljenja umoré. Da rešijo svet najhujše zapeljivke, najgrše pohujšljivke.

Pripovedoval je. In sem si nekako oddehnil, ko sem v duhu zagledal Večnega Sodnika. V valovitem belem oblačilu prihaja, bolj belem in živeje gorečem ko zmrzli sneg v opoldanskem zimskem soncu. Oblaki so mu prestol, zlato žezlo drži v mogočni roki. Obraz njegov je plamteč ogenj.

In sem videl angela s srpom v roki. In žanje, po širokem svetu žanje. In sem slišal, kako srp žvenketa s prodirajočim, strahotnim brnenjem, kakor bi ob kremen udarjal. Ta udarja le ob trda,

Božidar Jakac: Dvorišče mošeje v Kairouanu.

neusmiljena srca. Kakor mehak sir jih reže in seka navzlic vsej njih trdoti.

In glej, trume angelov stojé krog Večnega, mogočni, neutrudljivi, neomahljivi njegovi strežniki in stražarji. In nepodkupljive priče za ljudi in proti njim.

In glej, pred njim morje ljudi, od mrtvih vstalih na klic angelov.

In glej, prinesó angeli večne knjige, popisane z življenjem, delovanjem, trpljenjem in grešenjem slehernega, ki je kdaj živel, kdaj umrl, zdaj od mrtvih vstal. In odpró se knjige. In sodba se prične — —

Kakor bi stal sam pred sodnim stolom Večnega in Vsevednega, sem trepetal za duše, ki bodo padale kakor listje z drevesa v mrazu jesenske noči v goreče žveplo peklenškega jezera. Iz globočine srca sem za vse, ki stojé pred sodnim stolom Gospodovim in čakajo milostne ali pravične sodbe, klical in prosil: »Usmili se, Gospod, usmili se...«

Kar je po steni zaprasketalo: oče, morda stric kovač, tudi pesnik, pripovedovavec z bajno, jutrovsko bujno domišljijo, je po steni žveplenko zažgal. Dolge, ostre sulice so švignile na vse strani, temi v slepe oči, da se je plašno umikala pred nenadnim sovražnikom, skrila se v zadnje kote sobe, pod posteljo se potuhnila.

Ko se je razčesnila tema, ki mi je ovijala med temnim pripovedovanjem starčevim srce in misli kakor težek, preozek obroč, se je umikala tudi groza iz srca in iz starčevih besed, ki so se v svetlobi tudi nekako umirile in ublažile. Ko je stala na mizi luč in je kakor blagoslov lila svetlobo po vsej sobi, so tudi v srce prodirale svetlejše slike. In sem videl blagoslovljene trume izvoljenih na desnici Sodnikovi, v dolgih, belih oblačilih kakor mašnik pri slovesni nedeljski maši in še bolj belih, s palmovimi vejami v rokah. In sem slišal skozi skrivnostno noč tam zunaj od daleč, iz nebeških višin, teh zveličanih in angelskih korov večnostni, sreče in radosti polni spev: »Aleluja, aleluja!«

In sem drhtel v tajni sreči in sladkosti...

SLOVENSKE GORICE

V soncu gorijo,
v zlatu blestijo
holmi zeleni,
hrami samotni,
šume košate,
bele kapele,
trate še mlade.

Gričem klopotei
kujejo pesmi,
grički odmevajo,
črički odpevajo:
Naše gorice,
naše zemljice
večni ste kras.

Lado Jerše.

MESOJEDE; RASTLINOJEDE

Dr. Janez Plečnik

Bakterijelni fermenti in digestija.

(Razmišljivi uvod.)

»Bakterijelni fermenti in digestija« poje ponosno učeno, pa zleze koj v kupček, ko povemo, da gre za »vpliv majhnob in njih izcedkov na prebavo«. Slovenska beseda tudi tu prav povedno teče.

Govorili smo o katalizatorjih, o fermentih, o »živih« fermentih. Označili smo te in one kot kvasila, kot kvasnike, kot »živa« kvasila, kot »žive« kvasnike.

Naznačili smo: kvasila močno vplivajo na kemična presnavljanja — kvasil treba le malo —, to malce kvasil prekvasi (presnovi) velikansko obilje (nekih) kemičnih spojkov. Kvasniki se ne premené pri tem poslu, oni ostanejo taki kot so; oni ostanejo pri moči in torej morejo kar neprestojno presnavljati nova velikanska obilja (nekih) kemičnih spojkov. Ta kvasnik premeni te spojke, oni kvasnik premeni (presnovi) onespojke. Označili smo torej dejavo kvasnikov kot svojitno (specifično).

Neki kvasniki spešé (ali mudé) spajanje spojkov (ali pa snovi) — omenili smo vpliv svetlobe na klor in vodik. Neki kvasniki pa spešé predvsem razkrajanje (razpadanje) spojkov — omenili smo izcedek trebušne slinavke in njega vpliv na maščobe. Povedali smo še: celice našega telesa — torej naše telo — prsrka, posrka le v vodi topne spojke. Mi smo torej v neki meri »povodne« živine. Pa poudarili smo torej: naloga kvasil je, da predelajo (razbijejo) v vodi netopna hraniva v taka hraniva, ki so v vodi topna. Še nekaj besed o tej zadevi. Kar bomo povedali, ne bo povsem točno, bo pa dobro pomagivo za razumevanje. Stopili bomo nekajkrat z glayne ceste: ne gre nam za kilometre, gre nam za umevanje krajine, ki hodimo skozi.

Celice so iz živí; živ je tečnina; celice so torej kapljice, so óblice. Veš, kakšna je kapljica vode: nima mreže, nima stene. Daj tako kapljico na omaščeno pločo pa ti uspe, da zatočiš kapljico po ploči: ob dviganju, ob spuščanju, ob nagibanju ploče. Zatočena kapljica se nekoliko razpodobi pri tekanju: razplošči se za hipec — pa nje podoba se znova in znova popravi. Kapljica se obnaša torej tako, kot bi se nosila zatočena žoga, ki bi bila napolnjena z vodo. Kapljica se nosi torej tako, kot bi vendarle imela »ostenje«. Pa pravijo: kapljica »hoče« (»ima namen«) neprestojno imeti kar le gre dosti vsebine in obenem kar le gre malo površine. Skušnja namreč uči, da je obla tisti tvor, ki spraviš vanj kar le gre največ vsebine

in ki ima obenem tudi kar le gre majhno površino. E. Mach opozarja na nahrbtnik. Nahrbtnik ima vse svoje žive dni eno pa isto površino, ima torej nepremeljivo površino. Nabasaj nahrbtnik do skrajnega, pa bo nahrbtnik postal »obla«. Nabasan nahrbtnik ima torej vsebine, kolikor le gre vanj, on ima torej »največ« vsebine in nabasan nahrbtnik ima prav tisto površino, ki jo ima prazen nahrbtnik, on ima torej »najmanjšo« površino. Pa pravijo tudi: med »površino« (óblaste kaplje) in vsebino (óblaste kaplje) je neko »razmerje« in se to razmerje pokaže kot »napetost« površine, kot neka »povrhja« kaplje. Pravijo torej: vsaka gola kapljica se nosi (ob primernih pogojih), kot bi vendarle imela »mreno«. Ta mreža je seveda — taka je vsa kapljica — zložena iz drobcev, pa so torej nekake špranje v njej. Nekam taka bo ta mreža, kot so razmočena ilovnata tla, ko jih je sonce razbelilo in razsušilo. Pa je umevno, da je ta mreža pri raznoterih kapljicah, torej tudi pri raznoterih celicah, raznotero razpókana. Hraniva so sestavljena tudi iz drobcev in ti drobci naj pridejo v celice. Ti drobci morejo v celico le, če so dovolj drobni, da »gredó« skozi poke celične »mrene«. Spojki, ki so sestavljeni iz prevelikih drobcev, ne »gredó« v celice. Prav kvasniki so, ki razkrojijo, ki razbijejo te »prevelike« drobce v manjše; ti manjši drobci pa »gredó« skozi poke v celični »mreni« in pridejo v celico. Ti drobci, te podrtine spojkov se znova sestanejo v celici. Živ celice stori iz podrtin — če treba — prav takšne spojke, kot so bili poprej; stori pa tudi — če treba — od prejšnjih različne spojke. Fermenti — postavimo tako — razbijejo mast v glicerin in maščobne kisline; drobci glicerina in maščobnih kislin (oziroma mila) so dovolj majhni, da »gredó« skozi celično mrežo in pridejo v celico. Glicerin in maščobne kisline (milo) se sestanejo v celici in celična živ jih zveže zopet v mast — če »hoče« seveda. Maješ z glavo; zadeva se ti zdi zahomotana. Pa ti sam ravnaš prav pogosto tako, kot ravnaajo fermenti in celična živ.

Slédi! — Tvoj dom je še starega kova: staníce so prostorne, so dobro obsézne — hišna vrata pa so nizka, so ozka, pa okna so majhna in so tesna. Ti in družina imata nove potrebe, priskrbiš si torej novo pohištvo. Umeriš novo pohištvo tako, da slediš svojim novim potrebam. Umêra je pa taka, da novo pohištvo ne »gre« v hišo: ne skozi vrata, ne skozi okna. Ne boš razbutil zida krog vrat in ne boš razbil zida krog oken; ne boš razdejal ozke veže, ne boš podrl hiše in postavil nove. Razložil boš pohištvo v dele; spraviš boš dele v staníce; zložil boš razdejano pohištvo v

celoto v stanicah. Gradili so svoje dni prav nalašč taka razložna pohištva. Pozneje boš še neprestojno preminjal na pohištvu — prestavljal boš police, okračeval boš noge od mize, od stolov, urezal boš v vrata, v zadnjak, v stranice, v krilo, v spodnjak omare odprtine — vse to po potrebi. Prenesiva to početje na početje kvasnikov in na dejavo celice. Stanica tvojega doma je znotrava celice; zidovje tvojega doma je (»mrenasta«) povrhnja celice; vrata in okna tvojega doma so poke in reže v celični »povrhnji« — le pravotno umerjeni drobci in deli »gredó« skozi. M i z a r t i razpeha pohištvo pred hišo v dele — f e r m e n t i razpehajo hraniva pred celico v drobce in fermenti razpehajo hraniva dotlej, dokler jih ne razpehajo v take kemične spojke, ki so zloženi iz dovolj drobnih delcev; kvasniki razpehajo torej hraniva v delce, ki uspejo smukniti skozi reže celične »mrene« v celico samo. Kemik pravi: kvasniki razpehajo hraniva v take spojke, ki so topni v vodi. Zložiš dele pohištva zopet v celo pohištvo — celica zveže priskrnjene spojke v večje spojke. Ti večji spojki niso v vodi topni pa postanejo kar celična imovina: oni več ne morejo zlepa iz celice in celična živ jih zbira, veže, reže, rablja po potrebi.

Zadeva razdevanja hraniv je pomembna. Omenili smo že nekajkrat, da razdevanje hraniv je, ki ohranja nas take kot smo: človeka človeka — ribo ribo — raka raka. Poudarimo danes še nekaj: umevno je, da naše celice uspejo sprejeti kar le tiste močiče, tiste maščobe, tiste beljakovine, ki ima naše telo primerna kvasila zanje. Celice naših žlez izcejajo le neke fermente, izcejajo le neka kvasila. Nam potrebna kvasila se cimijo torej v nas samih. Naše telo se samo (do neke mere) štiti pred spojki, ki mu niso primerni, ki so mu škodljivi, ki mu niso pridni.

Raznoliki smo v vsem pa smo raznoliki torej tudi v celični zgraji, pa je — do neke meje — umevno, da »nobena« stvar ne škoduje temu, pa da »vsaka« stvar škoduje onemu. Pa je umevno, da e n a k a (»ena«) prehrana ni za vse; umevno je, da gostilna ne »ustreže« vsakemu gostu; pa je umevno in kar prirodno, da kuhaš t i s a m a ; umevno je, da kuhaj tako in to, kar ti skušnja kaže kot primerno t v o j i družini; pa je umevno, da je ognjišče bilo svetišče; pa je umevno, da gre ljubezen skozi želodec; pa je umevno, da je resnična umetnica in da je bistrih oči in jasnih opazovanj tista kuharica, ki ve, kaj njeni trebajo; pa je umevno, da le dolgoletna (stalna) kuharica (mati) ve, kaj naj postavi na mizo; pa je umevno, da »slabo« jedó in da so neprestojno bolni tam, kjer gospodinja pozno vstaja in se sprehaja ob

času kuhe in ne ve, kaj in kako kuharica ravna; pa je umevno, da gospodinja, ki menjava kuharice na štirinajst dni, ne postavlja primerne hrane na mizo; pa je umevno, da je »skrajni kolektivizem« puhla beseda, ki pa dandanes meso postaja in ki pritiska na nas vse in je nam v negotje; pa je umevno, da je dobra mati vredna zatega denarja; pa je umevno, da je dobra mati vsaj toliko vredna kot mož, ki »akte rešuje« in dobiva zato mesečno plačo.

Vsakdo si misli drugo, ko izreče besedo kolektivizem. Nikomur še ni uspelo povedati, kaj je »kolektivizem«. Mi torej niti poskusili ne bomo z navajanjem »vsebine« te tuje besedne puhlice. Mi poudarimo le, da priroda ne pozna povsem enakošno zgrajenih živin in da priroda pozna kar le zasko, torej raznolične živine. Vprašanje o »popolni« enakopravnosti in enakovrednosti, torej o »enakóči« žene in moža, je »rešeno« s tem. Mož in žena nista enaka in tudi njih opravila niso enaka. Govorim vse to kot prirodar in ne kot pravnik; pristavljam pa, da so uredbe prirode trajnejše od uredb, ki jih sestavijo pravniki.

So, ki trdno mislijo, da je enakoča možna in da treba le zagrabit vso zadevo s prave plati; ti

Božidar Jakac: Ulica v Tunisu.

smatrajo komunizem, boljševizem, marksizem, socializem za recept, ki bo rodil »skrajni« kolektiv, skrajno enakočo. Stalin sam takole govori o tem: »Marksizem ne pozna nikake socialne ureditve (Socialismus), ki bi vsi človeki v njej imeli isto plačo, isto količino mesa, enako mero kruha, ki bi vsi človeki v njej imeli ene vrste obleko in bi vsi dobivali isto množino pridelkov.« Stalin še pravi: (prejemali bodo) »vsak po svojih (posebnih) sposobnostih, vsak po svojih (posebnih) potrebah« ... »socializem ni nikdar tajil razlik, ki so med človeki in ki tičejo okus in kolikočo in kakočo potrebščin.« (E. Ludwig: Gespräch mit Stalin. Prager Tagblatt št. 136, 1932.)

Trdimo, da priroda ne pozna »kolektivov« — govorimo o »skrajnih« kolektivih — in pristavljamo, da tudi »kolektiv« med ženo in možem ni nekaj »prirodnega«. Toda: kaj človek ni del prirode? Pa: če je človek del prirode in če človek — danes — teži po »kolektivu« med možem in ženo — je ta težnja vendarle »prirodna«. Trebalo bi sedajle »opredeliti«, kaj je priroda, kaj prirodno? »Opredeljevanje« (definiranje) pojmov se mi zdi lov na sosedovega petelina, ki je prikokošil na moje dvorišče. Srečno spraviš žival v kot dvorišča — že počepneš, da jo primeš — petelin pa sfrči nad tvojo glavo v drug kot. Tak lov se konča ob kraju kraja s tem, da se upehaš ali pa se konča s (praznimi) prepiri. Ne bomo torej »opredeljevali« in le ugotovimo: da je živetje prelivanje večnosti iz gmote v gmoto pa da nove živine »nastajajo« pa da živine tudi »propadajo« pri tem prelivanju. Ne samo posamne živine — tudi rodovi in vrste živin propadajo. »Nastajanje« rodov je nastajanje različkov, torej nastajanje pestrosti, n e e n a k o š n o s t i. Pa torej usmerjenost v enakočo vseh članov rodu pomeni usmerjenost, nagnjenost, »namen« prirode uničiti rod. Usmerjenost človekov po družbnosti enakoči, po »skrajnem« kolektivu ni znamenje za »razvoj«, za »napredek« človeškega rodu. Ta usmerjenost močno govori za mnenje tistih, ki propovedujejo p r o p a d a n j e človeškega rodu.

Moralisti, juristi in tehniki so (po večini), ki govoré o vseh teh zadevah, ki govoré o razvijanju in propadanju človeškega rodu. Nравstveniki (moralisti) se opirajo tako močno na pravnike (juriste), da jih ocenjam kot pravnike. Pravniki se omejujejo le na majhne skupke človekov (na narode, države) in na kratke časovne dobe. Tehniki so pa kar uslužbenci naredkarstva in denarnega mogotstva.

Pravniki trdijo sicer, da poznajo »naturno« pravo (Naturrecht, Vernunftrecht). Vemo pa, da

pravniki skoraj ne poznajo prirode in da njih »naturno« pravo — tako zgodovina uči — ni drugega kot spreletavo modrovanje. — Tehniki sicer trdijo, da nas oni vodijo v napredek (in torej v pestrost). Vemo pa, da je prav tehnika, ki nas sili v enakočo, torej — v »kolektiv«. Pa je menda prav, če zdravnik tudi opozori na to »vprašanje« in opozori na ta »problem« z zdravniške plati.

Zdravnik gleda na vse človeke: na kmeta, na delavca, na uradnika, na Rusa, na zamorca, na Nemca, na Poljaka. Zdravnik gleda na vse človeke z enako pozornostjo in zdravnik ne pozoruje nikake enakoče, zdravnik vidi kar le raznolikost.

*

Trebamo za enakóčo (kolektiv) neko merilo za »enakočo«. To merilo, ta m e r n í k, se je rodilo prav ob tehniki in se piše »d e n a r«. Denar je postal mernik tudi pri enakoči (kolektivu) žene in moža. Cenimo vrednost žene po denarju, ki ga ima. Žena, ki ima toliko denarja kot jaz sam, je toliko »vredna«, kot sem jaz sam vreden, je meni enaka. Žena, ki ima več denarja, je več »vredna« od žene, ki ima manj denarja. Denar, mernik enakoče, torej tudi »sredstvo« za dosego enakoče, je močno vplival na ženo. Žena se vdinjava za uradnico; kot uradnica »zasluži« in postane »možu enaka«. Žena se tudi odpoveduje materinstvu; odpoved ji preskrbi »redno mesečno plačo«, torej postane »možu enaka«. Neki številčarji (statistiki) v Nemčiji cenijo, da porujejo Nemci iz lastnega naroda letno (!) krog 600.000 že živih in kalečih človeških sadik.

Povedali smo, da smatramo vse te pojave tudi za »prirodne«. Ti prirodni pojavi kažejo, da priroda — z Machovo besedo — nima »namen« ohraniti človeški rod.

Vemo pa tudi, da vse to velja za polpreteklo ženo, pa da današnja, da torej »najmlajša« žena že hodi po drugih potih in da »najmlajša« žena zgublja težnjo po »kolektivu« z možem.

Stojimo sredi gajanja. Priroda je velikanska in je zahomotana zadeva. Ni nam mogoče presoditi, kak »namen« priroda ima. »Socialno vprašanje« je neznamen drobec v gajanju prirode. Ni ga, ki bi mogel presoditi pomembnost tega drobca: priroda ima morda velike »namene« z njim — priroda bo morda zatrla ta drobec. Dvignili se bomo — morda pa bomo padli. Morda pa se nosimo kot se nosi perutnina na dvorišču: tista, ki je v gajbici, sili iz kletke, tista, ki je v kletki, sili iz zaprtije. Čutili bomo vsak dvig tem prijetneje, čim manj bo nadutosti v nas; čutili bomo vsak padeč tem manj, čim manj nadutosti bo v nas.

(Dalje prihodnjič.)

KO SO HRASTI ŠUMELI

ZGODOVINSKI ROMAN

Spisal S. R. Minclov / Iz ruščine prevel B. Vdovič

Šest in dvajseto poglavje.

Isti dan so privlekli pod obzidje velike kotle in kadi ter jih obesili na verige pod trinožnike: v njih se je morala noč in dan kuhati voda in smola za slučaj novega naskoka. V isti namen so bile privlečene tjakaj tudi cele grmade slame in suhega dračja. Ščokin je zbral vse moške in jih razdelil po odsekih, da bi vsak poznal svoje mesto, kamor mu je v slučaju vzbune hiteti.

Samostanska zaloga orožja ni bila velika in da bi oborožil tudi tisti del ljudi, ki je ostal praznih rok, je Ščokin velel nasekati mladih dreves, jih zaostri in ožgati na konceh, da bi jih uporabljali kakor kopja.

Ogromni tabor beguncev, ki je zavzel vse samostansko dvorišče, se je nahajal pod milim nebom; da se preprečijo morebitne bolezni, je Ščokin odredil, da se napravijo za vse družine šatori iz vej.

Razen tega je bilo treba pokositi rž, ki je dajala sovražnim strelcem možnost, da so se neopazno bližali samostanskemu obzidju. Da se vse to izvrši, je bilo neobhodno potrebno napraviti izpad in Ščokin je šel po večernicah k igumenu.

Starec je bil dobre volje: oče Mark, kletar Serafim in služabnik Peter so mu do najmanjših podrobnosti sporočili vse, kar se je v samostanu zgodilo.

»Si potolkel brezbožnike? Mladec, vsa čast ti, dobro si napravil!« je začel govoriti, ko je bil po običaju blagoslovil prišleca.

»Ne jaz, oče predstojnik, temveč Djakon!« je odgovoril Ščokin.

»Ti si tepec!« je rekel, ne da bi se jezil, Paisij. »Presveta Bogorodica vam je nevidno pomagala, ti pa praviš — Djakon?!«

Ščokin se ni začel prepirati, temveč je razložil, kaj je po njegovem treba storiti, in prosil dovoljenja za izpad.

»Izpad?« je vprašal nezadovoljno starec. »Vse si pametno govoril, končal si pa neumno. Veje in koli se dajo nasekati tudi v samostanu: evo, koliko je hrastov.«

»Veje že, toda pripravnih kolov ni tukaj: za to je treba ravnih, mladih dreves, a tu so sami hlodi po petsto let...«

»A koliko ljudi boš žrtvoval za to?« je rekel Paisij godrnjaje. »Začnete izpadati in izpadati — in zdajci ostanem sam v samostanu!«

Božidar Jakac: K studencu.

»Ne, stvar napravim previdno. Nič se ni treba bati za nas!«

»Nič, nič... tebi je vse nič!« Starec je požrl z ustnicami in umolknil, potem pa se je mahoma nečesa spomnil.

»Da, rajši tistega svojega plesuna primi!« je rekel strogo. »Kaj si ne izmisli! Gre v samostanu na trgu sredi naroda — počepko plesat!«

»Kdo je plesal?«

»Tjurja nekakšna tvoja...«

Ščokin je komaj mogel potlačiti smeh, ki mu je silil na obraz.

»To je pač storil... tako... od veselja, oče predstojnik, ker smo sovražnika odbili!«

»Od veselja... Ta pleše od veselja, drugi začne od žalosti, kaj nastane od tega v samostanu? Sodoma in Gomora! Primi ga, pravim!«

»Primem ga, prav za gotovo ga primem!« je hitel Ščokin miriti starca, ki je bil že na tem, da vzroji.

»No, kaj pa, le napravi svoj izpad...« je rekel po kratkem premišljevanju Paisij. »A glej, da ljudi čuvaš, in sam ne leži žet... Saj glava ni šop sena, zapomni si!... Koga pa vzameš s seboj?«

»Prav tega Tjurjo,« je rekel Ščokin in se nasmešnil. »Ščenka...«

»Kóga?« je vprašal začudeno Paisij. »Tudi ščeneta si navlekel sem?«

»To je naš prvi junak!« je s ponosom odgovoril Ščokin. »Močnejšega človeka od njega ni na svetu! Samo vzdevek ima tak: 'Ščenek', ker je majhen!«

Ščokin je naštel še nekatera imena. »Vsega skupaj vzamem kakih sto ljudi!« je pristavil.

Paisij je poslušal s sklonjeno glavo.

»No, no... Gospod s teboj, pojdite!...« je rekel in blagoslovil vstavšega sobesednika z znamenjem križa. »Mojega kletarja, očeta Serafima, vzemi s seboj, ako je potreba: on dobro pozna gozd, sicer zabredete kdo ve kam!«

Ščokin se je odpravil zbirat četo.

*

Brž ko se je stemnilo, so se pri vrhnjih vratih začeli shajati oboroženi menihi in kmetje; sem se je pripeljalo tudi kakih trideset voz s kosci in drvarji. Med poslednjimi se je nahajal oče Serafim, debel menih, toda okreten in živ ko srebro, z gostimi rdečimi kodri in z brado do pasu.

Igumenov ukaz, naj gre z izpadom, ga je zadel kakor strela iz jasnega.

»O Gospod!« je vzdihoval, neprestano razprostril roke in se ploskal po bokih. »Razen s pečjo se vse žive dni nisem še z nikomer vojeval, zdaj pa — ná!...«

»Kako te kličejo, oče?« se je obrnil Tjurja k njemu, ki je dolgo poslušal menihovo jadicovanje.

»Jaz sem kletar... Očeta Serafima me zovejo,« je odgovoril menih. »Čemu pa vprašaš, prijatelj?«

»Kako čemu? Da bom vedel, za koga moliti, če te ubijejo!«

Kletar je pljunil in odšel proč, vendar je umolknil in le tupatam zgenil z rokami kakor prej.

Jasno so sijale zvezde na nebu; bilo je brez vetra in tiho.

Ščokin in Klim sta stala na obzidju, gledala in prisluškovala, kaj se godi v sovražnem taboru, ki so ga ognji razsvetljevali; od tam je prihajal le navadni šum tabora, pa tudi ta je začel ponehavati. Na polju ni bilo opaziti nič sumljivega.

Ščokin je šel z obzidja in ukazal odpreti vrata.

Z lahkim škripanjem sta se vratnici razmehnili in prvi je šel ven Ščokin, vodeč za seboj stotino ljudi, določenih za obrambo koscev v slučaju sovražnega napada.

Za njim se je, prizadevaje si, da ne bi žvenketali s kosami, razkropilo pod severnim obzidjem petdeset ljudi.

Stražarji, Nemci, ki so stali pri taboru, so slišali šum, ki je slabo prihajal od samostana, a ni postajal močnejši, čez kako uro pa popolnoma utihnil, toda mu niti niso dajali pomena. Kosci so naložili rž na vozove in jo srečno pripeljali v samostan.

Ščokin se je umeknil s svojim oddelkom k vratom in poklical očeta Serafima; borovje je raslo samo na enem kraju, nekje po pobočju jarka skoraj prav pri nemških rokah in se brez vodnika ni smelo iti. Obetalo se je bolj težavno delo.

Izročivši Klimu obrambo vrat, je Ščokin poslal Ščenka z dvema uškujnikoma na poizvedbe, sam pa se je z ostalimi spustil nekoliko v jarek in skrivajoč se za njegovim robom počasi krenil za izvidniki. Oče Serafim se je udiral v pesek poleg njega. Dva prazna kmetska voza sta korakoma vozila daleč za njimi po robu jarka.

Taborski ognji so postajali od strani poljske meje vedno jasnejši; kmalu je tudi spredaj, skozi presledke mladega hrastovja, začela prodirati svetloba; mladovje se je nižalo in začelo prehajati v grmovje; za njim se je na žaru ognjev za vsakim drevesom odražalo tenko in visoko borovje; zdelo se je, da je tabor takoj za njim.

Ščokin je ustavil četo in čakal, da se vrnejo izvidniki, ki jih je bil odposlal.

Začele so se vleči dolge in napete minute; slednjič se je poleg spredaj stoječega Ščokina dvignil iz grmovja Ščenok.

»Lehko se začne!« je rekel glasno. »Vse v redu!«

»A stražarji?« je vprašal Ščokin.

Ščenok se je nasmehnil.

»Bila sta dva, a smo ju pobili na tla; lahko se gre prav do tabora!«

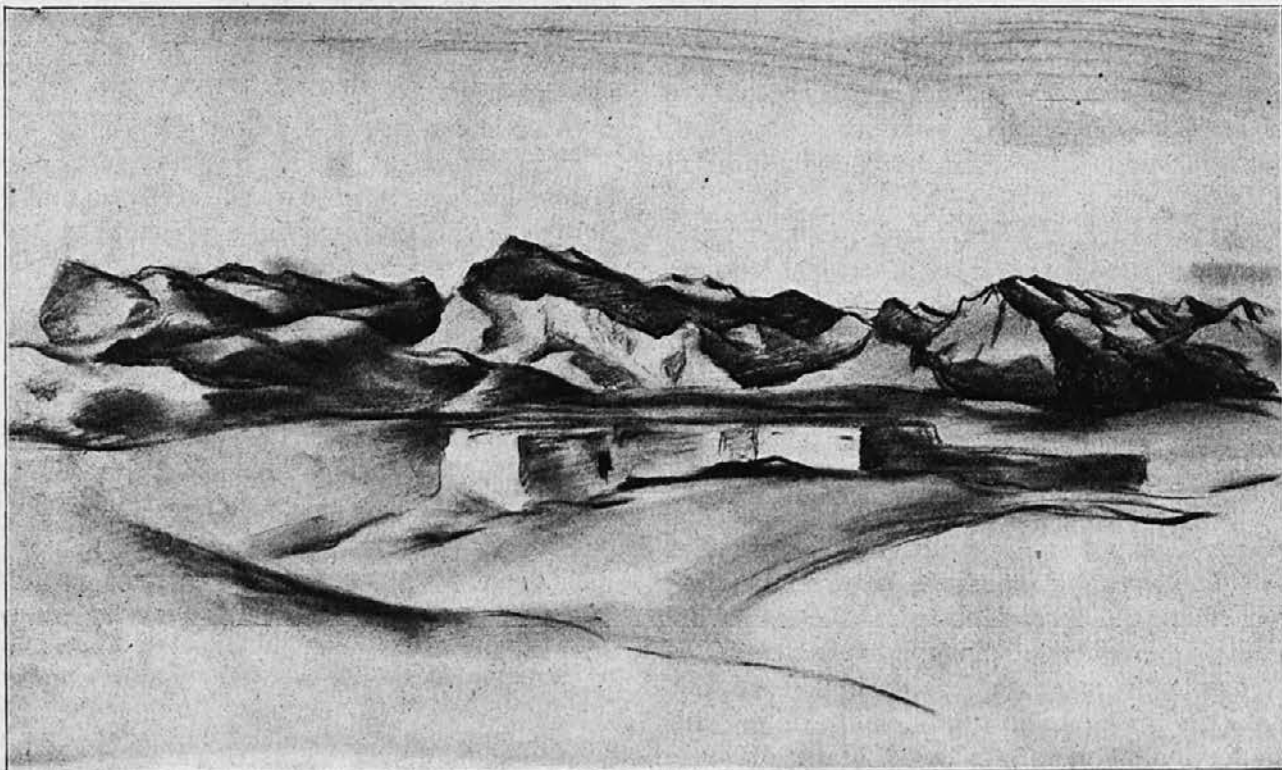
»No!« je rekel Ščokin polglasno in vztrepetal od veselja in podjetnosti.

Ostavil je deset ljudi s sekirami in jim ukazal hitro posekati pripravna drevesca in jih naložiti na voza, ki sta prišla in stala na robu jarka, pustil pri njih očeta Serafima, sam pa je z naglimi koraki odrinil z ostalimi k taboru.

Kakih petdeset korakov od kraja čakanja so zadeli na truplo enega stražarjev; Ščenok ga je končal s tem, da ga je prijel za grlo in udaril z glavo ob drevo.

Skoraj prav pri robu gozda, za katerim so se kakih dve sto korakov od njega začeli šatori in zaklonska tabora, sta se dvignila pred idočimi druga dva izvidnika; po ukazu Ščenka sta opazovala, ali pride kdo v gozd zamenjavat stražarja.

»Ovce imajo tu!« je tiho rekel eden, stopivši k Ščenku. »Dobro bi jih bilo...« s kretnjo roke je dopovedal svojo misel.

Božidar Jakac: Fosfatsko gorovje v Sahari.

Zadaj so zapele sekire.

Ščokin je odbral od čete nevelik del ljudi, jim naročil, naj ostanejo v gozdu v zasedi, za slučaj da se pripeti kaj nepričakovanega, deset ljudi je oddelil Ščenku z nalogom, da odženo ovce, ostale pa porazdelil v dolgo vrsto.

»Daleč se ne spuščajte!« jim je zabičeval, hodeč mimo njih. »Od samostana smo daleč, treba je hiteti z vrnitvijo, da nas ne odrežejo. Prizadevajte si, da pobereite čim več orožja. Kadar zažvižgam — tecite vsi nazaj, toda ne vsak zase, temveč najprej k meni!«

V popolnem molku so samostanci korakoma prehodili odrpto poljanico in šele prav pri ognjih so, pograbitvi goreče veje, z vikom in krikom planili na speči tabor.

*

»Urno, ljubi prijatelji, urno!« je priganjal oče Serafim in hitel od enega sekača do drugega; udarci sekir in zavest, da stoji nedaleč spredaj zanesljiva zaščita, so ga nekoliko osrčili.

Drevesa so bila naglo posekana in ljudje so jih začeli vlačiti na vrh in nakladati na vozova.

»Veseleje, veseleje!« je podžigal ljudi oče Serafim, ki je postal slednjič že drzen; »tukaj se ni kaj bati, prijatelji!«

Vozá sta bila že do polovice naložena, kar so zdajci divji kriki zavreščali od strani Nemcev in se bučeč razlegnili po oživelem temnem gozdu.

Dolgi ognjeni jeziki so kakor severni sij mahoma švignili in zaplapolali nad njegovimi vrhovi na nekaterih krajih; posamezni kriki so kakor ptice nad pogoriščem brez sledu izginili v bučanju besnega viharja, ki je zapihal od tabora.

Oče Serafim je spustil iz rok konec drevesca, ki ga je vlekel drugim za zgled, in prirasel k mestu; nekaj se je kakor utrgalo v njegovi notranjosti.

»Mati prečista Bogorodica...« je zajeceljal z odrevenelimi ustnicami. »Kaj pa je to?«

»Naše bijejo!...« je z drgetajočim glasom rekel nekdo zraven njega.

Od teh strašnih besedi se je očetu Serafimu vrnila sposobnost kretanja.

»Bratci, bežimo!« je zavpil, se odtrgal z mesta in planil k vozu; za njim so kakor splašena čreda, pehaje drug drugega, drli sekači.

Vozá sta bila že precej visoko naložena; kletar je skočil k prednjemu in hotel zlesti nanj, a je zdrknil nazaj; tedaj pa se je s trebuhom vrgel nanj in se nekako pripraskal na vrh k menihu, ki je jezdé sedel na drogovich.

»Poženi!« je zakričal sopeč.

Voznik je udaril po konjih; ti so mahoma potegnili in oče Serafim bi bil skoraj zletel z voza.

»Ženi, ženi!« je ponavljal ves iz sebe, se vrgel s prsi na drogove in jih objel z obema rokama. Toda tudi brez njegovega ukaza je voznik udrihal

po konjih brez prizanašanja in ti so na vse kriplje tekli v skok. Voz se je pogrezal, odskakoval, nagibal na stran, z njega so se usipali drogovi, je padel menih voznik, za njim je kakor vreča lopnil oče Serafim. Mimo je, sipajoč ljudi in žrdi, dirjal drugi voz.

Ne čuteč padca, je kletar skočil na noge in se, kar je mogel hitro, kakor krogla strkljal k samostanu. Za njim so, padaje, skakaje pokonci in drug drugega prehitevaje, na vse pretege leteli njegovi podrejeni.

Pri vratih so splasene konje ustavili Klimovi ljudje. Ne umeč, kaj se je zgodilo, je šel Klim na polje in razložil že blizu trop bežečih ljudi; ni jih bilo veliko, pogonje za njimi ni bilo videti.

Klim še ni utegnil ugeniti, za kaj gre, kar švigne mimo njega, z vihrajočo haljo in z oglavnico na hrbtu, oče Serafim, zahripi »vse so pobili« in pade pri vratih med obstopivše ga stražnike. Lovil je sapo in ni mogel izgovoriti besede več.

Za njim so pribežali tudi ostali in potrdili strašno novico. Pri vratih čakajoči branitelji so se vznemirili.

»Lažete, strahopetci, ko ne vem kaj!« je Klim zakričal nanje, videč, kak vtis so na vse napravile besede in pojav beguncev. »Meni ne bo nihče bajk pripovedoval! Káj veste, kaj se jim je zgodilo!«

Ko je prišel otec kletar nekoliko do sape, se je dvignil na noge in hotel iti k predstojniku, da bi mu sporočil nesrečo, toda Klim ga je ukazal zadržati in do ukaza nikamor pustiti. Prizadevaje se, da bi skrnil svoj nemir, in ne vedoč, kaj bi storil, je odhitel spet na polje in kmalu zaslišal približajoče se glasove in meketanje ovác.

Prav pri srcu mu je odleglo: z ovčjo čredo sovražniki niso mogli iti na samostan.

Kmalu se je pokazala vračajoča se četa; pred njo je poskakujé teklo petdeset ovac.

Klim se je vrnil, da bi brž pomiril svoje ljudi.

Veseli, od smelosti in sreče pijani so se vrnili Ščokinovi ljudje in obok pod vrati se je hipoma napolnil z govorjenjem in smehom. Vrnili so se vsi; le nekaj ljudi je dobilo rane — praske. Vsak je prinesel ali kopje ali helebardo; nekateri so se domislili, da so vzeli tudi po dva in tri kose.

»Ne vem, ali bi vas spustil v samostan ali ne,« je rekel Klim in se obrnil k Ščokinu, ko so bila vrata zaprta, kakor treba, in zavaljena z bruni. Razkoračil je noge, razprostrl roke in nagnil glavo po strani.

»Kako to?« se je oglasil Ščokin.

»Tako: vi ste namreč rajniki!«

»Kaj se to pravi, rajniki!« se je zgrnila okoli Klima radovedna množica.

»I, oče Serafim je sporočil takó; in še močno podvival se je, da bi novice prepozno ne prinesel...«

In Klim je povedal, kaj se je zgodilo.

Zagrmel je tak krohot, da je odmeval po vsem samostanu. Tjurja se je režal in vil, cepetal s svojimi orjaškimi nogami in se prijemal za trebuh; šlem mu je zletel z glave na tla.

Kletar je sedel ves potán in rdeč.

»Kako se bo režal, žrebec divji!« je zmedeno zamrmral in se obrnil k Tjurji.

»Bravo, oče Kerubim!« je v presledku krohota na vse grlo tulil Tjurja. »Vsa čast! To je begun! Konje je naprej pridrevil!«

»Saj nisem vojščak, kaj hočeš od mene?« se je opravičeval oče Serafim.

To noč se je dolgo razlegal smeh po obzidju in po razburjenem, kakor ulj šumečem samostanskem dvoru.

(Dalje prihodnjič.)

C E S T E

Iz jutra v večer v sinjo dalj hiteče,
zdaj tak brezskrbne, zdaj spet čudno plašne,
se točijo naprej te ceste prašne,
kot jih nevidno hrepenenje vleče.

In prvim most so do neznane sreče,
bogastva in radosti samopašne.
A drugim so bridkost usode strašne,
ki lega tam na duše jim trpeče.

Vse pa igrače so vesoljne volje,
ker vodijo do enega nas cilja,
kjer se življenje sleherno prekolje.

Za njimi ni bridkosti ne nasilja
in tam živeti je ljudem najbolje
pod zvestim varstvom božjega okrilja!

Janko Samec.

Božidar Jakac: Na kartaginskih razvalinah.

MILDIKI PISANO POLJE

KAKO LENKA PREŠERNOVA SVOJEGA BRATA, PESNIKA, POPISUJE

Tomo Zupan

S stricem menda dogovorjena.

Frence je bil toliko pri stricih, da je natančno poznal duhovske vesele, pa tudi težavne ure. Zato je o samem sebi sklepal, da ni za duhovski stan. Tudi so mu st. stric Jožef rekli, še preden je šel na Dunaj: »Če ne boš veselja dobil za duhovski stan, ti bom pa na Dunaju jaz pomagal.« Te st. strica besede smo tako razlagali doma, da sta bila s st. stricem zavoljo poklica zgovorjena. Če bi bili tudi zelo radi videli, da je duhoven, so vendar le to želeli, da bi bil v poznejem življenju srečen. Mati so pa zmiraj trdili, da se — če ga tudi sedaj ne veseli na duhovsko — tega lahko navadi. Saj so imeli tri strice duhovnike-brate pri Muhovcu v Žirovnici, kjer so bili mati doma. V Vrbi — kamor so se k Ribiču primožili — sta bila tudi dva očetova brata duhovna. In iz Vrbe Boštijanov st. stric Jožef, stare matere brat, tudi duhoven. Vsi ti šesti so bili dobri duhovni. Zato so mati tako rekli. Bila sta torej st. stric Jožef in naša mati v tem vsak svojih misli.

Ranjcega st. strica Jožefa — to so vedeli doma — je Frence tudi na Dunaju veliko veljal. Če je na Dunaju prišel v potrebo in ko ni bil več v Terezijanišču in je imel le samo Knafljevo štipendijo, so mu največ stari stric pomagali. Posebno prvo leto jih je veliko veljal, dokler ni imel še Knafljeve štipendije. — Sam je pravil, da se mu je prvo leto na Dunaju večkrat slabo godilo — no, potem pa dobro.

Vsi trije strici so Frencea na Dunaju podpirali.

Tudi oba strica, Fronc in Jakob, sta mu na Dunaju precej izdajala. Več stric Fronc kot stric Jakob. Fronc so mu rekli: »Ti imaš denar za lečo; prav tako dober kup, kakor leča.« Jakob, sami zelo veseli in dobrih rok, niso kaj imeli.

Četudi so ga strici radi imeli, so se vendar jezili nad njim. Toda le takrat, kadar ga zraven ni bilo. Ko je k njim prišel, je bil pa vselej ta bolji; bolji, kot mi drugi domači. Le zato so se strici kregali nanj, ker je preveč porabil (ponucal) in jih preveč koštal. Kregati so ga strici smeli, če je treba bilo; se jih je bal. — Stari stric Jožef so zelo gosposko (»nobel«) živeli. Pa so tako znali obrniti, da so vsega vselej še malo preveč imeli. Zato je Frence največ dobil od starega strica Jožefa. — »Vi tega ne razumete,« je stricem večkrat pravil. Rekel je: »Ko bi jaz kakih 4000 goldinarjev na leto imel, potem bi kaj komód živel. Kako bom pa kaj prihranil, če jih nimam.«

Materini pouki.

Z denarjem Frence sploh ni znal. Zato so mu tudi rekli mati: »H kaki kasi ne smeš priti. Denarja ti veliko potrebuješ (nucaš). Zate bi bilo pri kasi napak (faljeno).« — Raje bi bili videli mati, da je, kakor so stari stric Muhovec rekli, postal préfezar; ali pa sploh vzal cesarsko službo. Pa je hotel biti advokat. Najraje bi bili mati videli, da bi bil takrat, ko je bil z Dunaja doma, Dunaj in vse pustil in šel v lemenat. Ko so se pa prepričali, da noče zavreči izbranega poklica, tudi mati niso več silili vanj.

Po Terezijanišču je Frence stopil v službo pri nekem grofu z Moravskega. Tam je učil sina. S sinom grofičem sta bila, mislim, oba v eni šoli. Vsaj Katri je pozneje pravil: »Uk z njim me nič ni mudil. Tam sem lahko sam sebe učil.« Kvartir in košto je imel z grofičem vred. In rajtam dobival po sto goldinarjev na mesec, če to prav vem.

S součencem grofičem gre na Moravsko.

S tem grofičem je šel Frence na Moravsko. Mislim takrat, ko sta na Dunaju izdelala. Obema je grof oče naredil enako obleko. Blago tiste suknje je bilo tako lepo, da takega do takrat sestre v Vrbi nismo videle še nikoli. Zelenkaste barve je bilo. Me smo si pozneje iz suknje nekaj doma naredile. To se je vršilo menda kakega 1828. leta. (Bilo je to Moravsko v okolici trga Lisice. Sled tega potovanja nam je pesnik zapustil v romanci »Judovsko dekle.«) Za 40 goldinarjev mu je grof oče takrat kupil tudi zlato uro, ki jo je potem zmiraj imel. V Kranju se je po njegovi smrti za 10 goldinarjev prodala na licitandi.

Doktorjeva skrb za vse sestre enaka.

Frence je bil takrat na Dunaju, ko so Ribičevo hišo in posestvo v Vrbi sestri Mini čez dali. Oču je v pismu branil in poročil: »Prezgodaj je na Mino vse prepisati. Pomislite, oče, sestre se sedaj pristrčno ljubijo. Potem se pa ne bodo več, če boste eni vse dali.«

Doktor v Ljubljani vstopil v Scheichenstuelovo pisarno.

Takoj, ko je izštudiral na Dunaju, je prišel v Ljubljano. Tukaj je pisal pri Scheichenstuelu. Rad ga je imel Scheichenstuel, ker mu je hitreje in več znal spisati, kot drugi njegovi pisarji (šribarji). Sploh je bil v vsakem pisanju strašno hiter. Imel je pa le nekaj malega plačila. On je poprej mislil: Bog ve, kaj bo, ko bo šel na advokaturu.

Dr. Baumgartnerjev koncipijent.

Potem bi ga bil pa advokat dr. Leopold Baumgartner rad za koncipijenta. Šel je tje za nekaj časa in je pozneje zopet dalje z Baumgartnerjem vkup delal.

Doktor štirinajst let v dr. Crobathovi pisarni.

Podal se je na to k Crobathu. Po 800 goldinarjev mu je Crobath dajal na leto. To je bilo za tisti čas veliko; toda košta je bila takrat zelo draga v Ljubljani. Crobath se je bal, da ga izgubi in da gre drugam; ker so ga drugi prosili. Zato mu je Crobath raje tako veliko dajal. Pri njem je bil menda celih 14 let. »Nič na boljšem ne bo Prešeren v Kranju, kot je bil pri meni,« je rekel dr. Crobath, ko se je v Kranj preseljeval, in se res ni motil. Toda Crobath je v Ljubljani pred njim vmrl za jetiko.

»Doktor stanuje pri Kastelcu. Tu stanujem tudi jaz.«

Ko se je doktor z Dunaja 1828 v Ljubljano vrnil, je bil v hiši »krofaste Metke« v kvartirju. In sicer v Kastelčevem stanovanju tam pred nunskim kloštom v frančiškanski fari. Tukaj je stanovala Metka. Imela je štiri hčere. Barbo, ki jo je vzel Kogl, v cesarski službi, Miciko, Jerico in Tončko. Dokler sem se pol leta v Ljubljani kuhati učila, sem tudi jaz tam bila pri Francetu v stanovanju, v Metkini hiši. To je bilo 1828. leta. Sem tam kar sama sebi kuhala. Posteljo sem pa pri Kastelčevi kuharici imela. Stari stric z Ježice so pošiljali in me zalágali. Časih sem šla gospoda Jožefa na Ježico obiskat. Nalašč se kuhati učiti v Ljubljano so me pa dali stric Fronc; ne stari stric Jožef.

Košto je imel doktor pri Kastelcu. Opoldan kosilo, pa zjutraj kafé. Plačeval mu je za stanovanje, za opoldan pa zjutraj 12 goldinarjev na mesec. So še rekli stari stric Jožef: »Doktor tako malo jé, pa tako veliko plačuje.« Doktor od nekdanj ni veliko jedel. Katra je o njem rekla: »Saj skoraj nič ne jé.« Zdrav je bil pa še koj dovolj, če tudi ni jedel. Moral je biti zdrav, ker je dobro vun videl. — Tudi po moji misli je bilo to malo preveč, ker je bilo takrat dobro goveje meso v Ljubljani in v Beljaku po 5 krajcarjev funt.

Doktor in Kastelec.

Doktor ni posebno maral za Kastelca. Je bolj prisiljen bil pri njem v stanovanju. Doktor je bil tak, da si večkrat sam ni znal prav pomagati in je raje tudi tukaj potrpel.

Kastelec je bil zelo posveten: na vse bále je šel pred pustom. Za doktorja pa ne vem, če je bil v Kazini, kadar je bil tam bál. Rekel je meni: Ne znam plesati. — V teater je pa doktor rad šel. Šel je skoraj vselej. V družbo v Kazino je hodil rad. Saj sta rekla Ribičeva študentka-nečaka: Jaka in Joža, ki sta takrat z doktorjem skup stanovala za Gradom: Stricu moramo črevlje lepo osnažiti. Sicer bodo hudi; gredo v »Kadivnico«. Jaka in Joža sta bila doktorjeve sestre, Mine, sinova.

Doktor gre v Celovec po »stallum«.

V Celovec je doktor šel »po gradum« (»po gradum« so rekli Ribičevi mesto »po stallum«). Skoraj vso zimo je bil takrat v Celovcu. Ko je izdelano imel, je še kar gori ostal. Bil je rad na vseh shodih (unterhaltung) gori. Je ravno pred pustom bilo. — Brat Jurij je bil to leto v lemenatu v Celovcu. — Za v Celovec so doktorju oče brat, gospod Fronc — ki so bili na Savi —, denar dali. 500 goldinarjev je porabil (ponucal). — Kastelec ga je kaj kregal: da je to preveč. Kastelec sicer ni nič pri tem imel. Pa je bil en tak čuden prijatelj, da se je tudi tle mešal v to. Mi doma bi še vedeli ne bili za Celovec, da ni Celovca Kastelec vun dal. — Stric Jožef mu niso mogli za v Celovec dati — so pred kratkim, 1830. leta, z Ježice v Ljubljano prišli in jih je preseljevanje veljalo.

Jurij je pel novo mašo na Breznici 1832. Takrat sta šla Čop in doktor k Savici. Prišla sta še le na novo-mašno popoldne, ko je bila pojedinja pri Ribiču v Vrbi. Bližnje duhovščine je bilo precej. Kmečkih ljudi pa ne prav veliko. Ko so naznanili svatje, da Čop in doktor gresta, so jima mati hiteli naproti: »Zakaj tako pozno?« so Čopa zavprašali. A Čop na to: »Mati, nisva

imela svatovskega oblačila.« Takoj po tem so bili pa nad doktorjem in mu rekli: »Lej, Francè, kako bi bilo fletno, ko bi bil še ti gospod!« In doktor: »Ja, mati, kako bi bil pa jaz pel?« Mati so bili na novi maši strašno veseli. — Za mežnarja pred altarjem na Jurjevi novi maši so pa stregli sedanji ljubljanski škof Pogačar, bližnji naš Lenčkov sosed; menim v kakem drugem letu v lemenatu. Družba pri Ribiču je postala zelo vesela. Saj so vkup prišli znanci: Čop, dr. Ahačič in naš doktor Francè. Na novi maši sem kuhala jaz.

Doktorjeva nevesta iz Gradca.

Eno iz Gradca je hotel doktor vzeti. Prav nič ni znala slovenskega. Bila je nemške rodovine. Zato se je doktor šalil in je rekel meni: »Moja žena bo nemškúta; pa se po kranjsko piše.« Kljun se je pisala. Na to je še rekel: »Moja žena se ne bo mogla kregati z vami sestrami: ker vas nobena nemškega ne zna.« Njena sestra je imela dr. Snoja v Ljubljani.

V letih 1832 je ta rodovina časih blizu Goričice stanovala. Imeli so tu najeto. Bila je ta Kljunova takrat na Goričici pri maši, sv. Ane dan v cerkvi. Sem jo videla. Bila je lepa (zavber) ženska.

Doktorju Kljunove pisma.

Prav veliko pisem je ta Kljunova doktorju pisala. »Kje so sedaj ta pisma?« Lenka: »Enkrat jih je nazaj tirjala: ker jej doktor precej dolgo ni pisal: on sploh ni rad pisal.« »Ali jih je poslal?« Lenka: »Ali jih je poslal, ali ne — ne vem. Prišlo je nekaj navskriž. Kaj je bilo, ne vem.« Pisala je Kljunova enkrat doktorju: »Tvoja zlahta nama najino srečo brani.« — So še naša mati, ko so o pismu izvedeli, rekli: »Če je lepa, pa modra ni, ki tako piše.«

Potem se je razdrlo to. Ona je pa še mlada, v Gradcu, mislim, vmrla.

O Kljunovi nam je na to pravil prefezar dr. Jakob Zupan: kako se je pred njim pritožila, da je doktor ni vzel. Dr. Jakob Zupan je še rekel: »Je napak storil (falil) doktor, da je ni vzel. Ona je morda žalosti vmrla,« je rekel. — »O, morda pač ne od žalosti,« sem mu jaz odvrnila.

Kavcija za advokata bi bila pa morala velika biti. »Kavcijo bomo mi dali,« so rekli Kljunovi. Doktor pa na to: »Jaz pa nočem, da bi žena mene za gospoda naredila — bom jaz raje njo za gospo naredil.«

Tudi Kljunovi so o tem doktorju veliko pisem poslali. »Kam so prišla pa tá pisma?« — Lenka: »Tudi ne vem.«

Ko je doktor stanoval l. 1828 pri Kastelcu v Metkini hiši, so bili stari stric Jožef še na Ježici. Ko so Jožef z Ježice prišli 1830 v Ljubljano, ni pri Kastelcu hotel več biti. Šel je k Jožefu, pri Sv. Jakobu, stanovat. Doktor je bil tukaj v prvi sobi; stari stric v drugi sobi v prvem nadstropju hiše. Tam v Rožni ulici je to bilo; kjer so v dveh hišah dvojna vrata, da se kar vkup držé. V tej hiši, ki ima številko 100 (danes št. 5), sta stanovala. — En urar je bil v pritlešju notri. — So ga stari stric obiskovali. Tudi pri Kastelcu, kjer je poprej stanoval, je doktor imel prvo sobo, Kastelec drugo. Ko je bil doktor pri starem stricu Jožefu v Rožni ulici števil. 100 v stanovanju, sem bila jaz že nekaj časa na Goričici pri stricu gospodu Froncu. Ko so pa 1836 v tem stanovanju vmrli, sem bila pa že pri

bratu Juriju na Koroškem, na njegovi prvi fari gori, v Šent Lorenzenu, kamor sem l. 1836 prišla. Pri njem na Koroškem sem ostala prav 35 let; sestra Urša 25 let — brat Jurij pa je duhovsko službo gori na Koroškem opravljajl 40 let. — V Ljubljano so časih mati Jeri vkazali pisati. Jera je vseh nas pisati najbolj znala. Zato je doktor tudi le Jeri odgovarjal. Jero je najbolj obrajtal v pisanju: Tudi z Dunaja tisto pismo, ki ga vi (pisatelj) imate, je bilo na Jero.

Doktorjeve hoje na Šmarino goro.

Na Šmarino goro je Frencè prav rad šel. A še le takrat, ko je bil doktor. Strica Jakoba na Šmarini gori je tudi zato strašno rad imel, ker so bili vesel mož. Stric Jakob na Šmarini gori so se prav radi smejali. Doktor je pa veliko govoril, če je bila družba po tem. Smejati se je malo. Je le raje druge zabaval (unterhaltal). Za tisto je on bil — če tudi se ni prav rad smejal. V veseli družbi je rad ostal, če tudi ni bil posebno vesel človek. V taki družbi je povedal eno ali drugo. Sicer pa tudi v družbah ni bil glasan. Prav zares vesel po moji sodbi Frencè ni bil nikoli. Kjer je bila družba bolj v en dan, tam so ga morda tudi za veselega imeli. S Crobathovo famijijo je šel na goro; pa s prof. Krsnikom. Krsnik in Jakob nista bila součenca, vendar pa ne posebno daleč narazen v šolah. Bili smo z Žagar-Krsnikovo hišo v Mostah po ženitvi v rodu.

»Grem na Šmarino goro k stricu in k svojim tetam.«

Tudi sam je časih šel Frencè na goro. Rekel je: »Grem k stricu na Šmarino goro; pa k svojim tetam.« Jaz: »Zakaj tetam — saj je le tetika Lenčica, očetova sestra, gori?« »No; saj je Marija tudi moja teta,« je odgovoril. In jaz nato: »Ta je pa še ta bolja.« — Doktor je na godovne pojedinjje hodil k Jakobu na Šmarino goro in k Froncu na Goričico, ali v Skaručino.

Nekaj tednov sem bila zavoljo izpremembe zraka pri stricu gospodu Jakobu tudi jaz na Šmarini gori na ozdravljenju. Takrat so prišli na god — stric Fronc s Skaručine. Pa doktor je bil z dr. Crobathom in prof. Krsnikom. In prior, ki je stanoval pod Šmarino goro. Naš doktor mu je vedno rekel dr. Faustus. Ljudje so veliko nanj in na njegovo zdravljenje dali; tudi mene je dr. Faustus nasvetoval na Šmarino goro. Tole mi je dr. Faustus iz Gameljnov rekel na Šmarini gori takrat, ko sem jaz gori bila: »Vi vsi Ribičevi imate eno boječjo (cagovo) naturo. Huda je ta natura, pa je dobra.« Kar zmajali smo se, če smo se vstrašili. Vsi — bratje in sestre. France je bil cagov; tako bojazljiv da! Jurij pa še bolj, kot France — posebno potem, ko se je na Koroškem vstrašil kmeta s kolom, ni bil več zdrav. Sestra Urša, ki je bila po zunanjem pesniku najpodobnejša, vsa cagova. France, ko je bil mlad, je bil hudo nervozen, časih se je takrat kar tresel. Bolj v letih se mu je pa nervoznost vrnila in je bil zelo boječ. Njegovo zdravje tudi v moških letih ni bilo tako trdno, kot bi kedo mislil, če ga je videl. Bled je bil. Sedanjji Ribičevi otroci v Vrbi so pa korajžni.

Na Šmarini gori je Čop enkrat bil; na Goričico pa Čop ni prišel.

Doktor z ljudmi svoje enakosti.

Svoje enakosti (glihe) ljudi: Smoleja in Azula je doktor pobral. Tako so po zimi pred pustom enkrat na

Goričico na sprehájengo prigrmeli: Azula, Smolej in on. Na saneh (šlitah) jih je doktor pripeljal.

Skoraj kadarkoli je bil doktor iz Ljubljane na Goričici, ni bil sam. Pač pa z njim še dva ali trije: ali Crobath, v čegar službi je bil, ali Andrej Smole, ali Azula.

Ludovik Azula.

Ludovik pl. Azula je bil Ljubljančan in je s Frencetom v tisti šoli študiral. Azula je bil takrat že v cesarski službi. Oženil se je pozneje s Kalvinko. Čop in doktor sta mu rekla: »Nikar! Videl boš, da ti bo žal.« In pozneje je res doktorju in Čopu rekel, da sta prav imela. On je moral otroke moliti učiti. Ona ni hotela in tega tudi ni mogla. Otroci so bili vsi katoliški. To mu je bilo hudo, da je bila Kalvinka. Sicer se pa nista prepirala; sta se dobro razumela.

Mati so časih, pa le časih za kake 2—3 dni šli v Ljubljano k doktorju. Tudi doktor je prišel enkrat v Šent Ropret. Bil je pa še v Ljubljani takrat, ko je gori prišel. Matere ni bilo več; so bili že pokopani. Dr. Crobath je bil z njim gori in je pripeljal seboj svojo 15 do 16 let staro hčerko (to je poznejša pesnica in pisateljica Luiza Pesjakova). Iz Šent Ropreta na Koroškem so ga šli poprej enkrat v Ljubljano obiskat. Kakih dobrih 14 dni so bili pri njem v Ljubljani. Takrat so nam rekli: »Ko bi bil le dobil doktor eno ženo, ki bi bila zanj!« Na tisto Ano Jelovšekovo so se pa mati tolikrat jezili.

Nikamor drugam na Koroškem ni doktor k nam prišel, le samo v Šent Ropret.

Če bi se bili mati s Koroškega preselili na Kranjsko, bi bili v Ljubljani pri doktorju stanovali. Ker smo se pa mati, Urša in jaz za stanovitno naselili pri bratu Juriju na Koroškem, niso mati na to več mislili. V Kranj mati niso prišli. So tudi prej vmrli. Naročili so: »Če hoče kedo kaj z menoj govoriti, mora sem gori v Šent Ropret priti.«

Doktorju mati za svojo smrt diktira.

Mati so nekaj časa pred smrtjo vkazali, naj doktorju v Ljubljano pišemo. Diktirala bom pa jaz, so pridejali. Jurij, tako-le piši: »Ozdravila se več ne bom. Bom vmrla. Na mojo pot boste vsi prišli. In morebiti ti, Frencè, prvi. Tako fleten otrok si bil. Tudi sedaj svojo reč prav obrni! Tako, Jurij, Frencetu piši.« — In je pisal.

Ko so mati to pisanje naročili in sami diktirali, doktor še ni bil bolan. — No, potem je bil res on prvi, ki je za njimi šel.

Doktor materino pismo bere.

Katra mi je o tem materinem pismu tako-le pravila: Ko je doktor to materino pismo bral, so mu take solze doli šle, kot en grah. Vprašala sem ga, kaj je v pismu, ki sem je jaz s pošte prinesla. Pa ni hotel nič reči. Le pismo je pustil na mizi. Ker je bilo slovensko, sem pa potem brala in videla, kaj je bilo pisano.

Doktorja bi bili takrat mati posebno radi pri sebi imeli. »Tako sapo imam, nadúho. Jaz ne bom več videla Kranjskega,« so pridejali. — A k materinemu pogrebu na Koroško pa doktor ni mogel priti.

Doktor do bolnikov.

Doktor je bil dober človek. Lectarjeva hčerka pri Aichholzerju na velikem trgu v Ljubljani je bolehalo za jetiko. Nenavadno lepo dekle je bila. Šla je k vsmiljenkam, ki jih je tisti čas bilo prav malo. Ker sta takrat z doktorjem v tej hiši bila, so prosili tudi Katro v pomoč. Dekletu se je tako poslabšalo, da je bila blizu smrti. — Če bi bila k Aichholzerju šla, bi doktorju ne bila mogla Katra prav nič oskrbovati. — Le pojdi pomagat, je dejal doktor. Na-me se ni treba prav nič ozirati. Naj že potem dobim kaj jedila doma, ali pa nič. Jaz si bom že sam pomagal.

Doktor radodaren.

Radodaren je bil, radodaren. Tisto pa: strašno je rad dal. »Komu?« Lenka: »Dal je vsakemu rad — najraje pa otrokom.« V Kranju je otroke vkup spravil; na dom jih je seboj pripeljal in jim dal tudi denarja. »Pa si kaj kupi,« je rekel. — Katri se je časih neumno zdelo in je rekla: »Takim dá, ki niso potrebni.« To pa veste, da otrok vsak rad vzame, če mu tudi ni treba. Katra je bolj čutila: kaj je za hišo in kaj ni. Doktor pa za to ni vprašal: Če so otroci prišli z njim — ali je treba bilo dati, ali ne: dal je; pa je bilo.

Doktor Frencè do matere in do očeta.

Mater in očeta je doktor kaj imel v časti. Ko smo bili, njegova brata in me sestre, otroci, le mater in očeta. Nikoli ni oču ali materi ali tetiki Lenčici kaj rekel, ko bi tudi prav ne bilo. In nam sestram ni lahko kaj rekel. — Kakor on domače, smo pa tudi domači vsi njega radi imeli. Ko so oče brali njegovo pesem »Vrbi« in kakor tam pravi: da bi ga bil doma skrbneje bližnji sosed varoval, sveti Marka — so rekli: »Glejte no, nisem mislil, da bi bil France raje doma kot drugod.« Do vseh ljudi dober — zato tako posebno dober do svojih ljudi.

Doktor do svojih ljudi.

Tudi v Vrbo je iz Radoljice prišel k Ribiču v Minino rodovino; posebno otroke pogledat. Neka tožba je bila iz Ljubljane v Radoljico. Menda je prišel le enkrat iz Ljubljane v Vrbo. Jaz sem bila takrat na Goričici. — Mino, Ribičevko, je doktor dosti rad imel. Mino smo vsi mi radi imeli, tudi, če je kaj vmes prišlo. Saj smo vedeli, da Mina zavoljo Ribiča ne more drugače. Pa tudi Ribiška je šla večkrat v Ljubljano ali v Kranj k njemu.

Doktorjev oče je na Skaručini zbolel.

Ko je doktor v Ljubljani to izvedel, da so oče na Skaručini pri svojem bratu Froncu zboleli, je rekel Katri v Ljubljani: »Sedaj pa le kar brž k očetu.« Je šla in bila tam tri dni. Ta čas je v Ljubljani ostal sam in bil kje v kaki oštariji na kosilu. Bolnega očeta ni obiskal — saj je le tri dni trpelo. Mati pa so tik pred smrtjo bili pri možu-očetu. Prav, kakor da bi bilo pomenilo, so prišli iz Šent Lorenzena domu in od doma na Skaručino, kjer so oče vmrli.

Doktor do svoje oskrbnice, sestre Katre.

Katra, ki mu je bila oskrbnica v Ljubljani in v Kranju, mi je pravila: »Sem bila le jaz za ta višjo in sem gospodarila pri hiši. Frencè je vse le kar meni

pustil« — tako, da je Katra dobro imela pri njem. Večkrat se res ni vedelo, kdo je vказoval: Katra ali Frencè. Le ena pomagalka je bila za perilo in da je vodo donesla. Še le, ko je zbolel v Kranju, je dobila eno dekle. Prav močna je bila, da sta bolnika prekladali. Doktor je vsacega nas, bratov in sestra, rad imel; zato ne morem reči, da bi bil Katro najraje imel.

Toda iz Kranja ni doktor nikoli prišel v Vrbo. Takrat ni bil več prav trden.

Svoje ljudi, če so k njemu prišli v Ljubljano ali v Kranj, je vselej gostoval.

Doktorjeva dva pisarja.

Tudi šribarja — dva sta bila — je peljal večkrat kam. Takrat je bilo dober kup. A vender je plačal en večer na Gašteju 10 goldinarjev. Katra je potem rekla: »Čemu to, veliko manj-bi bilo dovolj, če bi bili doma večerjali.« Tisto je pa bilo, da, kar je imel, je porabil (ponucal). Škoda se mu ni zdelo prav nič. Ponucoven človek je bil vse življenje in je tudi za druge plačeval.

Pisarja sta tu pri njem v Kranju imela hrano. Kuhala je Katra. Drugi pisar Šoklič, rojen Kranjčan, je hodil po noči domu. Prvega je pa doktor tudi prenočeval. To je bil Andreja Smoleta, njegovega najljubšega prijatelja, sin Rudolf. Smilil se mu je, ker po očetu ni imel premoženja. Lahkomišljena mati ga je zapustila. Kar je mogel, je zanj storil. Rudolf je ostal pri njem v Kranju do smrti.

Janez Volk, sestre Mine sin, je bil v poznejših latinskih šolah na vakancah večidel pri doktorju. Pomagal mu je pisati. Doktor je še živel, ko je vstopil v lemenat. Ko je bila primica, doktorja ni bilo več.

(Dalje prihodnjič.)

N O V E K N J I G E

France Vodnik: **Borivec z Bogom**. 1952. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Zbirka se naroča pri avtorju (Slomškova 7/II) v Ljubljani in pri vseh knjigarnah. — Dasi sem skoraj vse te pesmi že bral, sem jih bral sedaj v zbirki ponovno kar trikrat in so mi bile nove, res skoraj čisto nepoznane. Dolžil sem sebe, češ, spomin ti peša; ali: za vrednote mladega časa nimaš smisla; ali: ne umeš mladine, ki išče, ki se bori s samim Bogom, ne samo z nami, starimi realisti, ki smo rekli, da je gozd zelen in srna siva (pozimi), rjava (poleti). (Sodobnemu doživljanju je gozd bel in srna sinja.) Zato sem zaprl knjigo s prepričanjem, da to ali niso pesmi ali pa jaz o sodobni pesmi sploh nimam pojma. Kljub temu pa mi Borivec z Bogom ni dal miru. Že ob samem, iz svetega pisma izposojenem imenu sem obtičal. Ta Jakobova borba z »nekim možem« je po razlagi svetih očetov podoba našega življenja. Sovražnike duhovnega, verskega življenja, zlasti notranje (samo s temi se bori Vodnik) premagamo, kadar Boga ob dnevih stiske kličemo, molimo, mu silo delamo, ga tako rekoč zmagujemo. Vodnik ni tak borivec. On izpoveduje vso razdejanost svoje duše in svojega srca, »kjer je noč, dvom in zapuščenost, kesanja ogenj vroč, o jaz ljubim kaosa in borbe mamečo lepoto«. Da, górije je takemu borivcu, nego je bilo Jakobu — Izraelu. »Borivčevo« hrepenenje po onostranstvu (po »belem kraljestvu«) v njem neti požar, ki z vedno

močnejšimi plameni pustoši pokrajine v njem, gnanem od muk razdvojenosti! — Želje po veri se budé — a večji še je dvom! — »Borivec z Bogom« si je izbral za geslo Skrivno razodetje sv. Janeza. Izbral si je odlomke zadnjih dveh poglavij, kjer sv. Janez opisuje novo nebo in novo zemljó — po koncu vseh borb življenja — večnost, združeno z Bogom, in večnost, vekomaj od njega odtrgano. Morje mu je simbol neprestanega nemira na zemlji — zato ga na »novi zemlji« ne bo več. V ta Janezov mir izzveneva edinole zadnja pesem »Sveta maša«, le da to novo zemljó »borivec« izsledi že v tostranskem življenju: »Vsi verni so tako svetli — med njimi ne tujcev ne zoprnikov ni — samo bratje in sestre — nad njimi Jezusova dlan blesti.« Vse druge pesmi so iskanje »bosega, gologlavega«, ki ga zemlja ne mara, ki je obrnjen z obrazom, bolnim od hrepenenja, na nasprotni breg — v belo kraljestvo; ki vidi na nebu znamenje — meč in palmovo mladiko, in trdi, da ni borbe ne na zemlji ne na nebu, ampak med obema; tako zaide v snu v puščavo pred oltar neznanega Boga (tu je Bog že zapisan z veliko začetnico, dasi je zgoraj še z malo; ali je to simbol dvoma?). Tam se zgrudi v grob (v rokah ima »prečudežno rožo«, kakor v I. pesmi prečudežno rožo imena) in v grobu čaka nevidnega Sodnika. Nato se pridruži spečim stražarjem, ki dvomijo, ali jih bo videl Kralj — ne pojejo več, več jim ne svetijo plameni ognjev v temi; prvega zbora pesmi konec: T e m a. — »Borivec« se podá na »bele potí«. Pa jih ne mara; umika se jim v samoto svojega srca, kjer je noč, dvom, kaos, ki ga ljubi. In pove, da je stal (Kristus?) mnogokrat pred njim in kazal s prstom na svojo rano, ki ga ni potolažila, ni ozdravila: »Takrat vselej v srcu začutil znova sem rano, ki žge me že dolgo« — dvom, nevera. — In poslušá Jezusa, ki ihti, ker ne more z njim »borivec«, ki spet tone v noč, odet v škrlat pregreh, krvi... In tako je jetnik, ki mu nobena luč ne sveti. Vzpne se v »Sveti noči«, v tej beli, beli noči najde svetel Betlehem v svoji duši — prvi utrinek miru. Pa še ta mu ugasne. Poslej je njegova kledica edina še, ko mu je »prišel do tal črni razkol srca«, ki »zanj njen dobi duh bedi«. V tej obupnosti »sreča Boga« in vidi »ženo — sestro, ki je pokleknila pred Njim v prah«. In sklepa: edinole žena in Bog sta dom miru — žensko vzporedi z Bogom, ker mu je sedaj ona edina uteha. Pa se spet dvigne v njem »borivec«: dasi se Bog v usmiljenju k njemu sklanja, on »noče usmiljenja in noče tolažbe več«. — »Kot da sva enaka si, potegnem meč, da se z Gospodom vojskinih trum borim«, »ki drug drugemu sva muka lahko, drug drugemu sva radost lahko«. Sedaj je borivec samega sebe vzporedil z Bogom kakor Satan, ki mu je zaklical Mihael: Kdo kot Bog? In pravi Pismo, da je videl Satana kot blisk padajočega z neba — in »borivec« pade v bogokletstvo v pesmi »Kelih grenkobe«, kjer spet vzporedi svojo bolečino bolečini Odrešenikovi na Oljski gori, pa se dvigne še nadenj: Odrešenik je prosil, naj gre kelih mimo — »borivec pa sika kletve proti Bogu« in ljubica mu je Jezus, mu je Jagnje... Strašna blasfemija! In na vso to grozo — nekatoličan je rekel: »na te neokusnosti« — zazveni edina pesem, ki »veruje«, in borivcu-otroku šepeta Jezus, ali boš zdaj za zmeraj moj? — Kaj naj človek na vse to reče? Pesnik sam je izjavil, da je vse to resnično doživljal: Vse dvome, borbe, napade na Boga in na vero do grozne blasfemije. Kdo bi trdil, da je

govoril neresnico? Doživljal pa je vse to kot katoličan: Trpel je verske dvome, iskal Boga, hrepenel po njem, se z njim prepíral, ga preklinjal — in nazadnje, tako se zdi, ga je morda našel. Ne pojdem za tisto večino, ki trdi, da to niso pesmi; prav, naj so samo simbolična razmišljanja, so vendar v izrazu, podobi, premnogi iz našega liturgičnega jezika izposojeni, pesniška. Tudi za tistimi nočem, ker ne morem, ki skušajo dokazovati, da je treba tudi bogokletje v pesmi prav umeti, sprejeti vse kot celoto, da se ti izlušči vendarle pesnik katoliškega verskega naziranja. Naj je sodba taka ali taka, o enem me ne bo nihče prepričal: da ni brezprimerna neokusnost vsakega človeka, tudi nekatoličana, ako prepleta svojo erotiko s tem, kar je nam katoličanom najsvetejše, ako rine človek, in celó še katoliški človek svojo ali umišljeno ali resnično srčno bolečino v vzporedje s Kristusovim trpljenjem; ali če se človeški prazni nič sploh primerja z Bogom. Pa recimo, da bi kdo v votlem svojem napuhku kedaj res imel taka doživetja — ali je to že pravica, da naj ta zapiše za javnost? Veliki duhovi, tudi nekatoličani, maloverni, tega niso storili. Ni jim branilo samó katoličanstvo, dober okus je bil to. In ne drži izgovor, češ, da ona povsem blasfemična pesem takoj izgubi ost, če je ne trgaš iz celote. Pesem je čisto samostojna, je bila prvotno brez ospredja in ozadja kot samostojna tudi priobčena, kar bi se ne moglo in ne smelo zgoditi, če nujno potrebuje vezanosti z vsemi ali nekaterimi drugimi. Zato trdim tole: France Vodnik je katoličan. To je javno že mnogokrat izpričal. Verjamem mu. Zato pa dvomim o resničnosti takih doživetij, kakor jih je zapisal. Ali — ali.

F. S. F.

O t o n Ž u p a n č i č : **Ciciban**. Opremil in ilustriral Nikolaj Pirnat. Izdala Umetniška propaganda. — Leta 1899 nas je Župančičeva »Čaša opojnosti« iznenadila. Zdelo se je, da je vsa tradicija z enim udarcem ubita. To je bila revolucija: Nov izraz, nov svet, nova oblika, miselnost, čuvstvo — vse. Leta 1904 se je sprehodil Župančič »Čez plan« — in nas osvojil. Še danes imam živ spomin, kako sva s pokojnim Antonom Medvedom skupaj brala »Čez plan« in kako je on posebne pesniške lepote z roko »pribijal« na steno. — Ciciban je izšel, ko se je pesnik igral s svojim sinčkom. Zato v teh pesmih táko življenje, zato jih gostolé vsi šolarčki. Prav nič ne razmišljam in ne ocenjujem vseh drugih Župančičevih del. To pa vem zase in vem od drugih, da toliko pristne poezije, iz sredine srca in življenja privrele, res brez razumskega vrtanja ni v nobeni drugi njegovih zbirki kakor v Cicibanu in v knjigi Čez plan. Sedaj je Pirnat Cicibana ilustriral. Pravijo, da utegnejo biti risbe nekam težke; ne sodim tako. Značilne so, podane pa nalašč tako, kakor bi otrok s trudom in še okorno roko sam v podobah prikazoval, kar je v pesmi bral. Zato jih bo vsak otrok vesel.

F. S. F.

M i š k o K r a n j e c : **Življenje**. Povest. Izdala Krekova knjižnica v Ljubljani, 1932. Str. 215. — Ko sem lani za »Mladiko« pisal poročilo o knjigi »Sedem mladih«, kjer je M. K. prav za prav prvič nastopil, sem veroval najbolj vanj, da bo on gotovo prvi in najbolj vidno nastopil na našem slovstvenem polju, medtem ko sem v druge deloma dvomil in še dvomim, da bodo pokazali kaj več. Po svoji prvi novelici v »Sedem mladih« je M. K. zavzel čez noč vse naše revije, jih napolnil s svojimi novelami, napisal prvo

daljšo stvar »Težake«, ki je izšla pred kratkim v posebni knjigi, in sedaj imamo pred seboj obširno povest »Življenje«, ki je do zdaj najobširnejši tekst mladega pisatelja iz Slovenske Krajine. S tem sem ga že označil: mlad je in iz Slovenske Krajine je. To vsebuje v glavnem njegova knjiga, o tem dvojem nam priča njegova povest. — Kritiki bodo v superlativih govorili o novi knjigi. Je res težko drugače govoriti o tej povesti, ki je res nekaj lepega, toplega in preprosto globokega. M. K. je komaj 23leten fant. Napisal je povest svoje rodne Slovenske Krajine, ki jo je iz opazovanja svojsko opisal tudi že Malešič (»Kruh«). M. K. jo je napisal iz osebnega doživetja. O tem priča vsaka stran. Sicer nikjer ne piše v prvi osebi, a vse te osebe, ta pokrajina, te časovne spremembe so tako prežarjene in prenapolnjene od pisateljeve duše in notranje sile, da naravnost — zlasti orisi pokrajine in letnih sprememb — opajajo. »Življenje«, to je niz prekrasnih slik iz slovenske vasi onkraj Mure, slik pravim, dasi s tem ne zanikam epičnosti povesti, slik, ki so polne poezije in čuvstvenega prizvoka. To izvira prav iz one pisateljeve bližine do prikazovanega življenja, iz avtobiografske podčrtanosti v dejanju in pri osebah. V tem pa obenem vidim nevarnost za pisatelja, kar se prav jasno kaže tudi v njegovi povesti, da se mu namreč dejanje nekako razleze v neskladno enoto, da ni urejeno in med seboj uravnovešeno. So stvari, ki so premalo podčrtane, in so druge, ki se ponavljajo. To je pomanjkljivost v kompoziciji, ki izvira iz avtobiografske podčrtanosti dela, a prav od tam izvira tudi ona toplina in notranja sila, ki v povesti ono pomanjkljivost zabisuje. — Povest je po dejanju zelo preprosta. Slovenska vas iz Slovenske Krajine (ali napačno: iz Prekmurja) živi v knjigi. Jesen je, ljudje se vračajo z dela v tujini, da preživé zimo doma, potem pa se spet vrnejo v svet. Tudi pri Hozjanovih so se zbrali spet vsi ob očetu Marku, še celó najstarejši Laci, ki se je osem let potepal bogve kje po svetu, je prišel domov. Tu preživé pozno jesen, zimo in pomlad v ozkem okviru družinskega življenja, dokler ne pride spet čas in se po usodni nujnosti ne razbeže spet po svetu. A še drugi klic je, ki ga pa nekateri ne čujejo, ker je oni klic sveta močnejši, to je klic zemlje. Edini Laci ga sliši. »Saj ne bom dolgo,« pravi, ko se jeseni vrne domov. »Tako sem prišel mimogrede. Mogoče odidem kmalu, morda pa šele spomladi.« (Str. 60.) A ne odide kmalu in tudi spomladi ne, ker zmaga zemlja in mora ostati (prim. zadnje poglavje: boj z zemljo). »Tudi doma raste kruh, ne samo v svetu. Le nihče ga ne ve ceniti, ker ga nihče ne seje in ne žanje v znoju.« (Str. 122.) »Grofov ni več, kmet je pa ostal, ker je ostala zemlja... To troje ostane... zemlja — človek — večnost...« (Str. 117.) Sedaj mogoče človek tava, a po dolgih letih se bo skesan vrnil »in se sklonil do grude in jo poljubil. Razjokal se bo nad seboj zaradi nje.« (Str. 118.) Tako se skesani vračamo vsi, poljubljam slovensko grudo in smo mirni. M. K. nam je naslikal slovensko vas, ne le prekmursko. Naslikal je s povestjo o Slovenski Krajini simbol vse slovenske zemlje, ki kliče sinove nazaj, one, ki so se telesno, in one, ki so se duhovno odtrgali od nje. Ukoreninjenost v slovenski zemlji in zasidranost v slovenski duhovni tradiciji: to je prvi pogoj našega slovenskega gmotnega in kulturnega napredka. Zakopali se bomo do vratu v slo-

vensko zemljo, pgnali korenine do pekla in nihče nas ne bo izrval. — Kranjčeva knjiga je dogodek. Priporočila zanjo ni treba. Bral jo bo vsak in veliko dobil v njej za obogatitev svoje notranjosti. Prva Kranjčeva knjiga je velika obljuba. Upam, da bomo v zgodovini slovenskega slovstva začeli — z novo stranjo. (Op. ur.: Založbi se priporočamo drugič za celotni recenzijski izvod: temu manjkajo zadnje strani.) Smolej Viktor.

Naši gostje. Kako jim strežemo? Spisala S. Deodata Kump, gospodinjska učiteljica. Jugoslovanska knjigarna, 1952. — Važno je, ako povabiš koga na večerjo, obed, malico, da veš, kaj in kako ukreniti. Zelo nemilo dirne gosta, ako pride, pa občuti, kakor da je vsem v zadrego in napotje. Zato je taka knjiga bila zelo potrebna. Res se knjiga bavi bolj s strežbo in pogostitvijo v imovitejših hišah. Pa povsod pridejo prilike (krst, svatba, proščenje), kjer imajo goste in jim je treba res postreči lepo, čeprav skromno. Srebrne in kristalne oprave ne more imeti vsak. Čistoča in ljubezniva domačnost pa pravi red je še vse bolj topel in ljubeč, ko pregizdavo bahaštvo in razkazovanje, češ, mi imamo. — V knjigi Naši gostje, ki je razdeljena na tri dele, najdeš res vse, kar je treba za kakršnokoli pogostitev, tudi zunaj v prirodi. Prvi del opisuje prostor (obednico), mizo, prte, okrasitev pogrnjene mize in orodje ter posodje, ki se rabi pri obedih. V drugem (posebnem) delu pa je opisana vsaka posamezna prilika (zajtrk, obed itd.), povedano je, kako pogrni, kako posadi goste itd. K vsemu pouku so pa zadaj dodane krasne slike, ki besedilo lepo ponazorujejo. In vse to je povedano v lepi slovenščini, preprosto in jasno. Za vse meščanske gospodinje je knjiga prepotrebna in važna. Spada v gospodinjsko knjižnico, ki ji bo lepa oprema te knjige le v okras. R. C.

P O T U N E Z I J I

Slikarjevi popotni spomini.

Zgodaj spomladi leta 1928 je iz meglene, deževne Ljubljane odpotoval slikar Božidar Jakac preko Italije v Marseille in odtod na jug — kakor je to sam v katalogu za razstavo svojih afriških del popisal — preko morja »v domovino žgočega sonca in globokih neskončnih noči, v — Afriko...«

Poldrugi dan traja vožnja s Francoskega do obale Tunezije. Pot ga je vodila najprej v glavno mesto dežele, v Tunis, »beli plašč prerokov« ga imenujejo domačini. To je veliko obmorsko mesto s skoraj dvesto tisoč prebivalci. Evropski del mesta je stopnjema vzvišen nad morjem, sezidan čisto po modernih načelih in stojé ob širokih, lepo urejenih ulicah ponosne palače. Spodaj ob obali je živahno pristanišče, nazvano »la Goulette«. »Svet zase pa je arabski del: staro obzidano mesto Medina. Tu vrvi življenje v pestrih barvah po še bolj pestrih, 'sukih', to je pokritih trgovskih ulicah, ki je vsaka svoji obrti namenjena. Ponosne arabske postave in bele žene s črnimi maskami vró po teh ozkih in zverženih, po južnih sadežih dišečih tesnih in ulicah.« — Tako Jakac sam popisuje svoje vtise iz Tunisa. Še mnogo povednejše so njegove bežne risbe s tuniških uličic in trgov, tako zanimivih evropskim očem.

Odtod je obiskal staro mesto Bizerto, kjer so med vojno našli zavetje srbski begunci in kjer počivajo

kosti nešteti naših vojakov. Ogle dal si je še razne kraje v okolici, nato pa odpotoval na jug v mesto Kairouan. Prispel je v to Arabcem sveto mesto na velik praznik. Vse obdano je še z mogočnim ozidjem. Do leta 1881, ko so ga zasedli Francozi, je bil vsakemu nejeverniku, kavru, dostop v mesto pod smrtjo prepovedan. Mesto, ki leži sredi puščave, je bilo svečano okrašeno, po ulicah pa množice iz vse Tunezije, iz Alžirja in prav iz osrednje Sahare. To »belo mesto stoterih kupol« je svet kraj pravovernim muslimanom, prava zapadna Meka. Znamenite so neštete starodavne mošeje s svojimi hladnimi dvorišči, obdanimi z vitkimi stebri, od katerih je skoraj vsak drugačne oblike in drugačnega sloga, premnogi pobrani iz ruševin prastarih feničanskih in kartaginskih naselbin. Mogočni minareti kraljujejo nad nazobčanim mestnim ozidjem, na katerem so se gnetle pisane množice, da prisostvujejo bojnim tekmam najboljših jahačev iz vseh delov Tunezije. Neštete zastave so plapolale nad utrdbami, ko so se pričele sijajne konjeniške igre.

Znamenita je »Bradačeva mošeja«, tako nazvana, ker hranijo v njej baje nekaj las iz brade Mohamedovega nečaka. Slovi poslopje zaradi svojih znamenitih fajans, pestro v zanimive oblike sestavljenih, pisanih položenih opek. Sredi dvorišča stoji star vodnjak, kamor hodijo ženske v dolgih, temnih haljah, zakrite do oči, po vodo.

Prav tod v Kairouanu je imel slikar Jakac priliko, da je videl slavnost fakirske verske sekte Aissauas. »Med divjim ritmom petja in bobnanja so si nabadali dolge osti, požirali žive žabe, škorpionje, črepinje in žeblje, viseli čez ostrine mečev...«, tako umetnik sam opisuje, kar je videl na dvorih slavne mošeje Abd el Kader.

Po železnici se je peljal nato do zadnje postaje pred veliko puščavo, v mesto Tozeur, ki leži sredi velike, bujne oaze ob nepreglednem, napol suhem slanjem jezeru »Šot el dzerid«. Prebivalstvo tvorijo po večini sami Arabci, Berberi in Kabili. Celó divji Tuaregi, sinovi Sahare, prihajajo včasih iz neznanega, bajnega Hoggarja. Evropecev je le malo. Saj ni čuda, ko je bilo že v začetku maja v senci do 49°C vročine. Spremljal je Jakca in mu služil za vodnika in nosača domačin-vojak, katerega mu je pridellil tamkajšnji francoski prefekt. Če je slikar na ulici srečal zanimivega človeka, ki se mu je zdel vreden, da ga naslika, je vodnik — tuniški »spahi« (vojak) — kar ukazal in vsakdo se je moral ukloniti in ustaviti. Le svojemu bratu, ki bi se bil rad pustil naslikati, ni dovolil. Zakaj? Ker živi v preprostem muslimanu trdna vera, da človeku z njegovo podobo odneseš dušo. In tako je moral Jakac njegovega brata Amarja kar na hitro in skoraj skrivoma narisati, ko je sedel na cesti pred vladno palačo v svojem belem burnusu s širokim turbanom na glavi. Tam je navadno ta Berber posedal preko poletja. Če je kanilo, je iz darežljivih rok popotnih tujecev ujel dva, tri beliče, pa se je preživelo poletje. Pozimi je pa spremljal karavane, ki so se odpravljale preko Sahare na jug in v daljni Sudan.

Tozeurska oaza je velika, vsak košček zemlje skrbno obdelan, in kar je glavno, bogata z vodo. Sredi med palmami izvirajo hladni studenci, žene hodijo k vrelcem po vodo. Kakor v časih davno pred Kristusovim rojstvom, tako jo še dandanašnji nosijo v velikih, slokih glinastih vrčih, ki so spodaj, kakor stare

grške amfore, močno ošiljeni, da jih lahko zasadiš v zemljo in kar zakoplješ v pesku. Preko čela imajo žene pritrjen usnjen pas, na katerem je z vrvmi privezan vrč, ki jim visi po hrbtu. Z nazaj vrženimi rokami oberoč drže z vodo napolnjene vrče. Moški prihajajo po vodo le na oslih, ki nosijo mehove.

Nedaleč iz mesta so kopali in vrtali za podzemnim vrelcem. Inženjer domačin in pariški Jakčev znanec, mu je razkazal dela, nato ga pa odvedel v še nekaj kilometrov oddaljeno skalno pogorje, kjer je samoval v podzemeljski votlini star puščavnik. Koliko mu je let, sam ni vedel povedati, toda nihče izmed okoličanov ni pomnil, kdaj bi se bil starec priselil. V votlini je imel ta, do okostnjaka izsušeni samotar kozo, zajčka in dva petelina. Še vrč vode, nekaj starih, napol razpalih preprog in dvoje, troje posod, to je bilo vse njegovo premoženje. Sedi tam nepremičen in zre s svojimi ugaslimi očmi v daljavo. Premišljuje in moli. Časih mu prinesó pobožni in usmiljeni kmetje jedi, nekajkrat na leto, za velike praznike, sam zapusti svoje skalno bivališče in gre molit v svete mošeje v Tozeur. Pravoverni mu dajejo miloščino, zakaj po koranu je dajanje miloščine izmed poglavitnih čednosti.

Na robu puščave, v Nefti, zadnji večji oazi pred neskončnim peščenim oceanom Sahare, je našel »svet najčudovitejše barvne lepote«. Mali vodni tolmun se imenuje »veliko jezero«. Voda je za prebivalce puščave, bogastvo, življenje, vse. Divji, strašni pustinski vihar, samum, ograža življenje ljudi in nasadov, delo silnega truda in napora. Nato se je Jakac vrnil v Tozeur. »V čudovitih puščavskih nočeh, posejanih z velikimi, bleščečimi dragulji na nebu, je odmeval ritem derbuke (bobna) in lahko utripanje beduinske pesmi. V daljavi so lajali kabilski psi s čudno suhotnim glasom. V prostranstvo zvezdne noči je zazvenela visoka, monotona pesem muzejca, muslimanskega svečenika: »Allahu akbar aškadu Allah ilaha il Allah u aškadu anna Mohammeda rasul Allah!« (Bog je velik, ni pa Boga izven Alaha, in Mohamed je njegov prerok.) Nikoli ne bom pozabil teh večnostnih noči, teh večernih žgočih žarenj nad puščavo med palmami,« pravi umetnik, ki ga je vzvišena lepota teh krajev vsega prevzela.

Iz Tozeurja se je odpeljal slikar k obrežju. Iz vlaka je opazoval čudne oblike skalnega gorovja. Bili so to značilni fosfatski hribi, katere so puščavski peščenji viharji izdoblili in izlizali kot morje obrežno skalovje. Sprejaj je vidna značilna »kasba«, starinsko zavetišče karavanskim popotnikom in romarjem, ki potujejo v Meko in Medino, sveti mesti Arabije. Zdaj služi ta nekdanja trdnjavnica kot bivališče delavcem, ki kopljejo v bližnjih fosfatskih rudnikih v Metlajiju. Ob samumu, saharskem peščenem viharju, pribeži v to zavetišče človek in žival.

Pri mestu Gabes, ki leži v oazi enakega imena, sega puščava prav do morja. Mesto je sezidano na vzvišini, nad zalivom, nazvanim Mala Sirta, kjer je stala nekoč v davni močna trdnjava. Prav tod je baje pred davnimi tisočletji zalilo morje pravljíčno mesto Atlantido. Ravno tisto pomlad, leta 1928, so pričeli z izkopavanji. Pod mestom je Jakac videl gručo deklet, ki so se igrale in rajale. Malo Aijušo, beduinsko dekletce s tetoviranimi znaki svojega rodu, je narisal v svojo risanko.

Iz Gabesa se je ob obrežju vrnil nazaj v Tunis, spotoma pa še obiskal razvaline nekdanje Kartagine,

feničanskega mesta Kart-Hadžat. Iz stare zgodovine nam je zla usoda tega nesrečnega mesta, domovine Hanibala in Hamilkarja, ki se je upalo kljubovati rimskemu orlu, le predobro znana. Takole popisuje slikar vtise s kartaginskih razvalin, kjer med oljkami in bodečimi agavami leže ostanki starodavnih zgradb: »Še danes so ceste dobesedno posejane s kamenčki iz mozaikov. Le še ostanki templov, stebrov, gledališča, cirka ... vse te nekoč silne spomenike človeške tvornosti prerašča osat. Beduinka pase velbloda in stika za starim denarjem. Na hribu Birsa kraljuje ogromna katedrala svetega Ludovika (v kateri je pokopan francoski kralj Ludovik Sveti, ki je tod leta 1270 v križarski vojni, katero je začel zoper tunezijske beje, umrl), dom belih očetov kardinala Lavigeriea. — Križ se sveti nad razvalinami in zbor pobožnih pesmi odmeva — vse naokrog morje islama — polmesec.«

*

Tako je gledal in občutil Tunezijo slikar Božidar Jakac, ki je bil že leta 1925 prvič tam doli. S tega popotovanja je prinesel brez števila bežnih risb, studij in osnutkov, ki polnijo vrsto debelih zvezkov. Vse te neštete popotne risbe so bile izvršene spotoma v največji naglici, pogostoma v prav težavnih razmerah, časih skrivanja, vendar pa so navzlic temu — ali pa prav zato? — žive in neposredno učinkujoče. Vidiš tujo deželo in njene ljudi, občutiš utripanje nenavadnega, vročega in zanimivega življenja. Dih tuje zemlje občutiš — in to je poglavitno. Nekatere izmed najznačilnejših teh, z rdečo kredo izvršenih risb objavljamo.

K. D.

MILDIKI DRUŽINA

K D O N A J V Z G A J A

Krista Hafner

Kakor hitro se rodi dete, sad zakonske ljubezni in sladkost domače hiše, nada za bodočnost družbe, družine in Cerkve in vsega človeštva, že je z njim vstala in se rodila dolžnost, to slabotno bitje vzgojiti duševno in telesno in ga usposobiti za življenski boj.

Toda, kdo ima to dolžnost, oziroma to pravico, da ga vzgaja, da čuva nad njim, mu oblikuje dušo in srce in zlasti še njegovo voljo in ga usposobi, da bo nekdanj lahko živel samostojno življenje, neodvisno od vsakogar in vendar v vednem stiku in v vedni vzajemnosti z vsemi, ki živé okoli njega?

Predvsem imata seveda to dolžnost in pravico oče in mati, ki sta otroku življenje dala. Toda poleg staršev ima še tudi Cerkve dolžnost, da vzgoji otroka v dobrega vernika in ga usposobi, da se nekdanj njegova duša zopet povrne k Bogu — Stvarniku, ki jo je v življenje poklical. In je še tu človeška družba, sredi katere bo otrok nekdanj živel, za katero bo delal, katere član bo in ki je zato dolžna in ima tudi pravico, da dá otroku tisto vzgojo, ki jo bo potreboval kot odrasel

človek, če naj bo kedaj res koristen ud družbe. Družba na zemlji pa je organizirana v državi, ki mora skrbeti za vse, kar družba potrebuje, da lahko živi, da se lahko razvija in da lahko napreduje. Ona mora zato tudi oskrbeti svojim članom-državljanom možnosti, da se v njej razvijajo in v njej živé; zato mora tudi skrbeti, da dobé njeni najmlajši člani zadostno izobrazbo za svoje poznejše življenje na tem svetu. Država se te svoje naloge tudi zaveda in v današnjih časih zlasti še tudi te svoje pravice, ki jo vrši potom šole.

So torej tri ustanove, ki morejo in morajo vzgajati otroka: dom, Cerkve in šola. Vse te tri ustanove delajo za en in isti cilj: vzgojiti otroka, da bo nekdanj srečen tu na zemlji in pozneje v večnosti, da pa bo tudi sam osrečeval druge. In ker vse te tri ustanove stremé za istim ciljem, morajo vse tri tudi vzajemno delati, če naj njihovo delo rodi sad in če naj eden ne podira, kar drugi gradi.

VRTNICE TEKMUJEJO

Uspehi umetnega vrtnarstva so zares velikanski. Kaj je tega, ko si po naših vrtovih videl dve, tri sorte vrtnic. Danes ti cvetó že majhni vrtiči krog vil in hišic v tako krasnih barvah vrtnic, da človek kar stoji in gleda. Pa saj ni čuda. Kakor vsako leto je bila tekma novih sort vrtnic tudi letos junija v umetnem rozariju pri Parizu. 146 novih sort vrtnic je stopilo pred sodnike in čakalo pohvale o svoji lepoti. Prvo odlikovanje je dobilo petero rož: francoska, holandska, dve španski in češkoslovaška: B o ž e n a N ě m c o v á. Vzgojil jo je Jan Böhm v Blatni. Ni samo lepa, je tudi čudovito plodovita. Šest grmičev Božene je rodilo v eni dobi cvetenja 201 cvet!

K D O R I M A V R T

Lepo in lahko bi bilo delo na vrtu, ko bi ne bilo toliko sil, ki nasprotujejo našim stremljenjem in krčijo uspehe. Že mnogovrstne podnebne neprilike nas silno ovirajo. Zimski mraz nam večkrat v nekaj dneh uniči prirastek mnogih let. Mrzli letni čas se kar ne more posloviti in nas sili, da se umikamo z rastlinami v tesne tople grede in druge toplejše prostore. In ko naposled toplota vendarle premaga mraz, se pojavijo zopet druge ovire. Suša nam naklada mnogo posla z zalivanjem. Nalivi kvarijo zemljo in s tem ovirajo rast. Če pa prihrumi toča, je v nekaj minutah uničen ves uspeh dolgotrajnega truda.

To pa še ni vse. Koliko imamo še drugih nadlog pri svojem delu! Kateri prijatelj vrta še ni skusil bramorja ali ogrca, listnih ušic in raznih drugih zajedavcev, ki kar tekmujejo med seboj, kateri bo huje oškodoval naše vrtné posevke in nasade? Da je mera polna, pritisnejo vrhu tega še bolezní, ki se sploh ne dajo ozdraviti, ko se pojavijo in razpasejo.

Naše delo na vrtu je prav za prav večén boj z naravo in njenimi silami, boj zlasti z neštetimi zajedavci. Ako hočemo v tem boju zmagovati, moramo sovražnika najprej dobro poznati. Potem ga šele moremo prijeti na pravem kraju, o pravem času in s pravim orožjem. Poglejmo nekatere!

Bramor živi v zemlji. Zalego stavi junija meseca v okroglo zdolbeno in zglijeno gnezdo 20—30 cm pod površino. Ko čez leto opazimo, da kje zelo spod-

jeda, vedimo, da je v bližini gnezdo. Z lahkoto ga izkopljemo in uničimo stotino mladičev. Bramorji prihajajo ponoči na površje. Nastavimo jim po vrtnih stezicah do roba v tla zakopane cvetlične lončke, pa jih bomo ujeli čudo mnogo. (Glej tudi: O bramorju v Mladiki 1951, stran 277.)

Ogrci so ličinke rjavega hrošča. Pobirajmo jih, ko obdelujemo zemljo. Strune so ličinke pokalice. Lovimo jih na solato, ki jo posebno rade podjedajo. Kjer najdemo vsak dan nekaj solat zvenelih, tam so na delu strune. Po dve tri ali še več jih lahko potegnemo iz zemlje z eno samo solato.

Ličinke belušne muhe živé v stebli nad koreninami beluša. Zato porujemo v jeseni vsa zrela stebila in jih sežgemo. — Kljunotajeva ličinka živi v bulah na zeljnatih steblih in koreninah. Zato zeljnega korenja nikar ne zakopavamo v zemljo ali spravljajmo na kompost. Ta spada samo na ogenj. — Prav taka je z zeljnemuho. — V grahu je zalega graharja že tedaj, ko je stročje še zeleno. Šele pozneje, pozno na jesen ali zarana spomladi se razvije ličinka v grahu v hroščka-rilčkarja, ki ga gospodinje pusté, da veselo sfrči skozi okno, da zopet temeljito poskrbi, da se rod ne zatre. Zreli grah bi bilo treba takoj, ko ga pobereмо, dejati za nekaj minut v vročo peč (ko vzamemo kruh iz nje), da se ličinke zadušé.

Kako lahko miselno izrežemo »črva«, t. j. ličinko jabolčnega zavijača iz jabolka in jo vržemo na tla, ne meneč se dalje zanjo! »Črv« hitro najde primeren kotiček, ozko špranjo, tam se zaprede in lepo na toplem in na suhem počaka prihodnje pomladi, in za plačilo, da smo ga pustili pri življenju, nam »zadrživi« dvajset, trideset ali pa še več plodov.

Ali ni nespametno čakati, da so gosonice na zelju velike, in potem šele začeti z obiranjem, namesto da bi pobijali belina ali vsaj mečkali njegova jajčeca, preden se izvalé iz njih gosonice?!

Razvoj zajedavcev — živalskih in rastlinskih — zelo pospešujemo, ako gnojimo preveč z dušikom, s svežim hlevskim gnojem ali celo s stranišnikom, če pravilno ne kolobarimo in ako malomarno ravnamo z rastlinskimi odpadki. Najboljše gnojilo za vrtno rastline je predelan kompost. Vse bolezní, pa tudi živalske zajedavce uničimo, ako zemljo že v jeseni temeljito obrnemo in jo večkrat gnojimo z živim apnom.

NEKAJ O MAJONEZI

Skoraj je ni gospodinje, ki ne bi vedela, da je solata iz kakršnekoli zelenjadi za sadjem najvažnejša jed vsakega obeda ter da jo mora pripraviti vedno z vso skrbnostjo in natančnostjo, ako hoče, da bo res okusna. Dobro in lepo pripravljena solata razveseli vsakogar. Poleti pa se prileže bolj kakor najboljša pri ognju pripravljena jed.

Dobra solata zavisi od sveže in lepe zelenjadi ter od omake, s katero jo napravimo. Podlaga mnogim solatnim omakam je omaka iz jajec in olja. Pravimo ji tudi majoneza. Nekatere gospodinje se te besede kar ustrašijo, ker rade trdijo, da se jim majoneza včasih kar noče posrečiti. Da se jim to v času, ko jemo obilo najrazličnejših vrst solat, res ne primeri, se pomenimo malo več o majonezi ali jajčni omaki.

Marsikatera izmed čitateljic je najbrž že premisljala, čemu je prav za prav treba za majonezo jajec, kako to, da se čisto, redko tekoče olje zmeša z jajcem v neprozorno, kaši podobno, gosto snov itd. Čudno je na prvi pogled tudi to, da kis, ki se sicer nikakor noče dobro pomešati z oljem, lepo in enakomerno preide v majonezo. Najprej je potrebno, da pojasnimo, kaj je majoneza, in sicer s čisto kemičnega stališča. Majoneza je emulzija, to se pravi, temeljita mešanica vodenih in tolščobnih sestavin. Te sestavine med seboj niso raztopljene ali kemično vezane, ampak v obliki drobnih kapljic najtemeljiteje pomešane druga med drugo. Te silno majhne kapljice lahko razločno vidimo, če pogledamo emulzijo pod drobnogledom. Taka emulzija pa ne nastane kar tako sama od sebe, kajti znano nam je, da lahko dolgo mešamo olje z vodo ali olje s kisom, pa se te tvarine vedno zopet ločijo v dve plasti, če pustimo, da postojé.

So pa neke tvarine (podobne želatini, kleju), ki povzročajo, da se maščoba emulgira, rekli bi, na drobno razdeli, če jih pridenemo vodeni tekočini v majhnih količinah. Razen tega imamo tudi maščobe, ki se mnogo bolj nagibajo k emulgiranju nego druge. Taka tolšča je n. pr. navadno olivno olje. To so takozvane kolestrin-maščobe, ki jih imajo vse naravne maščobe v sebi več ali manj. Čim več je teh, tem rajši emulgira maščoba. Narava pa nam je dala z rumenjacom zelo popolno in vzorno emulzijo; kajti maščoba rumenjaka, t. j. jajčno olje, ima mnogo kolestrinske maščobe v sebi. Ima pa poleg tega tudi klejasto snov, ki pospešuje emulgiranje maščobe. V rumenjaku imamo potemtakem že pričeto majonezo, ki jo z dodatkom olja samo nadaljujemo. Toda z nepravilnim mešanjem ali pa s prehitrim dodajanjem olja pa ta proces (to nadrobno spajanje) lahko prekinemo in olje se izloči, majoneza postane nekako zrnata, pa tudi barva se ji spremeni. Iz vsega skupaj dobimo v takem primeru čudno, prav nič okusno zmes, namesto gladke in lepe omake. Če se nam majoneza tako pokvari, še vendar ne smemo obupati. Rumenjaki je namreč tako dobro sredstvo, da z njim lahko omako popravimo, če žrtvujemo še enega v ta namen. Z istim uspehom pridenemo tudi malo gorčice ali pa zmleto jedro mandeljna, ker oboje vsebuje snovi, ki razkrajajo maščobo.

Dobro majonezo dobimo, če rumenjaku spočetka prilivamo olje samo po kapljicah in medtem venomer enakomerno mešamo. Šele pozneje, ko imamo že precej lepe, popolnoma gladke omake, lahko prilivamo olje hitreje. Obenem lahko pridevamo po malem citronov sok, da majoneza za solatno omako ni pregosta. Za mešanje so najprikladnejše navadne jedilne vilice, le za zelo velike množine jemljemo včasih metlico iz žice, ki je za stepanje snega.

Zgotovljeno majonezo začnimo z drobno sesekljanimi kuhinjskimi zelišči, zelenim petršiljem, čebulo itd. Končno prav previdno prilijemo toliko citronovega soka, da je omaka pravilno kislá, to se pravi, ne preveč in ne premalo. Lahko prilijemo tudi malo sveže, sladke smetane. Z vsemi temi dodatki nam dá majoneza okusno omako. Če je takoj ne uporabimo, jo je treba postaviti na hladno, najbolje v hladilno omaro.

Poleg najvažnejšega o majonezi pa je zanimivo še tole: Gospodinja je gotovo že opazovala, da se majoneza spremeni, če ji pridenemo kis ali citrono; podobna postane namreč smetani. Če bi jo pa zalili z

mного vode, tedaj bi postala podobna mlečni tekočini, ki bi jo komaj ločili od pravega mleka. To pa ni nič čudnega, kajti mleko samo po sebi ni nič drugega kot od narave napravljena emulzija, t. j. mešanica vode, maščobe in drugih snovi, v kateri je maščoba razpršena v popolnoma drobne delce (kapljice). Narava poskrbi namreč za emulgirano maščobo vedno takrat, kadar je ta maščoba v hrani namenjena mlademu organizmu, ki se šele razvija, ker ima emulgirana maščoba, ki je razpršena na nešteto kapljic, veliko večjo površino in je zaradi tega dostopnejša kemičnim vplivom v prebavilih. Zato je mleko (emulzija) hrana teličku, rumenjaku piščancu, emulgirana maščoba gorčičnega zrna in mandeljnovega jedra pa kaleči rastlini.

Pomniti je še to, da za majonezo ni potrebno mnogo jajec, kakor marsikdo misli. Iz enega samega rumenjaka naredimo lahko obilo majoneze. Da je ni treba delati vsak dan, je napravimo malo več, ostalo pa potem shranimo na mrzlem za prihodnji dan. Shraniti pa jo je treba še gosto, t. j. preden ji dodamo citrono ali kis.

Z majonezo napravimo lahko skoraj vse solate iz presne in iz kuhane zelenjadi. Izvrstna je n. pr. s to omako presna listnata zelenjad, kakor špinača, navadno zelje, modro zelje, ohrovt; prav tako tudi korenasta, t. j. korenček, zelena, pesa, redkev ter brstnata zelenjad (špargelj, karfijola). Le zelenjadne plodove (paradižnik, kumare) napravimo v solati brez omake s tem, da jih samo pokapamo z oljem in citronovim sokom ter posujemo z zelenim petršiljem. Š. H.

KUHARICA

Juha iz zelenih kolerab z grahom in krompirjem.

Olupi debelo nadzemeljsko kolerabo, jo operi in skuhaj. Posebej pa kuhaj na rezance zrezano zelje kolerabe. Obenem kuhaj tudi pest graha in dva srednje debela, na majhne kocke zrezana krompirja v poldrugem litru vode. Napravi svetlorumeno prežganje iz velike žlice masti in moke, ki si mu pridejala pol žlice drobno zrezane čebule in zelenega petršilja. Prežganje razredči z zajemalko mrzle vode ali juhe, prideni kuhani krompir, grah z vodo vred, liste od kolerab in kolerabo, ki si ji odstranila lesnost in jo zrezala na majhne kocke; prilij tudi vodo, ki se je v njej kuhala koleraba. Vse osoli in pusti, da še nekaj minut vre.

Telečji jezik v frikasé-omaki.

Skuhaj opran jezik v slani vodi, kuhanega olup, zreži podolgem na 4 kose, zloži na krožnik in oblij z majonezo. Postavi jezik na hladno, in preden ga postaviš na mizo, ga obloži s kuhanimi karfijolnimi cveti, kislimi kumaricami ali s čim podobnim.

Zabeljena solata-štrucarica.

Oснаži solato. Preglej vsak list, operi jo in skuhaj v osoljeni vreli vodi. Kuhano odcedi, prereži podolgem čez pol, potresi z drobtinami in zabeli z razgretim sirovim maslom.

Karfijola v masleni majonezi.

Skuhaj karfijolo kakor navadno v slani vodi. Kuhano odcedi in položi v skledo ali na krožnik in jo oblij z majonezo.

Maslena majoneza.

Deni v snežni kotliček 5 rumenjake, sok iz pol limone, žlico kisa, $\frac{1}{8}$ l juhe in tolci vse kakor majonezo frikasé. Posebej pa zmešaj 5 dkg sirovega masla, žličico gorčice in velik ščep popra. Nato primešaj jajčno zmes ter vse skupaj dobro zmešaj.

Majoneza frikasé.

Deni v snežni kotliček 5 rumenjake, drobno jajce, $\frac{1}{10}$ l olja, $\frac{1}{10}$ l juhe, sok iz polovice limone in žlico kisa. Tolci s šibico na mizi, da se dobro speni, nato še na ognjišču v vreli vodi, da se zgosti, in nato še na hladnem 10 minut. Ko se nekoliko ohladi, prideni kavno žličico gorčice in velik ščep belega popra ter s kuhlalnico vse dobro zmešaj.

Gobov puding.

Napravi bešamelj. Deni v kozo 4 dkg sirovega masla in 4 dkg moke, premešaj, zalij z $\frac{1}{8}$ l mleka in mešaj, da se testo odloči od kože. Ko se prav malo ohladi, ga zmešaj, primešaj posamezno 2 rumenjaka in mešaj četrt ure. Nato prideni 2 polni žlici dobro sesekljanih in s petršiljem in čebulo prepraženih gob in sneg dveh beljakov. Končno vse narahlo premešaj in stresi v dobro pomazan model za puding. Model zapri in kuhaj tri četrti ure. Kuhani puding stresi na krožnik in postavi z grahom na mizo.

Grah v masleni omaki.

Skuhaj $\frac{1}{2}$ l mladega izluščenega graha v slani vodi. Deni v kozo za drobno jajce sirovega masla; v razgretega deni žlico moke in mešaj, da se prav malo zarumeni. Nato prideni kuhani grah z vodo vred in žlico drobno zrezanega zelenega petršilja. Ko vse skupaj nekaj minut vre, ga postavi na mizo.

Marelični cmoki iz krompirjevega testa.

Skuhaj 4 srednje debele krompirje, kuhane odcedi, olup in nastrgaj ali z valjarčkom stlači. Stlačene krompirje stresi na desko, prideni dve žlici kisle smetane, jajce, nekoliko soli in $\frac{1}{4}$ l moke. Iz vsega napravi testo, ga razvaljaj mezinec na debelo in nareži iz njega krpice po 3 do 4 prste dolge in široke. Na vsako krpo položi drobno marelico, v katero si namesto odstranjene koščice vložila pol koščka sladkorja, in jo zavij v krpico tako, da je marelica popolnoma zakrita. Tako pripravljene cmoke kuhaj narahlo v vreli osoljeni vodi 12 minut. Kuhane jemlji narahlo iz kože, jih pokladaj na krožnik ter zabeli z maslom ali mastjo, v kateri si zarumenila žlico krušnih drobtin; če hočeš, jih potresi po vrhu s sladkorjem in cimetom. Kuhane tudi lahko pokladaš v plitvo ponev, v kateri si zarumenila krušne drobtine.

Jagodova slaščica.

Postavi na led $\frac{3}{4}$ l jagod, $\frac{1}{4}$ l jagod pa pretlači v mezgo, ki jo zmešaj s $\frac{1}{4}$ l belega vina, 20 dkg sladkorja in sokom iz pol limone. To mezgo stresi na jagode, ki si jih postavila na led, in postavi vse skupaj do uporabe zopet nazaj na led.

Kako jejmo borovnice, da si ne umažemo zob,

Operi 1 l jagod in jih stresi na rešeto, da se odtekó. Nato jih stresi v skledo, prideni nekaj žlic sladkorja, nekaj žlic vode in sok iz pol limone. Postavi za eno uro na hladno in potem na mizo. M. R.

MUNDIKI ZA KRATEK ČAS

O S A T

31. Dvojna šola.

Kjer šola je sredstvo edino,
pouči človeka in psino!
Zadosti je pameti jezik domač,
za psino pripravi pleten korobač!

32. Bodalo molka.

Obuja mrtvece beseda,
tak čudovita moč je golka.
Zavist molčé ko kača gleda,
tako preži bodalo molka.

33. Olje in voda.

Priznanje kane kakor olje,
da živo iskra zagori.
A molk hladan kot val zapolje,
najživlji ogenj pogasi.

34. Favete linguis!

Le tiho, mir, da glas ne buši
iz vaših ust ko zlost viharja!
Iz zlobnih ust beseda ruši,
kar čisti, dobri duh ustvarja.

35. Dvojen uspeh.

Umetnik, tvoj uspeh je velik res,
če ploskne ljudstvo gromko do nebes.
Umetnik, tvoj uspeh je večji,
če grobni mir nastane v gneči,
če duša gneče zbrance
otrpne in obstane.

Miha Gorjanc.

*

Kralj Batha.

V prvi polovici osemnajstega stoletja je bil Bath* najpriljubljenejši in najiskanejši kopaljšče in zabavališče za odličnike in bogatine Anglije.

Tudi kralj Jurij II. se je prišel nekoč v Bath zdraviti. Več princev in princes ga je spremljalo. Bil je slovesno z godbo sprejet in spoštljivo so ga pozdravili predstavniki oblasti, v katerih imenu je govoril Richard Nasch, slavni tako zvani »kralj Batha«.

Ta kavalir najolikanejšega vedenja je bil med sezijo ravnatelj kopaljšča v Bathu. Za to je dobival tako veliko plačo, da je lahko skoraj po knežje živel.

Ena izmed princes je nameravala z drugimi odličnimi gospem prirediti sijajen ples. Pokliče torej Batha, da bi o tem z njim govorila.

»Vem,« mu pravi, »da velja v Bathu zakon, da mora biti vsaka plesna slavnost opolnoči končana.«

»Tako je, kraljevska visokost.«

»Zato se začenjajo tukaj plesi tako zgodaj. To pa meni in drugim gospem ne prija. Zato bi rade, da bi se

* To kopaljšče so poznali že stari Rimljani, ki so ga imenovali Aqua Solis.

ples začel šele ob devetih zvečer in bi trajal do treh ali štirih zjutraj.«

»Kraljevska visokost, to je nemogoče.«

»Zakaj?«

»Ker je proti staremu redu.«

»V tem primeru se bo to pač izpregledalo.«

»Ni mogoče.«

Princesa, razdražena radi ugovarjanja, ga oholo pogleda in pravi: »Dobro, gospod; imele bomo ples brez vaše pomoči.«

»Do polnoči, a dalje ne.«

»Dokler bomo hotele.«

»To vaši kraljevski visokosti ne bo mogoče.«

»Pojdite!« reče jezno princesa. »Se ne brigamo za vas.«

Rihard se nizko pokloni in gre.

Za nekaj dni se je vršil sijajen ples v veliki lepi dvorani mestne posvetovavnice. Ob devetih se je začel in številna družba je plesala in se izborno zabavala.

Kar bije ura polnoči. V tistem trenutku utihne godba in ples je nehal. Godbeniki so se odpravljali, natakariji so pospravljali mize, luči so ugasnile in kmalu je bila tema v dvorani.

»Kaj naj to pomeni?« je vzkliknila princesa jezno.

»Kraljevska visokost, ples je pri kraju,« so ji odgovorili, »na ukaz kopaljškega ravnatelja.«

»Tako, po njem se tu vse ravna? No, kralja Batha bom zatožila pri kralju Anglije!« je kriknila besno princesa, uvidevši, da ne more njena obveljati.

Jurij II., ki se radi bolehnosti ni mogel udeležiti plesa, dá naslednje jutro poklicati Nascha k sebi.

»Zakaj je moral ples že opolnoči nehati?« ga vpraša.

»Ker je tukaj tak zakon, veličanstvo,« odgovori Nasch.

»Zakaj pa?«

»Bath ni za tiste, ki se hočejo le zabavati, temveč za zdravljenja potrebne bolnike, ki iščejo tukaj zdravja. Zanje je storjena ta dobro preudarjena odredba, da trpinom ni preveč kaljen nočni mir. Da gledam na to, je moja prva dolžnost.«

Kralj Jurij prikima. »Prav imate, gospod,« pravi. »Ker sem sam bolehen, uvidim to tem bolj. Princesi in drugim gospem bom že sam pojasnil, da nikakor nimajo prav, ako zahtevajo zase izjemo glede tako pametne odredbe.«

Kralj in pevka.

Neka pevka dvornega gledališča v Hanovru je prelomila pogodbo in ušla. Pustila je pismo, v katerem se je opravičevala, da v tako dolgočasnem kraju ne more več vztrajati.

Intendant predloži zadevo kralju in ga vpraša, ali naj se ubežnica zasleduje. Nato odgovori kralj: »Seveda! Na vsak način mora priti nazaj. Mar misli ženska, da se jaz tukaj kratkočasim?«

Nesrečni ptič.

Žena: »Si slišal, stari? Tridesetkrat je zakukala kukavica — trideset let bom še živela!«

Mož: »O, da bi dobil jaz tega ptiča v roke!«

Ponesrečen poklon.

»Oh, gospodična, kako imate ljubke majcene ročice! Kadar zehate, si morate gotovo obe pred usti držati!«

UGANKE

Ureja Josip Novak.

Fiziognomična uganka.

(S. O., Sele.)

Veriga.

(France, Središče.)

Sestavi verigo iz trozložnih besed sledečih pomenov: 1. tempelj, 2. slovanska opera, 3. Sunda otok, 4. grška črka, 5. ladja, 6. mesto v Mehiki.

Križni stik.

(M—b, Ljubljana.)

		1										
		a										
	2	a	a	b	č	d	d	e			3	
		e			e			e				
		g		i	4	i		j				
5	j	k	l	6		7	l	n	8			
		o		o	9	o		o				
		o			o			p				
		p	r	s	t	v	v	v				
10				v							11	
				12								

1—4 domača žival, 2—3 umetnik, 2—10 letni čas, 5—11 moško ime, 4—6 godbeno orodje, 4—7 zver, 5—6 rokodelce, 6—9 ptica, 7—8 vas pri Ljubljani, 7—9 naselbina, 9—12 poslanec, 10—11 moško ime.

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano. Tudi vse rokopise za uganke pošiljajte zastavljavci ugank na isti naslov. Lepo risane uganke bomo primerno nagradili.

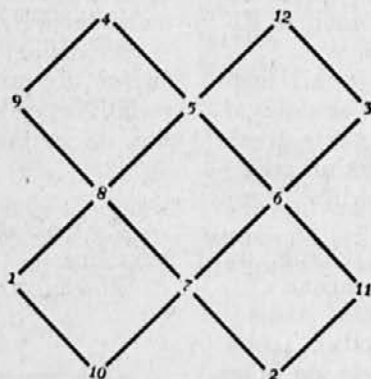
Rešitev ugank v julijski številki.

Trikotnik. I, in, sin, sani, slina, slanik, kislina.

Abecedni kvadrat. Poleg tega kvadrata si nariši še enega s 5×5 kvadrati ter vpiši vanje vso abecedo. Začni nato v uganki z velikim K in pogledaj, kje leži k v abecednem kvadratu. Na tistem mestu dobiš v uganki črko r; nato pogledaš, kje stoji r v abecednem kvadratu in na tem mestu najdeš v uganki črko t itd., da dobiš pregovor: **Krtu ni treba kazati luknje!**

Vremenska uganka za julij. Kočevje, nasvet, pretep, premica, omara, Kajetan, petelin, Medeja, roženica, navada, polovnjak, nebotičnik, Metelko, težkoča, globa, krošnjar, Japonsko, Podsused, natrij, prehlad, apostol, kopriva, glavnica, svila, Koseski, senožet. — Če svete Marjete deževalo bo, težko boš pod streho spravil seno.

Čaroben lik.

Besede so: Gral, Isar, rama, Amon, Adam, grad, lama, Iran, Samo.

Statistika.

(Vladimir, Dol.)

Kraji:	Število prebivalcev:
Groblje	532
Dragomelj	964
Studa	355
Bukovica	156
Račomlje	435
Domžale	1250

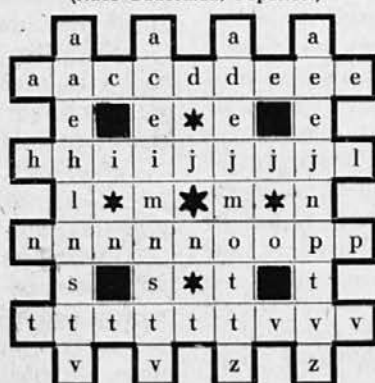
Preštevalnica.

(Vladimir, Dol.)

Nik, veš, ezd, pis, ela, det, člo, ate, rav, ran, kih, ljj, drf.

Mreža.

(Nace Cuderman, Tupaliče.)

Besede značijo navzdol in počez: revijo, zločinca, velikonočno opravilo in živinsko krmo.

Čarobni kvadrati.

(Mirosljub, Vižmarje.)

...	e	n	n	a	a	b	b	e	.				
.	a	a	e	.	.	d	d	m	e	n	n	.	
.	e	h	l	o	o	r	.	.	.	o	o	s	.
.	l	s	ž	r	t	z	o	o	s

V gorenjih štirih kvadratih se ponavlja ista beseda na mestih, ki so označeni s pikami. Vsem kvadratom skupna beseda znači tekočino.

Vremenska uganka za avgust.

(M—b, Ljubljana.)

Bes, ca, ča, do, glas, ja, kar, kev, klo, ko, ko, kraš, lar, lo, me, na, na, nec, ni, nik, nik, nik, nja, o, po, red, ri, se, slam, sli, slo, svinč, ša, ta, to, trav, va, ve, vec. — Iz teh zlogov sestavi besede nastopnega pomena: kmetski delavec, župnija na Gorenjskem, zemljišče, čistilno orodje, umetnik, pokrivalo, župnija na Gorenjskem, nabožen list, rokodelce, sadež, pripadnik naroda, pisalno orodje, kača, posoda, evropska reka, župnija na Notranjskem. Iz dobljenih besed vzemi po dve zaporedni črki, pa dobiš vremenski pregovor.

Spremenitev.

(France, Središče.)

Skok, aroma, klas, kobila, svet, doba, klop, Koran, pila, boj, ave. — Z zamjenjavo črk spremeni gornje besede v nov pomen. Kaj povedo začetne črke novih besed?

Monogram.

(Al. Š., Ljubljana.)

99

LISTNICA UREDNIŠTVA

Lado. Zakaj pa tako čuden in pust naslov za svojo pesem o ljubezni: »Anirda«? Dvoje stvari že delj časa zastoj pričakujem pri vaši pesmi: globine poetične misli ter klenega stila. Kar nepoboljšljivo isti ste skozi vse leto, kar vas Mladika pozna. V miselni vsebini najrahljeje orišete razpoloženje, potem ga v zaključku razderete, pa hočete imeti s tem že tragično pesem. Čudim se, da elegičnega konca bolj ne pripravite in ne motivirate. — Jezikovno, slogovno ter ritmično pa očituje vašo nekako okornost n. pr. tale kritika:

Pa prišli so dnevi slovesa,
mladenič bil je ves bled,
ni gledal v sončne daljave,
imel je grenkoben pogled.

Ali ni to plehko, prazno? Rima ni muzikalna! Ali n. pr. vaš refren:

Ne vem,
čemu mi je senca v duši,
čemu mi je tužen smehljaj,
spominov minulih dnevov
znebiti ne morem se zdaj.

Moč slovenske diktacije je vedno glagol, »mi je« ni naše in je brezizrazno, rima »zdaj« stoji namesto nikdar menda, zato moti. Vidite, to bo treba obrusiti, če hočete biti!

Koroški Krokari: Vaše koroško narečje mi je silno všeč, pesmi o vaši koroški ljubezni bi vsaj v listnici rad priobčil, pa ne smem — zaradi otrok! Saj razumete; ogenj je ogenj!

Ljubka Š.: Če sem vse prejel, se bojim. Brez strahu! Upam, da so priromale; nekaj jih čaka odrešenja v tiskarni, nekaj pa jih počiva med neizvoljenimi. Taka je pač usoda: enemu dobra, drugemu kruta. Tudi pri pesmih je tako. — S pesmimi, ki ste jih pa zdaj poslali, nisem povsem zadovoljen: Vi napišete v vsako pesem samo — uvod, potem pa odpoveste. Sproži se vam opis razpoloženja, kar je navadno le odmev čtiva in preteklega doživljanja ter poetične tenkočutnosti, a nikakor ni to pesem. Znete lepo za-

pisati, znate dobiti lahek ritem, lahko in naravno rimo, a povsod je — premalo! Morda o priliki le kaj porabimo.

A. F.: Praviš, naj kramljam s teboj. V času avtomobilsko hitrega življenja se to več ne spodobi! Tvojih pesmi je nekaj ostalo na rešetki, nekaj pa jih je padlo skozi. Če boš pameten in priden, boš še kaj napisal, tak vtis imam pri teh prvencih. Rima ni, kar se enako piše, ampak enako izgovori. Lahke stvarce ti grede boljše nego premožate. Balada o rožah, Slepca, Smrt niso za življenje. Drugih nekaj priobčimo o priliki — bolje v listu nego tu, najbolje pa s polnim imenom. Poslušaj pametno besedo, saj si študent; ne kramlaj, ampak beri, dobro in kritično piši in kmalu spet pošlji kaj zdravega! Sic!

REŠILCI UGANK V JULIJSKI ŠTEVILKI

Za I. nagrado: Kržišnik Tone, dr. Knific Ivan, Jeglič Stanko, Skalar Marija, Bobnar Janez, Bobnar Marija, Trebše Alojzij, Kladenšek Jernej, Imperl Peter, Padar Joža, Kuhar Lenčka, Moder Janko, Modrinjak France, Mravlje Anton, Zupančič Anika, Jan Lovro.

Za II. nagrado: Šuštaršič Franc, Kumar Marija, Benedičič Jakob, Zakelj Vladimir, Seljak Vojimir, Sodja Franc, Mlakar Jožef, Kalan Minka, Jug Franjo, Sivec Žara, Lipoglavšek Slava, Rakovec Josip, Volk Slavko, Slodnjak Joža, Katoliško prosvetno društvo, Sv. Lovrenc, Bezjak Martin, Bezjak Alojzij, Sancin I.

Za III. nagrado: Malovrh Jožica, Čampa Ivan.

Izžrebani so bili: Za I. nagrado: dr. Knific Ivan, profesor, št. Vid nad Ljubljano. — Za II. nagrado: Kumar Marija, Ljubljana VII., Srbska ul. — Za III. nagrado: Trebše Alojzij, zvan. drž. žel., Zidani most.

R A Z P I S N A G R A D

Za september razpisujemo prav tiste nagrade, kakor so bile razpisane v januarski, oziroma v julijski številki. Želimo pa, da bi bilo število reševavcev obilnejše kakor v minulem mesecu.

Sezona za rože je tu — ne pozabite se preskrbeti s prekornimi navodili, ki jih najdete v knjižici:

NAŠE PRIJATELJICE.

Spisal C. Jeglič. Obširna knjiga je bogato ilustrirana. Vez. Din 35.— (44.—), broš. Din 27.— (36.—).

OKRASNE SPENJAVKE ZA VRT IN DOM

Spisal ing. agr. Ciril Jeglič. Knjižica za vse, ki jim je pri sreči okras njihovega doma. Navodila, kako z uspehom gojimo spenjavke, kaj s pridom pojasnjuje 52 podob. Vezana Din 30.— (40.—), broširana Din 21.— (28.—).

SLOVENSKA UMETNOST

Spisal Viktor Steska. Broš. Din 30.— (40.—), vez. Din 39.— (52.—). To je delo 30 let! Vse po Sloveniji raztresene slike naših umetnikov so zbrane in opisane. Edina knjiga te vrste! Vsaka šolska in vsaka farna knjižnica bi jo morala imeti. Naročite!

JETNIK V GORAH MESECA

Angleški spisal Bridges, prevel A. Anžič. Napeto pisana povest, ki se godi v Afriki. Povč, kako se je trmast in len fant v trpljenju izučil za življenje. Broširano Din 15.— (20.—), vez. Din 24.— (32.—).

ZAMETENE STOPINJE

Roman. Spisal Bordeaux, prevela Hafner Krista. Lani je izhajal v Mladiki. Kdor hoče pogleda v borbe in trpljenje dveh zakoncev, beri to knjigo. Broširano Din 27.— (36.—), vez. Din 39.— (52.—).

Milica Grafenauerjeva:

IZ DUHOVNEGA ŽIVLJENJA DRUŽINE

Ta prekornostna knjižica (42. zvezek Mohorjeve knjižnice) podaja zanimive razprave o zakonu, vzgoji, čistosti in rasti v duhovnost. Broširana stanje Din 18.— (24.—), vezana Din 27.— (36.—).

KAMNARJEV JURIJ

Spisal France Seljak. Sodobna povojna povest, ki se godi v Primorju. Trpljenje, krivice, borba naših ljudi za obstanek, ljubezen do rodne grude — vse diha iz te žive slike življenja primorskih bratov. Broš. Din 21.— (28.—), vez. Din 35.— (44.—).

Kdor želi katero teh knjig, naj sporoči ime knjige in svoj točni naslov po dopisnici. To naj naslovi na: Mohorjeva družba v Celju.

Družbeni udje dobivajo knjige po znižanih cenah, neudje po navadnih (v oklepajih navedenih).

LEPO, POCENI IN V NAJKRAJŠEM
ČASU IZVRŠIMO VSAKOVRSNE TISKOVINE,
TAKO: RAZNE KNJIGE — ZNANSTVENE IN
LEPOSLOVNE, ČASOPISE, REVIJE, CENIKE,
LEPAKE, LETAKE, VABILA, RAZNE VSTOP-
NICE, NAROČILNICE, RAČUNE, KUVERTE IN
PISEMSKI PAPIR, RAZGLEDNICE ITD., SPLOH
VSE TISKOVINE ZA OBRTNIKE IN TRGOVCE,
INDUSTRIJO, DENARNE ZAVODE, DRUŠTVA
IN ZASEBNIKE • VEZAVA LIČNA V LASTNI
NAJMODERNEJE UREJENI KNJIGOVEZNICI

Mohorjeva tiskarna

v Celju

Prešernova ulica 17

Telefon številka 175

Tekoči račun

pri ljudski posojilnici

v Celju